

Gesetz-Sammlung

ZBIOR PRAW

für die

dla

Königlichen Preussischen Staaten.

Kraiów Królestwa Pruskiego.

Jahrgang 1810.

Roku 1810.

No. 1.

Nro. 1.

(No. 1. des Originals.) Königliche Verordnung über die Erscheinung und den Verkauf der neuen Gesetz-Sammlung. Vom 27sten Oktober 1810.

(Nro. 1. oryginału.) Ustawa Królewska względem wydawania i sprzedawania nowego Zbioru Praw. Z dnia 27. Października 1810.

Wir Friedrich Wilhelm III., von Gottes Gnaden König von Preußen etc. etc.

My FRYDERYK WILHELM,
z Bożey Łaski, Król Pruski etc. etc.

In Betracht, daß die bisherige Publikation aller gemeiner Gesetze weder an sich den vorgesezten Zweck gehörig erreicht, noch den Gebrauch und die Uebersicht erleichtert, verordnen Wir hiermit:

Zważywszy, że dotychczasowe ogłaszanie powszechnych ustaw ani samo w sobie do zamierzonego nie doprowadza celu, ani też użycia lub obięcia onychże nie ułatwia, stanowimy niniejszém:

§. 1. Es soll für die gesammte Monarchie eine Gesetzsammlung erscheinen, und es werden in dieselbe alle die vom heutigen Tage an erlassenen Gesetze und Verordnungen aufgenommen, welche mehr als ein einzelnes Regierungsdepartement betreffen.

§. 1. Dla całej Monarchii ma wychodzić ieden Zbiór praw, i w tymże wszelkie od dnia dzisiejszego wydawane prawa i ustawy, więcey iak iednego Departamentu Regencyinego tyczące się, bydź mają umieszczane.

§. 2. Es soll für jedes Regierungsdepartement ein Departementsblatt erscheinen, in welches alle Vor-schriften und Publikationen aufzunehmen sind, welche das Departement allein betreffen.

§. 2. Dla każdego Departamentu Regencyinego ma wychodzić Dziennik Departamentowy, w którym wszelkie przepisy i obwieszczenia do Departamentu li tylko ściągające się, umieszczane bydź mają.

§. 3. Die allgemeine Gesetzsammlung erscheint in Quarto: die Redaktion erfolgt im Bureau Unsers Jahrgang 1810.

§. 3. Powszechny Zbiór Praw wydawanym będzie in quarto. Redakcyja onegoż nastąpi

Staatskanzlers, der gesammte Debit aber durch das General-Postamt.

§. 4. Der Preis des Jahrganges ist vorläufig auf 2 Thlr. festgesetzt, und wird stets auf $\frac{1}{4}$ Jahr vorausbezahlt.

§. 5. Zur Haltung der Gesefsammlung sind verpflichtet:

- a) alle obere und untere Staatsbehörden, welche die Kosten aus ihren Fonds bestreiten;
- b) alle Magistrate;
- c) alle höhere Militärpersonen mit Einschluß der Staatsoffiziere;
- d) die Patrimonialgerichte jeder Art;
- e) alle Räte bei unsern Ministerien, desgleichen alle Räte, Assessorn und Referendarien bei Landes-Collegien;
- f) alle Landräthe;
- g) alle Superintendenten;
- h) alle Domänenbeamte;
- i) alle Gemeinden.

§. 6. Die für die letztern dadurch entstehenden Kosten werden als Gemeindeausgaben betrachtet und aufgebracht. Die Gemeindevorsteher sind für die genaue und gewissenhafte Sammlung und Aufbewahrung verantwortlich und die Obrigkeiten verpflichtet, alle mangelnde Stücke sogleich auf Kosten der Gemeinde wieder anzuschaffen.

§. 7. Die Staatsbehörden, Regiments-Chefs, Landräthe und Magistrate senden binnen 14 Tagen Nachweisungen an das General-Postamt über den Bedarf an Exemplarien.

§. 8. Jeder, der nicht zur Haltung der Gesefsammlung verpflichtet ist, kann darauf halbjährig bei den Postämtern abonniren.

§. 9. Ueber Einnahme und Ausgabe wird beim General-Postamt genaue Rechnung geführt, und der Ueberschuß in die Staatskassen abgeliefert.

w Biorze Naszego Kanclerza Stanu, a rozdawanie na wszystkie strony, przez Pocztaamt generalny.

§. 4. Zapłata na rok tymczasowo na dwa talary ustanawia się, i zawsze ćwierćrocznie zaliczoną byđz ma.

§. 5. Do trzymania Zbioru Praw są obowiązani:

- a) wszelkie wyższe i niższe Władze krajowe, które koszta z swych funduszów opędzają;
- b) wszystkie Magistraty;
- c) wszystkie wyższe osoby stanu wojskowego z włączeniem Oficerów sztabowych;
- d) wszystkie Sądy patrymonialne;
- e) wszyscy Konsyliarze w Naszych Ministeriach, oraz Konsyliarze, Assessorowie i Referendaryusze przy władzach Departamentowych;
- f) wszyscy Konsyliarze Ziemiańscy;
- g) wszyscy Superintendenci;
- h) wszyscy Urzędnicy Domanialni;
- i) wszystkie gminy.

§. 6. Koszta dla gmin z tego powodu wynikłe, jako wydatek gminny uważane i znoszone będą. Przełożeni gmin za rzetelne i sumienne zbieranie i zachowanie są w odpowiedzialności obowiązane, wszelkie brakujące szczegóły natychmiast na koszt gminy znowu zakupić.

§. 7. Władze krajowe, Szefowie pólków, Konsyliarze Ziemiańscy i Magistraty w ciągu dni czternastu prześlą Pocztaamtowi generalnemu wykazy potrzebney ilości exemplarzy.

§. 8. Každykolwiek nie mający obowiązku trzymania Zbioru Praw, na półrocze w Pocztaamtach abonować może.

§. 9. Względem dochodu i wydatku ścisły rachunek w Pocztaamcie generalnym będzie utrzymywany, a nadbiór do Kass krajowych złożonym zostanie.

§. 10. Die Gesefsammlung wird in Unfern Staaten portofrei verfanft.

Potsdam, den 27. Oktober 1810.

Friedrich Wilhelm.
v. Hardenberg.

§. 10. Zbiór Praw w kraiach Naszych przesyłanym będzie pocztą bez opłaty portoryi.

Poczdarn dnia 27. Października 1810.

FRYDERYK WILHELM.
v. Hardenberg.

No. 2.

(No. 2. b. D.) Verordnung über die veränderte Verfassung aller obersten Staatsbehörden in der Preussischen Monarchie. Vom 27sten Oktober 1810.

Wir Friedrich Wilhelm, von Gottes Gnaden, König von Preußen &c. &c.

Schon unter dem 16ten Dezember 1808 haben Wir eine veränderte Verfassung der obersten Staatsbehörden für Unsere Monarchie, jedoch nur theilweise festgesetzt. Die seitdem hinzu gekommenen Erfahrungen und die Ernennung eines Staatskanzlers veranlassen Uns jetzt, jener Verfassung vollständige Bestimmungen durch die gegenwärtige Verordnung zu geben.

Wir ordnen einen Staatsrath an, und werden theils in diesem Allerhöchstselbst, bei persönlicher Anwesenheit darin, theils aus Unferm Kabinett Unsere Befehle und Entscheidungen erlassen.

Den Vorsitz im Staatsrath führt unter Unferm Befehl der Staatskanzler.

Der Staatsrath besteht:

I. aus den Prinzen Unfers Hauses, welche nach erreichtem achtzehnten Lebensjahre ihren Sitz darin nehmen können.

II. aus dem Staatskanzler.

Er hat unter Unferm Befehlen die Oberaufsicht und Kontrolle jeder Verwaltung ohne Ausnahme, und steht insofern an der Spitze einer jeden, daß er:

1) Rechenschaft und Auskunft über jeden Gegenstand fordern und in jedem Fall Maßregeln und

Nro. 2.

(Nro. 2. oryg.) Ustawa względem zmiany w urzędzeniu wszystkich Władz naywyższych Rządowych w Monarchii Pruskiej. Z d. 27. Październ. 1810.

My FRYDERYK WILHELM,
z Bożey Łaski, Król Pruski etc. etc.

Już w dniu 16. Grudnia 1808. wyrzekliśmy lecz cząstkowie tylko, zmianę w urzędzeniu naywyższych Władz Rządowych w Monarchii Naszey. Doświadczenia od owego czasu uczy-nione i Nominacya Kanclerza Stanu, powodują Nas do nadania przez obecną ustawę dokładnych postanowień rzeczonemu urzędzeniu.

Ustanawiamy Radę Stanu, która pod naywyższą Naszą w niey bytność, bezpośrednio od Nas lub też z Gabinetu Naszego, rozkazy Nasze i rozporządzenia odbierać będzie.

Kanclerz Stanu pod rozkazem Naszym w Radzie Stanu przydować będzie.

Rada Stanu składa się:

I. z Xiążąt domu Naszego, którzy po doysciiu ośmnastego roku wieku, w niey zasiadać mogą.

II. z Kanclerza Stanu.

On to pod Naszym rozkazem mieć będzie dozór naywyższy i kontrolę nad każdym Wydziałem administracyi bez wyjątku. W tym względzie znajduie się Tenże na czele każdego Wydziału, tak dalece: iż

1) mocen zażądać odpowiedzi i objaśnienia względem bądź iakiegokolwiek przedmio-
[1*]

Anordnungen zu dem Zweck suspendiren kann, um Unsere Befehle darüber einzuholen, oder da, wo die Bestimmung des Staatsraths eintritt, diese zu veranlassen;

- 2) in außerordentlichen und dringenden Fällen, oder wo Wir ihn besonders dazu beauftragen, zu verfügen befugt ist. Die Behörden müssen alsdann die Anordnungen desselben, wofür er Uns verantwortlich ist, befolgen.

Im Kabinet ist er Unser erster und nächster Rath, im Staatsrath Präsident desselben. Uebrigens werden ihm folgende Geschäfte besonders übertragen;

- 1) Soll er die Ministerien des Innern und der Finanzen übernehmen, bis Wir für gut finden, beide Ministerien mit eigenen Ministern zu besetzen, jedoch, da der Staatskanzler die Leitung dieser Ministerien nur im Allgemeinen und in Absicht auf wichtige Gegenstände übernehmen kann, dergestalt, daß die Hauptzweige derselben besondern für die Ausführung verantwortlichen, dem Staatskanzler untergeordneten Chefs vertrauet werden;
- 2) denjenigen Antheil an den Geschäften des auswärtigen Departements nehmen, welcher unten näher bestimmt werden wird.
Ferner besorgt er:
- 3) die Angelegenheiten Unsers Königlichen Hauses und Unserer Familie;
- 4) die Verhandlungen mit den Ständen, insofern sie vor die höchste Behörde gehören;
- 5) die Angelegenheiten der höheren Polizei;
- 6) was die Thronlehen, die höchste geistlichen Würden, als die bischöflichen Erbämter, höhere Hofchargen, Orden, Rang und Etikette u. und andere Hoffachen betrifft.

Unmittelbar untergeordnet sind ihm

- 7) das Archiv,

tu, i w każdym razie urzadzenia i postanowienia zawiesić tym celem, aby Nasze w tym względzie odebrał rozkazy, lub też, gdzie Rada Stanu stanowić powinna, decyzją oneyże wyiednał;

- 2) iż w nadzwyczajnych i nagłych przypadkach, albo gdziebyśmy go szczególnie do tego upoważnili, mocen iest decydować. W tym razie Władze Rządowe postanowienia Jego, za które Nam iest odpowiedzialnym, dopełnić są obowiązane.

W Gabinetie iest on naypierwszym i naybliższym Naszym Konsyliarzem, w Radzie Stanu Prezydującym. Zresztą następujące przedmioty szczególnie mu poruczamy:

- 1) Ma on obiać Ministerium spraw wewnętrznych i finansów, a to aż dotąd, gdy uznamy za dobre oddzielnich wyznaczyć Ministrów. Gdy iednak Kanclerz Stanu wprowadzeniem tychże Ministrów w ogóle tylko i względem ważnych przedmiotów zaiąć się może, więc główniejsze onychże Wydziały oddzielnym, za wykonanie odpowiedzialnym, i Kanclerzowi Stanu podległym Naczelnikom powierzone bydz mają;
  - 2) mieć będzie udział w interessach Departamentu zewnętrznego, taki, iaki poniżej oznaczonym zostanie.
- Daley:
- 3) trudnić się będzie interessami Królewskiego domu Naszego i Naszey rodziny;
  - 4) prowadzić będzie czynności z Stanami, ieżeli takowe do naywyższej Władzy należą;
  - 5) również załatwi interessa policji wyższej i
  - 6) to wszystko, co się tycze lennów koronnych, naywyższych dostoięństw duchownych, iako to Biskupów, wyższych dostoięństw nadwornych, orderów, rangi i etykiety i innych interessów nadwornych. Bezpośrednio pod Nim zostaią:

- 7) Archivum,

8) die Oberrechnungskammer.

III. Aus den Staatsministern, oder andern Unserer Ráthe, die Chefs der Verwaltungszweige sind.

Die Ministerien bestehen in dem:

- 1) Ministerium des Innern,
- 2) Ministerium der Finanzen,
- 3) Ministerium der Justiz,
- 4) Ministerium der auswärtigen Angelegenheiten,
- 5) Ministerium des Kriegs-Departements.

Das Ministerium des Innern hat folgende Abtheilungen, deren jede einen besondern Chef erhält, welche Sitz und Stimme im Staatsrath haben:

a) für die allgemeine Polizei im ausgedehntesten Sinn, dazu auch das Medizinalwesen gehört;

b) für die Gewerbe und den Handel;

c) für den Cultus und öffentlichen Unterricht;

d) für das Postwesen.

Das Ministerium der Finanzen:

a) für die sämmtlichen Einkünfte des Staats;

b) für das General-Kassenwesen und die Geldinstitute.

IV. Aus dem Staats-Sekretair.

Er sorgt für die eigentliche Geschäftsführung des Staatsraths, führt während der Berathung das Protokoll darüber, und contrasignirt die von dem Staatskanzler zu vollziehenden Beschlüsse. Auch ist er Präsident der Geses- und Ober-Examinations-Kommission.

V. Aus Mitgliedern, die Unser Allerhöchstes Vertrauen dazu besonders berufen wird. Ihre Ernennung geschieht nicht auf Lebenszeit, sondern auf die von Uns bestimmte Frist, oder für einen bestimmten Gegenstand.

So weit Wir nicht Allerhöchstselbst bei persönlicher Anwesenheit im Staatsrath Unsere Befehle und Entscheidungen ertheilen, geschieht solches aus Unserm

R a b i n e t.

In diesem haben beständigen Vortrag:

- 1) der Staatskanzler,
- 2) ein Geheimer Kabinetstrath,

8) Główna Izba obrachunkowa.

III. Z Ministrów Stanu, lub innych Naszych Konsyliarzy, którzy są Naczelnikami wydziałów administracyjnych.

Ministeria są:

- 1) Ministerium spraw wewnętrznych,
- 2) Ministerium finansów,
- 3) Ministerium sprawiedliwości,
- 4) Ministerium interesów zewnętrznych,
- 5) Ministerium Departamentu wojennego,

Ministerium spraw wewnętrznych ma następujące Wydziały, których odrębni Naczelnicy miejsce i głos w Radzie Stanu zabierają:

a) Wydział ogólny Policyi w nayrozciąglejszém znaczeniu, z obięciem oraz interesów lekarskich.

b) Wydział przemysłu i handlu.

c) Wydział obrządków religijnych i oświecenia publicznego.

d) Wydział poczt.

Ministerium finansów ma:

a) Wydział wszelkich dochodów krajowych;

b) Wydział generalnych interesów kassowych i Instytutów piędziężnych.

IV. Z Sekretarza Stanu.

Do niego należy właściwe prowadzenie czynności Rady Stanu, i redakcyja protokołu w czasie naradzenia się, a decyzye przez Kanclerza Stanu podpisać się mające, iego podpisem zaświadczone będą. Jest oraz Prezesem Kommissyi Prawodawczyej i Kommissyi naywyższej Examinacyiney.

V. Z Członków, których Nasze naywyższe zaufanie szczególniej do tego powoła. Nominacyja onychże nie iest dożywotnia, tylko na czas przez Nas wyznaczony, albo też dla szczególniej oznaczonego przedmiotu.

Ile pod naywyższą naszą bytność w Radzie Stanu, nie wydamy Naszych rozkazów i decyzyi, nastąpi to z Naszego

G a b i n e t u.

W tym zasiadają ciągle:

- 1) Kanclerz Stanu,
- 2) ieden Tayny Konsyliarz Gabinetowy,

3) in Militärsachen, diejenigen Militärpersonen, welche Wir dazu bestimmen.

In Absicht auf den Geschäftsgang hat folgende Einrichtung statt:

1) Alle Sachen gehen gerade zu Unserer Höchsteigenen Eröffnung an Uns;

2) Wir werden sodann befehlen, was etwa in einzelnen Fällen sogleich, es sei in Militär- oder Hof- und Civilsachen, darauf verfügt werden soll;

3) Alles übrige wird abgefordert:

A. in Militärsachen,

a) allgemeine und solche, die Einfluss auf die Landesverwaltung haben,

b) rein militärische Angelegenheiten;

B. in Hof- und Civilsachen.

Die Militärsachen werden hierauf bei der Abtheilung für solche; die Hof- und Militärsachen bei derjenigen, welche für diese bestimmt und wobei der Geheime Kabinetsrath angestellt ist, in die Journale eingetragen.

4) Hierauf werden die allgemeinen Militärsachen und solche, welche Einfluss auf die Landesverwaltung haben, desgleichen die Hof- und Civilsachen, täglich dem Staatskanzler mit Auszügen aus den Journalen überschickt, welcher diejenigen auswählt, die er selbst vortragen will, die übrigen aber theils dem Kabinetsrath zum Vortrag zurückgibt, theils den Departements-Ministern und dem Chef des allgemeinen Kriegs-Departements zustellt, damit diese Uns in der gemeinschaftlichen Konferenz davon Vortrag machen. Die andern Chefs der Abtheilungen der Ministerien des Innern und der Finanzen erscheinen nur dann bei diesen Vorträgen, wenn Wir es entweder besonders befehlen, um sie über diesen oder jenen Gegenstand Selbst zu hören, oder der Staatskanzler ihnen Vorträge überträgt. Sachen, die ohne Verfügung von Uns an die Behörden übergeben werden, desgleichen solche, die bloß zum Bericht gehen, werden von dem Kabinetsrath sogleich mit der nöthigen Ver-

3) w przedmiotach militarych, osoby wojskowe do tego przez Nas wyznaczone.

Względem toku czynności następujące urządzenie ma miejsce:

1) Wszelkie sprawy przychodzą do Nas do własnoręcznego najwyższego Naszego utworzenia;

2) rozkazujemy następnie, co w szczególnych przypadkach natychmiast, bądź to w przedmiotach militarych bądź Nadwornych, lub też cywilnych, ma być zdecydowanem;

3) Wszystko inne dzieli się:

A. na interessa militarne

a) ogólne i na administracją krajową wpływ mające,

b) li tylko wojskowego przedmiotu.

B. na interessa nadworne i cywilne.

Poczem sprawy militarne w właściwym wydziale, sprawy nadworne i cywilne w swym wydziale, do którego Tajny Konsyliarz Gabinetowy należy, do Dzienników wciągnięte zostaną.

4) Następnie sprawy militarne ogólne i wpływ na administracją krajową mające, niemniej sprawy nadworne i cywilne wraz z wyciągami z Dzienników, co dzień przesłane będą Kanclerzowi Stanu. Ten obiera z nich te, które Nam sam zechce przedstawić, inne zaś częścią Tajnemu Konsyliarzowi Gabinetowemu w celu przedstawienia ich zwraca, częścią też Ministrom wydziałowym i Naczelnikowi ogólnego wydziału woennego prześle, aby ci na wspólnem posiedzeniu sprawę z nich zdali. Inni Naczelnicy wydziałów Ministerii spraw wewnętrznych i finansów, za oddzielnym tylko Naszym rozkazem, w celu powzięcia ich zdania w iednym lub drugim przedmiocie, lub wtenczas, gdy im Kanclerz Stanu przedstawienie iakowych interessów poleci, na posiedzeniu rzeczonym znajdować się mogą. Sprawy bez decyzji Naszey Władzom oddadź się ma-

7

fügung versehen, aber mit den übrigen an den Staatskanzler geschickt, damit er von Allem un-
terrichtet bleibe. Er läßt sie dann aus seinem
Bureau absenden. Die rein militairischen Sa-
chen zu A. b. werden zwar nach dem bisherigen
Geschäftsgange behandelt und bedürfen der Sen-
dung an den Staatskanzler nicht, damit er aber
das Ganze übersehe, soll ihm wöchentlich zwei-
mal ein Auszug aus den Journalen darüber mit-
getheilt werden.

- 5) Alle Konzepte der ergehenden Kabinetsbefehle werden bei demjenigen entworfen, welcher den Vortrag darüber bei Uns gehabt hat, sodann dem Staatskanzler, insofern es nicht die rein militairischen Sachen zu A. b. betrifft, vorgelegt, in dessen Bureau rein geschrieben, und die Reinschriften gelangen dann an Uns zu Unserer Genehmigung und Vollziehung. Erfolgt diese, so werden sie von dem Kabinetsrath abgeschickt. Werden von Uns Erinnerungen gemacht, oder andere Befehle gegeben, so gehen die Ausfertigungen mit jenen an den Staatskanzler zurück.
- 6) Die Befehle, welche Wir (nach 2. oben) gleich unmittelbar erlassen, werden dem Staatskanzler sogleich abschriftlich zugefertigt, insofern sie nicht zu den unter A. b. benannten rein militairischen Sachen gehören.
- 7) Ueber den Abgang der Sachen werden ebenfalls Journale, so wie die eingeführten Kabinetsordres Bücher gehalten.
- 8) Der Staatskanzler kann den Kabinets-Vorträgen beiwohnen, so oft er es nöthig findet, oder Uns Selbst Vorträge zu machen hat.
- 9) Die übrigen Staatsminister und der Chef des allgemeinen Kriegs-Departements tragen Uns

iaße, niemniey proste tylko raporta,
przez Taynego Konsyliarza gabinetowego
w potrzebną opatrzone decyzyą, wraz z
innymi Kanclerzowi Stanu podane byđz
maią, a to, aby o wszystkim miał wiado-
mość. Z iego potém bióra odchodzą w
mieysce przeznaczenia swęgo. Interessa
li tylko militarne ad A. b. obracane wpraw-
dzie będą podług dotychczasowego postę-
powania, i nie potrzeba, iżby Kanclerzo-
wi Stanu przesłane były; wszelakoż, aby
tenże miał obraz ogółu, w tydzień po
dwa razy wyciąg z Dzienników w tey mie-
rze, ma mu byđz udzielonym.

- 5) Expedycya czyli redakcya wychodzących rozkazów gabinetowych należy do tego, który Nam sprawę przedstawił, poczem takowa Kanclerzowi Stanu, jeżeli niedo-
tyczne się interessów li militarych ad A. b. przedstawioną, w Jego biórze na czysto przepisana i Nam do zatwierdzenia i pod-
pisu przedstawioną zostanie. Skoro to nastąpi, Konsyliarz gabinetowy takowe rozesle. Gdy znajdziemy co do napom-
knienia, lub inne wydamy rozkazy, więc expedycye wraz z nimi do Kanclerza Sta-
nu zwracają się.
- 6) Rozkazy ad 2. powyżey, bezpośrednio od Nas wychodzące, Kanclerzowi Stanu natychmiast w kopii udzielone zostaną, jeżeli nie tyczą się spraw ad A. b. wymie-
nionych, li militarych.
- 7) Również Dzienniki tak co do odesłania spraw, iakoteż zaprowadzone już księgi rozkazów gabinetowych, nadal utrzymy-
wane będą.
- 8) Kanclerz Stanu musi byđz przytomnym przy przedstawieniu referatów gabinetowych, kiedy tylko za potrzebę to uzna, albo gdy sam rzeczy przedstawiać Nam będzie.
- 9) Inni Ministrowie Stanu i Naczelnik ogół-
nego wydziału woiennego w tydzień raz;

wöchentlich einmal in Gegenwart des Staatskanzlers vor, wie bisher.

Auf Reisen begleiten Uns nach Unserer jedesmaligen Bestimmung diejenigen, welche Wir dazu ausersehen werden. Bei dem bloßen Wechsel Unsers Aufenthalts in Berlin, Potsdam, Charlottenburg u. s. w. kommen die vorbenannten Personen zum Vortrag, so wie es vorhin bestimmt ist.

Der Staatsrath

hat keine Verwaltung. Zu seinem Wirkungskreise gehören bloß:

- 1) alle Gesetze, Verfassungs- und Verwaltungsnormen, so daß sämmtliche Vorschläge zu neuen, oder zu Aufhebung und Wänderung von vorhandenen, durch ihn an Uns zur Sanction gelangen müssen. Bei geheimen diplomatischen Angelegenheiten, als Bündnissen und dergleichen, tritt jedoch an die Stelle des Staatsraths der Staatskanzler.
- 2) Diejenigen Gegenstände, bei welchen ein gemeinschaftliches Interesse verschiedener Ministerien, aber keine Vereinigung zwischen ihnen statt findet.
- 3) Die jährlichen schriftlichen Darstellungen der Staatsminister von ihrer Verwaltung.
- 4) Alle solche Gegenstände, welche an den Staatsrath entweder durch schon bestehende oder noch erfolgende Gesetze, oder in einzelnen Fällen von Uns Allerhöchst Selbst gewiesen werden; und
- 5) diejenigen Gegenstände, bei welchen der Staatskanzler die Ausführung suspendirt hat, insofern sie überhaupt zum Geschäftskreise des Staatsraths gehören; dieses kann nur Sachen und nicht Personen betreffen, in Absicht der letztern gelangt es an Uns unmittelbar.

Vorgetragen im Staatsrath, werden alle zu seinem Wirkungskreise gehörige Sachen, nachdem sie vorher an ihn abgegeben worden, von den betreffenden Staatsministern und Departementschef selbst, jedoch so, daß ihnen von dem Staatskanzler ein

w przytomności Kanclerza Stanu przedstawiać Nam będą sposobem dotychczasowym.

W podróżach znaydować się będą przy Nas, których do tego powołamy. W czasie mego tylko przejeżdżania się z Berlina do Poczdamu, Szarlottenburga etc. osoby wyżej wyrażone przedstawiać będą sprawy, iak powyżey postanowiono.

R a d a S t a n u

nietrudni się administracją. Do obrębu działania Jey należą tylko:

- 1) wszystkie prawa i prawidła urzędzenia i administracyi, w ten sposób: iż wszelkie projekta do nowych, albo do zniesienia lub zmiany już będących ustaw, przez nią pod Nasze zatwierdzenie przychodzić muszą. Co do interessów tajnych dyplomatycznych, iako to: aliansów i t. p. miejsce Rady Stanu zaymuie Kanclerz Stanu.
- 2) przedmioty takowe, w których wspólny interess odrębnych Ministeriów i nieiedność w tym względzie zachodzi;
- 3) roczne piśmienne wykazy Ministrów Stanu z poruczoney im administracyi;
- 4) wszystkie przedmioty takie, które podług praw już będących lub podług przyszlých urzędzeń albo też w szczególnych przypadkach za Naszym naywyższym rozkazem, do Rady Stanu wskazane zostaią; i
- 5) przedmioty te, w których Kanclerz Stanu wykonanie zawiesił, ieżeli takowe do działań Rady Stanu należą, iednak to tylko tyczyć się może rzeczy, nie osób, względem których Nam bezpośrednio sprawa zdana zostanie.

Gdy rzeczy do obrębu działania Rady Stanu należące, Jey zostaną oddane, takowe w Radzie, a to przez właściwych Ministrów Stanu i Naczelnika wydziału przedstawione będą; wszelako Kanclerz, członka Rady, iednak nie

nicht administrirendes Mitglied des Staatsraths als Korreferent beigeordnet werden kann.

Nach erfolgter Berathung giebt die Mehrheit der Stimmen den Beschluß des Staatsraths. Ist solche zweifelhaft, so wird von allen anwesenden Mitgliedern, die Prinzen und den Präsidenten eingeschlossen, mit gleichem Stimmrecht darüber gestimmt. Bei Stimmgleichheit giebt die Stimme des Staatskanzlers den Ausschlag.

Den Vorsitz dabei führt der Staatskanzler, die übrige Geschäftsführung liegt dem Staatssekretair ob. Dieser faßt das Protokoll über die Berathung und den Beschluß ab.

Der Beschluß wird Uns zur Entscheidung vorgelegt, und zwar insofern eine Verwaltungsbehörde dazu Veranlassung gab, durch diese selbst.

Bei Beschlüssen über Angelegenheiten, die der Staatskanzler suspendirt hat und streitigen Gegenständen, bedarf es dieser Vorlegung nicht, wenn die betreffenden Ministerien sich dabei beruhigen.

Der Staatsrath versammelt sich wöchentlich einmal und wenn es erforderlich ist, außerordentlich. Die Prinzen Unsers Hauses ausgenommen, dürfen die übrigen Mitglieder, insofern sie nicht durch Abwesenheit oder Krankheit abgehalten sind, darin nicht fehlen.

Unter dem Staatsrath unmittelbar stehen:

1) Die Gesetz-Kommission für die gesammte Gesetzgebung. Sobald sie neu eingerichtet seyn wird, soll uns kein Vorschlag zu einem neuen Gesetz, oder zur Abschaffung und Veränderung eines vorhandenen eher vorgelegt werden, bevor sie nicht darüber mit ihrem Gutachten gehört worden ist.

2) Die Ober-Examinations-Kommission für sämmtliche Civil-Ministerien, welche durch Prüfung zu allen Raths- und ähnlichen Stellen auf gleichmäßige Tauglichkeit aller solcher Civil-beamten hinwirken, und darnach eingerichtet werden soll.

w wydziale administracyi pracujacego, iako Korreferenta przydadz będzie mocen.

Po naradzeniu się, większość głosów wskazuje decyzją Rady Stanu. Gdyby takowa była wątpliwą, natenczas wszystkie przytomni członkowie oraz Xiążęta i Prezes, równem prawem głosują. Równość głosów Kanclerz Stanu rozwiązuje.

Kanclerz Stanu prezyduje, a dalsze prowadzenie czynności, należy do Sekretarza Stanu, który sporządza wywód słowny względem naradzenia się i uchwały.

Uchwała takowa, a jeżeli iey Władza iaka Administracyina poszukiwała, przez nią, Nam do zatwierdzenia przedstawioną zostanie.

Co do decyzji w przedmiotach, które wykonanie zawiesił Kanclerz Stanu i w przedmiotach spornych, nie potrzeba nam iey przedstawić, skoro właściwe Ministeria na niey zaprzestają.

Rada Stanu raz w tydzień, a w razie potrzeby, nadzwyczajnie się zgromadza. Prócz Xiążąt domu Naszego, inni Członkowie, chyba nieprzytomność lub choroba była im na przeszkodzie, znaydować się tam muszą.

Bezpośrednio pod Radą Stanu zostawiają:

1) Kommissya prawodawcza dla całego prawodawstwa. Skoro na nowo urządzoną zostanie, żaden projekt do nowego prawa, lub uchylenia albo zmiany już będącego nie prędey, aż po wysłuchaniu zdania iey, przedstawiony Nam bydz nie ma.

2) Kommissya naywyższa examina-cyina dla wszystkich Ministeriów cywilnych, która przez badanie zdatności do wszelkich urzędów Konsyliarskich lub podobnych, ma działać ku usposobieniu w równą zdatność wszystkich takowych urzędników cywilnych i podług tego urządzona bydz ma.

In beiden Kommissionen führt der Staatssekretair den Vorsitz und sammelt dadurch Resultate für seine Verhältnisse im Staatsrath.

3) Das Plenum der wissenschaftlich-technischen Deputationen sämmtlicher Ministerial-Departements.

Dagegen stehen nicht unter dem Staatsrath, sondern unter dem Staatskanzler unmittelbar:

1) Die Oberrechnungs-Kammer als vorzügliches Hilfsmittel bei seiner Oberaufsicht und obersten Kontrolle der Verwaltungs-Behörden. Sie ist Revisions-Behörde für alle Rechnungen und Etats über alle und jede Landesherrliche Fonds ohne Ausnahme.

2) Das Archiv.

Bei Stellen-Befehlungen dieser sämmtlichen Behörden werden von dem Staatsrath und Staatskanzler die für die Staatsminister geltenden Vorschriften beobachtet.

Die Staatsminister und die Departements-Chefs.

Jeder Staatsminister führt die ihm anvertraute Verwaltung selbstständig, unter unmittelbarer Verantwortung gegen Uns Allerhöchst selbst. Sie berichten darüber an Uns und erhalten von Uns die Befehle darüber. Dem Staatskanzler sind sie schuldig, auf sein Verlangen Rechenschaft und Auskunft über jeden Gegenstand ihrer Verwaltung zu geben und auf seine eingelegten Suspensiv-Anordnungen die ibrigen bis zu Unserer oder des Staatsraths Bestimmung einzustellen, auch seine Verfügungen in den oben erwähnten außerordentlichen und dringenden, oder durch Unsere besonderen Aufträge veranlaßten Fällen, zu befolgen.

Die den Abtheilungen der Ministerien des Innern und der Finanzen vorgesezten Chefs sind verantwortlich für die Ausführung; holen in allgemeinen und wichtigen Dingen die Anweisungen des Staats-

W obydwóch tych Kommissyach prezyduie Sekretarz Stanu zbierając objaśnienia z względem na stósunki iego w Radzie Stanu potrzebne.

3) Plenum Deputacyi naukowo-technicznych z wszystkich Wydziałów Ministerialnych.

Przeciwnie zaś, nie pod Radą Stanu, ale bezpośrednio pod Kanclerzem Stanu zostają:

1) Główna Izba obrachunkowa jako szczególniejszy środek w celu załatwienia mu najwyższego dozoru i kontroli Władz administracyjnych. Jest ona Władzą rewidującą wszystkie rachunki i etaty i względem wszelkich funduszów krajowych bez wyjątku.

2) Archivum.

Co do wybierania i mianowania na urzędy przy wszystkich tych Władzach, Rada Stanu i Kanclerz Stanu stósować się będą do przepisów Ministrów Stanu obowiązujących.

Ministrowie Stanu i Naczelnicy Wydziałów.

Każdy Minister Stanu prowadzi poruczoną mu administracją, udzielnie, pod obowiązkiem bezpośredniej dla Nas odpowiedzialności. Zdaią Nam w tym względzie sprawę i Nasze odbierają rozkazy. Winni są Kanclerzowi stanu na żądanie Jego odpowiedzieć i dać objaśnienie względem każdego przedmiotu ich administracyi, i w skutek wydanych przez niego urzędzeń zawieszających wstrzymać swe własne aż do decyzji Naszey lub Rady Stanu, niemniej są obowiązani dopełnić rozkazów iego w powyżey wytkniętych nadzwyczajnych i nagłych przypadkach albo takich, do których szczególnymi rozkazami Naszymi daliśmy powód.

Naczelnicy w Wydziałach Ministerii spraw wewnętrznych i finansów są odpowiedzialni za wykonanie czynności do nich należących; w ogólnych i ważnych przedmiotach udadzą się

Kanzlers, als Ministers des Innern und der Finanzen ein, richten aber ihre Berichte an Uns. Sie stellen solche ohne Ausnahme dem Staatskanzler zu, welcher seine Bestimmung entweder durch sein beigefügtes *vidi* ausdrückt; oder seine abweichende Meinung beifügt. Dem Chef des Departements für die allgemeine Polizei des Ministeriums des Innern müssen die übrigen Minister und Departements-Chefs für das statistische Bureau alljährlich die statistischen Nachrichten ihres Geschäfts-Bereichs mittheilen, und so, wie er sie verlangt, beschaffen. Jeder Minister und Departements-Chef muß, insofern ein Gegenstand seiner Verwaltung in den Wirkungskreis anderer Minister oder Departementschefs einschlägt, mit diesen Rücksprache nehmen und gemeinschaftlich verfahren; können sie sich darüber nicht vereinigen, so gehört die Sache zum Staatsrath.

Ueberhaupt muß in diesem, obgleich er nicht administrirend ist, dennoch in Dingen, wo eine gemeinsame Berathung nützlich oder nöthig ist, diese erfolgen; der Staatskanzler soll hierüber besonders halten.

Die dem einen Ministerium oder Departement nothwendigen oder nützlischen Nachrichten des andern, theilt dieses ihm unaufgefordert mit.

Die in jedem Departement angestellten vortragenden Räte haben blos beratende Stimme, die Direktoren der einzelnen Unterabtheilungen aber, in solchen eine entscheidende.

Die Minister verfügen in ihrer Verwaltung auf ihre Verantwortlichkeit, jedoch sind folgende Gegenstände an Unsere Allerhöchste Genehmigung gebunden, die also eingeholt werden muß:

1) Alle Gesetze, Verfassungs- und Verwaltungsnormen, es mag auf neue, oder Aufhebung und Abänderung der vorhandenen ankommen; der Antrag gelangt an Uns durch den Staatsrath;

2) alle Haupt-Etats und Pläne;

3) bei Verwendung des etatsmäßigen Fonds,

do Kanclerza Stanu iako Ministra spraw wewnętrznych i finansów po iego rozkazy, raporta iednak swe do Nas wystósuią. Bez wyjątku takowe Kanclerzowi Stanu oddadzą, który przychylenie swe do wniosku wyrazi dodaniem swego: *vidi*, albo też załączny przeciwny swe zdanie. Naczelnikowi Wydziału ogólnej policyi Ministerii spraw wewnętrznych, inni Ministrowie i Naczelnicy wydziałów winni udzielić rokrocznie wszelkie wiadomości statystyczne na pożytek bióra statystycznego, i takowe wiadomości podług wniosków iego zebrać. Każdy Minister i Naczelnik wydziału, gdy przedmiot iego ma związek z czynnościami innych Ministrów lub Naczelników wydziałowych, z niemi znosić się i wspólnie postępować powinien; jeżeli w tey mierze różnego są zdania, rzecz do Rady Stanu należy.

Lubo Rada Stanu nie trudni się administracją, wszelakoż ogólnie w rzeczach tych, gdzie wspólne naradzenie się jest potrzebnym lub pożytecznym, takowe nastąpić powinno, nad czem Kanclerz Stanu szczególniey czuwać będzie.

Wiadomości iednemu Ministerium lub wydziałowi z obrębu drugiego potrzebne, z tą bez wniosku o to udzielane być mają.

Konsyliarze Referenci w każdym wydziale ustanowieni głos mają naradczy, Dyrektorowie iednak pojedynczych pod-wydziałów w tychże mają głos stanowczy.

Ministrowie w obrębie ich administracyi stanowią pod własną odpowiedzialnością. Następujące iednak przedmioty zawisły od Naszey najwyższej approbacyi, która zatem wyjednana być musi:

1) Wszelkie prawa i prawidła powszechny urzędów i administracyi, czyli to nowe, czyli do uchylenia lub zmienienia będących zamierzające. Wniosek o to przychodzi do Nas przez Radę Stanu;

2) wszystkie główne etaty i plany;

3) w interessie szafowania funduszami etatowymi,

- a) neue Besoldungen und Besoldungszulagen, wenn
- 1) der Fall einen Rath Ihres Departements, oder eine neue Art von Dienern betrifft;
  - 2) überhaupt Normalsätze für die Zahl der Diener, und der höchste Besoldungsfaß für solche vorgeschrieben sind, und eine Abänderung beabsichtigt wird.
- b) Pensions-Bewilligungen, insoweit nicht schon bestimmte Grundsätze vorgeschrieben sind, oder eine Ausnahme davon bezweckt wird;
- c) Gnadengeschenke und außerordentliche Unterstützungen, so weit dazu bei Unsern Dienern die Gehaltersparnisse, und in andern Fällen der jedem Departement ausgesetzte extraordinaire Fond nicht reichen, oder bestimmte Normalsummen überschritten werden.
- d) Ausgaben, die durch Veränderung der Administration, oder neue Anlagen verursacht werden, oder bei Aufstellung des Etats noch nicht in Anschlag gebracht worden sind.
- 4) Nicht etatsmäßige Administrationsausgaben, welche etatsmäßig gemacht werden sollen, in den Fällen, wenn
- a) Unsere Genehmigung schon bei etatsmäßigen erforderlich seyn würde;
  - b) oder sie auf einen Generaletat in Anschlag kommen sollen,
  - c) oder die erhöhte Ausgabe nicht durch erhöhte Einnahme gedeckt wird;
- 5) die Ernennung der Räte bei allen Departements, und Provinzial-Landes-Kollegien, so wie aller Diener, die theils höher, theils mit solchen in gleicher Kategorie, nicht blos in gleichem Range stehen und deren Bestellungen zu vollziehen, Wir Uns vorbehalten;
- 6) Die Ertheilung von Titeln, welche den Raths-Charakter geben;
- a) w razie nowych pensyi i dodatków do onychże
- 1) gdy przypadek ściąga się do Konsyliarza z ich wydziału lub do nowo ustanowić się mających urzędników;
  - 2) gdy stała ilość urzędników i najwyższy stopień pensyi dla nich jest postanowiony, a idzie o zmianę w tej mierze;
- b) udzielenie pensyi emerytalnych, gdy nie ma w tej mierze ustanowionych zasad, albo gdy wyjątek w tym względzie ma nastąpić.
- c) Podarunki i inne nadzwyczajne przypomóżki, iak dalece co do urzędników Naszych, oszczędzenia pensyi, a w innych przypadkach summa nadzwyczajna dla każdego wydziału wyznaczona nie wystarczy, lub gdy nad ilość takową ma być expensowano.
- d) Wydatki, które są skutkiem zmiany w administracyi lub nowych urzędzeń, albo które przy sporządzeniu etatu nie były rachowane.
- 4) Wydatki administracyjne nie etatowe, gdy mają być przeistoczone na etatowe, w ten czas, gdy
- a) co do etatowych approbacya Nasza byłaby potrzebna;
  - b) albo gdy mają być umieszczone w generalnym etacie;
  - c) albo gdy podwyższony dochód nie wystarczy na zastąpienie podwyższonego wydatku;
- 5) mianowanie Konsyliarzy w wszystkich Władzach wydziałowych i prowincjonalno-kraiovych, również wszystkich urzędników wyższego lub równego stopnia, chociaż nie w iedney randze będących; których to mianowanie sobie zachowujemy.
- 6) Udzielenie dostoięństw, z tytułem Konsyliarza połączonych;

7) überhaupt größere Gnadenbewilligungen.

Außerdem muß jeder Staatsminister und Chef der Abtheilungen der Ministerien des Innern und der Finanzen Uns vorlegen:

8) seine jährliche Hauptrechnung von seiner Verwaltung durch den Staatsrath, und zwar zu der Zeit, da er die General-Etatsentwürfe einreicht;

9) einen halbjährigen Haupt-Kassenertrakt und Abschluß seiner Verwaltung; der Chef der Abtheilung des Finanzministeriums für das General-Kassenwesen und die Geldinstitute jedoch monatlich.

Jeder Minister und Chef einer Abtheilung verfügt an die ihm untergeordneten Behörden für sich allein, an andre nicht ohne Rücksprache und Gemeinschaft mit dem ihnen vorgesetzten Minister oder Departements-Chef.

Wir wollen, daß der bisher noch immer beibehaltene Curialstil, welcher nichts Anderes ist, als der Stil des gemeinen Lebens längst verflorener Zeiten, in allen seinen Abstufungen von Rescripten, Dekreten und dergleichen, wie Wir es längst beabsichtigt haben, durchgängig abgeschafft und von jeder Behörde, im gegenwärtigen Stil des gemeinen Lebens, sowohl an Obere, als an die auf gleicher Stufe stehende oder untergebene Behörden und Personen geschrieben und verfügt werde, wie es in den meisten Staaten geschieht, ohne der Autorität das mindeste zu vergeben. Unser Name soll nur Befehlen, Verordnungen und Ausfertigungen vorgesetzt werden, die Wir Selbst vollziehen. Folgsamkeit und Achtung müssen sich die verwaltenden und urtheilenden Behörden durch den bei ihnen herrschenden Geist, durch ihre Handlungsweise, und, wenn es nöthig ist, durch die ihnen zu Gebote stehende Mittel zu verschaffen wissen, nicht durch veraltete leere Formen. Der Name, welchen Wir einer jeden beilegen, reicht hin, Gehorsam und Ehrfurcht zu gebieten. Es versteht sich hiernach von selbst, daß der Königlich Titel

7) w ogóle znakomitsze wymiary szczodrobliwości Naszey. Oprócz tego każdy Minister Stanu i każdy Naczelnik w wydziałach Ministerii spraw wewnętrznych i finansów przedstawić Nam powinien:

8) roczny rachunek główny z administracyi swey, a to przez pośrednictwo Rady Stanu i w ten czas gdy Nam projekta do generalnych etatów podawadz będzie;

9) półroczny ekstrakt Kassy główney i wykaz zamknięcia swey administracyi; — Naczelnik zaś wydziału Ministerii finansów dla generalnych interessów kassowych i instytucyj pieniężnych miesięcznie podawadz będzie ekstrakty.

Każdy Minister i Naczelnik wydziału do Władz sobie podległych samodzielnie wydaie rozporządzenia, do innych zaś Władz, za zniesieniem się i wspólnie z przełożonym o nichże Ministrem lub Naczelnikiem wydziału.

Chcemy, aby zachowany aż dotąd sposób pisania, który iest płodem czasów, dawno upłynionych, w wszystkich swych stopniowaniach, reskryptów, dekretów, i tym podobnych, zgodnie z dawno przez Nas mianą intencją zupełnie był uchylony i aby każda Władza w terażniejszym sposobie pospolitego życia tak do wyższych iako też równych sobie lub niższych Władz i osób pisywała, i swe wydawała decyzye, równie iak się to bez najmniejszego uwłaczania powadze, w naywięcey innych krajów dzieie. Imie Nasze znaydowadz się tylko ma na czele praw, ustaw i expedycyi, które sami podpiszemy. Nie zdawniałemi czczemi formalnościami, ale przez duch u nich panujący, przez należyty sposób działania, a w razie potrzeby przez środki w ich mocy będące, Władze tak administracyjne iako sądzące ziednać dla siebie powinny powolność i poważenie. Nazwisko, które każda takowa Władza od Nas ma sobie nadane, wystarcza na wyrzeczenie posłuszeństwa i uszanowania. Sa-

auch nur in Eingaben an Uns Selbst statt finden dürfe.

Das Ministerium des Innern

hat zu seinem Wirkungskreise alle Ausübungen der obersten Gewalt, in so weit sie nicht ausdrücklich den Ministern der Finanzen, der Justiz, des Kriegs, oder andern Behörden beigelegt sind.

Namentlich gehören dahin:

A. In der Abtheilung der allgemeinen Polizen:

- 1) Die innere Staatsverfassung, und alle bisher zum innern Staatsrecht gerechnete Angelegenheiten, insonderheit die ständische Verfassung und was darauf Bezug hat; wobei jedoch die Verhandlungen mit den Ständen, insofern sie von der höchsten Behörde ressortiren, dem Staatskanzler vorbehalten bleiben, die Aufsicht auf städtische und ländliche Korporationen; das Kanton- oder Kon-scriptionswesen nach den für das Kriegsdepartement gegebenen Bestimmungen; Alles, was auf die Lehnsverbindung, das Herrenrecht, die Patrimonialgerichtsbarkeit und Veränderungen bei diesen Gegenständen Bezug hat.
- 2) Die gesammte Sicherheits-Polizen;
- 3) Das Armenwesen, Arbeits- und Krankenhäuser und alle dahin gehörige Anstalten, auch Wittwen-Kassen und ähnliche Institute;
- 4) die Polizen der ersten Lebensbedürfnisse, Magazine aller Art zur Abwendung des Mangels und der Theurung;
- 5) alle öffentliche Anstalten zur Bequemlichkeit und zum Vergnügen, auch die Theater, mit Ausnahme der in den Residenzien, welche in Absicht auf ihre Direction von dieser und vom Hofe ressortiren.
- 6) Die Concurrenz bei dem, einer besonderen Abtheilung unterworfenen Postwesen, insofern die Polizei dabei zu Hülfe kommen muß.

mo się więc z siebie rozumie, iż Tytuł Królewski w przedstawieniach do Naszey Naywyższej Osoby użytym bydz tylko może.

Ministerium Spraw Wewnętrznych

ma w obrębie swych czynności wszelkie działania Władzy naywyższej, iak dalece takowe wyraźnie dla Ministerium finansów, sprawiedliwości, wojny lub innych Władz przeznaczone nie zostały.

Mianowicie do niego należą:

A. W Wydziale Policji Powszechney:

- 1) wewnętrzne urządzenie krain, i wszelkie okoliczności, które aż dotąd iako do prawa wewnętrznego krajowego należące uważane były, szczególniej urządzenie Stanów i co do tego się ściąga, wszelako układania się z Stanami, ile od naywyższej zawisły Władzy, dla Kanclerza Stanu się zachowują; dozór nad gminami po miastach i po wsiach, kanton i konskrypcya podług przepisów dla wydziału wojennego wydanych; wszystko, co do związku lennego, prawa pana względem poddanych, do jurisdikcji patrimonialney i do zmian w takich przedmiotach się ściąga.
- 2) Cała policja bezpieczeństwa.
- 3) Urządzenie względem ubóstwa, domy pracy i dla chorych i wszelkie do tego ściągające się instytuta, również Kassy wdów i tym podobne.
- 4) Policja pierwszych potrzeb do życia, magazyny wszelkiego gatunku dla odwrócenia niedostatku i drogości.
- 5) Wszystkie założenia publiczne ku wygodzie i ukontentowaniu, również i teatra, wzięwszy te w stolicach kraiu, które co do kierunku niemi od ich Dyrekcyi i od Dworu zawisły.
- 6) Wpływ do ogółu poczt oddzielnemu wydziałowi przeznaczonego, ile w tem Policja na pomoc przychodzić powinna.

- 7) Die Juden und Sectirer, jedoch nicht in Beziehung auf ihren Cultus, sondern bloß auf ihre Verfassung, auf das Kantonswesen und ihren politischen Zustand;
- 8) die ganze Medicinal-Polizei mit allen Anstalten des Staats für die Gesundheitspflege; jedoch verbleibe die äußere Einrichtung und die Verwaltung des Militair-Medicinal-Wesens nebst der Pépiniere für die Militair-Aerzte, und deren Ernennung der Militair-Behörde;
- 9) Die Mit-Aufsicht auf die Provinzial-Regierungen, und die Concurrenz bei der Besetzung derselben, mit den Abtheilungen für die Gewerbe, für die öffentlichen Einkünfte, für das General-Kassen-Wesen, für den Cultus und öffentlichen Unterricht. Die Initiative hat diejenige Abtheilung, von welcher die zu besetzende Stelle vorzüglich ressortirt. Das Resultat wird dem Staatskanzler als Minister des Innern und der Finanzen zur Genehmigung vorgelegt.
- 10) Die Sammlung und Zusammenstellung aller statistischen Nachrichten.
- 11) Die Censur aller Schriften, welche nicht politischen Inhalts sind, jedoch behalten Wir Uns vor, wegen der Censurfreiheit der gelehrten und wissenschaftlichen Institute, besondere Bestimmungen festzusetzen.
- An Unsere Genehmigung sind in dem Wirkungskreise der Abtheilung für die allgemeine Polizei noch besonders gebunden:
- 1) außerordentliche ständische Versammlungen,
  - 2) die Wahl ständischer Repräsentanten,
  - 3) die Verleihung weltlicher Stiftspräbenden,
  - 4) die Besetzung der Ober-Bürgermeister und Polizei-Dirigenten in allen größern Städten;
  - 5) Die Anstellung der Mitglieder bei der wissenschaftlichen Deputation für das Medicinalwesen, der ersten Aerzte oder Directoren bei größeren Medicinal-Instituten in den Hauptstädten; auch der medicinischen Lehrer bei den Bildungsanstalten
- 7) Żydzi i sekcyoniści, jednak nie co do ich obrządków religijnych, ale tylko pod względem urzędzenia onychże, kantonu i bytu ich politycznego.
- 8) Cała policja lekarska z wszystkimi instytucjami krajowemi zdrowia; wszelakoż wewnętrzne urządzenie i zarządzenie wydziałem wojskowo-lekarskim wraz z pépiniierą dla Lekarzy militarnych oraz ich mianowanie pozostanie przy Władzy wojskowej.
- 9) Współdzór nad Regencyami w prowincjach i wpływ do mianowania w onychże osób do Wydziałów dla przemysłu, dla publicznych dochodów, dla interessów kasy generalney, dla obrządków religijnych i oświecenia publicznego. Projekt wychodzi od tego Wydziału, pod którego właściwym styrem zostaje miejsce wakujące. Rezultat Kanclerzowi Stanu iako Ministrowi spraw wewnętrznych i finansów do zatwierdzenia przedstawionym być ma.
- 10) Zbieranie i układanie wszelkich wiadomości statystycznych.
- 11) Cenzura pism wszelkich niepolitycznych; wszelakoż zastrzegamy sobie oddzielne postanowić przepisy, co do wyłączenia instytucyj uczonych i naukowych z pod cenzury.
- Szczególniey ieszcze w wydziale policji powszechney, zatwierdzeniu naszemu podlegają:
- 1) Nadzwyczajne zgromadzenia Stanów.
  - 2) Wybór reprezentantów Stanów.
  - 3) Udzielenie probostw kapitularnych świeckich.
  - 4) Mianowanie na urzędy Nad-Burmistrzów i Dirigentów policji w miastach większych;
  - 5) Mianowanie Członków do Deputacyi naukowej wydziału lekarskiego, mianowanie Lekarzy pierwszych lub Dyrektorów przy instytucjach lekarskich w miastach głównych, również Nauczycieli lekarskich w szkołach

ten für das Medizinalpersonal, die nicht mit den Universitäten verbunden sind.

Unmittelbar unter der Abtheilung für die allgemeine Polizei stehen:

- 1) Die Provinzial-Regierungen, insofern es das Ressort desselben betrifft.
- 2) Die Stände und ihre Behörden, so weit dabei eine Aufsicht des Staats eintritt, jedoch unter der oben gedachten Einschränkung in Absicht auf die dem Staatskanzler vorbehaltenen Verhandlungen;
- 3) der Polizeipräsident der Residenz Berlin;
- 4) die wissenschaftliche Deputation für das Medizinalwesen, welche das aufgehobene Ober-Collegium medicum et sanitatis, auch medico-chirurgicum vertritt;
- 5) die eigenen allgemeinen Bildungsanstalten für das Medizinalwesen;
- 6) die Charitée in Berlin;
- 7) das statistische Bureau.

B. Die Abtheilung für den Handel und die Gewerbe

hat zu ihrem Geschäftskreise alles, was auf den Gang der Gewerbe bei der Nation, also der Production, Fabrikation und den Handel Bezug hat. Namentlich gehören dahin:

- 1) Die ganze landwirthschaftliche Polizei, (wohin das Domainen- und Domainen-Forst-Wesen selbst nicht gehört), alle Anstalten zur Beförderung der Landwirthschaft, Gemeinheitstheilungen, Meliorationen, das Landgestüt-Wesen, letzteres jedoch nur in Hinsicht der Gewerbepolizei und gemeinschaftlich mit dem Oberstallmeister.
- 2) Die Polizei der Fabrikation, das Kunstwesen, und was damit in Verbindung steht; die Schulanstalten; das gesammte Bauwesen und das Münzwesen, insofern es die Fabrikation und das Polizeiliche dabei angehet, gemeinschaftlich mit der Abtheilung des Finanz-Ministeriums für die General-Kassen und Geld-Institute, welche das Finanzselle dabei zu besorgen hat.

dla Lekarzy tych, które z uniwersytetami nie są połączone.

Bezpośrednio pod wydziałem policyi powszechney zostają:

- 1) Regencye w prowincyach w przedmiotach policyi powszechney.
- 2) Stany i ich Władze, ile względem nich dozór Rządu ma miejsce, z warunkiem iednak zastrzeżonych powyżey dla Kanclerza Stanu układów.
- 3) Prezydent Policyi w stolicy Berlinie.
- 4) Deputacya naukowa interessów lekarskich, zastępująca uchylone Collegium naywyższe medicum et sanitatis et medico-chirurgicum.
- 5) Oddzielne bióra ogólne naukowe w wydziale lekarskim.
- 6) Charitee w Berlinie.
- 7) Bióro statystyczne.

B. Wydział dla handlu i przemysłu

liczy do obrębu swego wszystko, co do przemysłu w narodzie, do produkcyi, fabrykacyi, i handlu się ściąga. Mianowicie do Wydziału tego należą:

- 1) Cała policya gospodarska kraiowa (do czego iednak interessa tyczące się ekonomii i lasów Narodowych nie należą), wszystkie instytuta ku podniesieniu rólництва, podziały gmin, melioracye, stadnina kraiowa, ta tu iednak tylko pod względem policyi dla przemysłu i wspólnie z wielkim koniuszym.
- 2) Policya fabrykacyi, cechy, i co do nich się ściąga, widowiska, budownictwo i mennica pod względem fabrykacyi i policyi w onychże w znoszeniu się iednak z Wydziałami Ministerii finansów dla generalnych Kass, i instytutów pieniężnych, który to iednak, co do finansów się ściąga, trudnić się będzie.

3) Die Polizei des Handels im weitesten Umfange des Worts, also alle Bestimmungen über den in- und ausländischen Handel; alle Anordnungen über das Verfehr mit inländischen Producten, die Marktrechte, Taxen; alle Anstalten und Meliorationen zur Beförderung des Handels, die Sorge für die Seehäfen, Schiffbarmachung der Ströme, Anlegung von Kanälen, Chaussees und Landstraßen.

4) Die Mitaufsicht mit der oben erwähnten Abtheilung des Finanz-Ministeriums auf die Geld-Institute, namentlich Bank, Seehandlung, die Geldinstitute und das Creditwesen der Provinzen, Korporationen und Gemeinden, mitin auch auf die landschaftlichen Creditssysteme, in gewerbepolizeilicher Rücksicht. Die Bank, die Seehandlung und alle Geldgeschäfte selbst, leitet, insofern der Staat dabei concurrirt, jene Abtheilung.

5) Die Salzfabrikation, die Porzellanmanufaktur und alle sonst für Rechnung des Staats gehende Fabrikation. Die Salzeinkünfte werden bei dem Finanz-Ministerium von der oben erwähnten Abtheilung verwaltet.

6) Das gesammte Berg- und Hüttenwesen, mit Inbegriff der Braunkohlen und des Torfs auf Domainen, Gründen und der Ausübung des Bergregals und der Berg-Polizei, die landesherrlichen Gießereien, besonders des Geschützes und der Ammunition, der Gewehrfabriken und Pulvermühlen, in Concurrenz mit dem Kriegsdepartement.

Zu Unserer Genehmigung muß der Chef der Abtheilung für Handel und Gewerbe, außer den allgemeinen Gegenständen noch vorlegen:

- 1) Alle Meliorations-Pläne,
- 2) gemeinschaftlich mit der Abtheilung des Finanz-Ministeriums für die General-Kassen und Geld-Institute alle die Münzarten und den Münzfuß, überhaupt, das Geld, und die öffentlichen Papiere betreffende neue Vorschläge:

Jahreang 1810.

3) Policya handlu w nayobszernieyszém słowa znaczeniu, a zatem wszystkie urządzenia względem handlu zewnętrznego i wewnętrznego, wszelkie ustawy co do handlu płodami krajowemi, prawa iarmarkowe, taxy, wszelkie założenia i polepszenia ku podniesieniu handlu, staranność o porty morskie, spławność rzek, założenie kanałów, dróg publicznych i torów brukowanych.

4) Wspólnie z wyżej wzmiankowanym wydziałem Ministerii finansów, dozór nad instytucjami pieniężnymi, mianowicie nad bankiem, handlem morskim, nad instytucjami i interesami kredytowemi prowincyów i gmiń, a zatem też nad systemami kredytowemi landszastowemi, wszystko to pod względem policyi przemysłowej. Bankiem, handlem morskim i wszystkimi interesami pieniężnymi, ile do wszystkiego tego Rząd wpływa, wydział rzeczony kieruje.

5) Fabrykacya soli, rękodziela porcelanów i wszelka inna fabrykacya na rachunek Rządu prowadzona. Dochody z soli, w wyżej rzeczonym wydziale Ministerii finansów administrowane będą.

6) Wszystko, co się ściaga do hut i górnictwa, oraz do węgla górnicych i torfu na gruncie ekonomii narodowych, wykonywanie regalu górniczego, i policyi górnicych, smelcarnie Rządowe szczególniey dział i amunicyi, fabryki broni i prochownie, a to w znoszeniu się z Wydziałem woijnym.

Naczelnik wydziału dla handlu i przemysłu, oprócz przedmiotów ogólnych, do zatwierdzenia przedstawić Nam musi:

- 1) Wszelkie plany melioracyjne,
- 2) wspólnie z Wydziałem Ministerii finansów dla generalnych Kass i instytucyów pieniężnych, wszelkie nowe projekta do gatunku monet i stopy menniczyney w ogóle do pieniędzy i papierów publicznych ściągające się.

[3]

3) die Anstellung der obern und Rathsstellen bei dem Salz, Berg und Hütten, auch Torf, Wesen und der Porzellanmanufaktur, wie auch der Mitglieder bei der technischen Gewerbs- und Handels-, auch Oberbau-Deputation.

Unmittelbar unter dem Gewerbe-Departement stehen:

- 1) die Regierungen in Absicht auf dessen Resort;
- 2) die technische Gewerbe- und Handels-Deputation, welche aus einigen Staats-Beamten, aus Gelehrten, Künstlern, Landwirthen, Manufakturisten und Kaufleuten bestehen soll, und deren sich auch der Finanz-Minister bedienen kann;
- 3) die technische Oberbau-Deputation, welche zugleich Prüfungsbehörde für Baukünstler und Feldmesser ist, und auch von andern Ministern Aufträge annehmen muß.

Die Bauten bei Unsern Schlössern und Palais in und bei Berlin, Potsdam etc. gehören zum Hofmarschall-Amt, unter dessen alleinigem Befehl die Schloßbaukommission steht, jedoch hat die technische Oberbau-Deputation bei solchen Bauten von Wichtigkeit, die Verbindlichkeit zur Superrevisiön;

- 4) die Fabriken-Kommissarien, die aber zunächst den Provinzial-Regierungen untergeordnet sind, auch der technischen Erwerbs-Deputation dienen;
- 5) die Münze, gemeinschaftlich mit der erwähnten Abtheilung des Finanz-Ministeriums und nach den übrigen Bestimmungen;
- 6) die Konsulate in Sachen der Gewerbe-Polizei;
- 7) die Leitung des Salz, Berg und Hütten-Wesens, dem ein Berghauptmann als Director vorgesezt ist, unter dem alle Salzwerks-, Berg-, Hütten-, auch Torf-Aemter und Behörden stehen;
- 8) die Direction der Porzellanmanufactur.

3) Mianowanie na urzędy wyższe i Konsyliarskie w Władzach solnych, górnictwa, hut, torfu i rękodzielni porcelanów, również mianowanie Członków Deputacyi technicznej, przemysłu, handlu i nadbudownictwa.

Bezpośrednio pod wydziałem dla przemysłu zostają:

- 1) Regencye co do przedmiotów rzeczzonego wydziału.
  - 2) Deputacya techniczna dla przemysłu i handlu, która składać się będzie z kilku urzędników krajowych, zuczonych, artystów, gospodarzy, rękodzielników i kupców, i których także i Minister finansów będzie mógł użyć.
  - 3) Deputacya techniczna Nadbudownicza, która zarazem jest Władzą do badania zdadności na artystów budowniczych i mierników, która oraz zalecenia do innych Ministeriów musi przyjmować.
- Budowle w zamkach Naszych i pałacach w Berlinie, Poczdamie i za Berlinem i Poczdamem etc. należą do Marszałka Nadwornego, pod którego wyłącznym rozkazem zostaje Kommissya zamkowa budownicza. Wszelako co do budowli takowych znaczniejszych, Deputacya techniczno-budownicza ma obowiązek do superrewizyi.
- 4) Kommissarze fabryczni, którzy iednak naybliżej Regencyom prowincjonalnym są podlegli, również przez Deputacyą techniczną przemysłu, użytymi bydz mogą.
  - 5) Mennica, a to wspólnie z rzeczonym wydziałem Ministerii finansów i wedle innych postanowień;
  - 6) Konsulaty w interessach policyi przemysłowej;
  - 7) Kierunek oddziałem dla interessów soli, górnictwa i hut, na którego czele znajduje się Kapitan górniczy lub Dyrektor, pod którym wszelkie Władze i urzędy założeń solnych, górnictwa, hut i torfu zostają.
  - 8) Kierunek rękodzielnią porcelanów.

C. Die Abtheilung für den Cultus und öffentlichen Unterricht,

hat zum Wirkungsbezirk alles, was als Religionsübung, Erziehung und Bildung für Wissenschaft und Kunst ein Gegenstand der Fürsorge des Staats ist. Namentlich gehören dahin:

- 1) Alle Rechte der obersten Aufsicht und Fürsorge des Staats in Beziehung auf Religionsübung (jus circa sacra) wie diese Rechte das allgemeine Landrecht bestimmt, ohne Unterschied der Glaubensverwandten;
- 2) nach Maassgabe der, den verschiedenen Religionsparteyen zugestandenen Verfassung, auch die Consistorialrechte (jus sacrorum) namentlich in Absicht der Protestanten nach Anleitung des allgemeinen Landrechts;
- 3) der Vortrag im Staatsrath wegen Tolerirung einzelner Sekten und die Ausübung der dieserhalb bestimmten Grundsätze;
- 4) die Aufsicht auf die Juden in Absicht ihres Gottesdienstes;
- 5) der Religions-Unterricht bei der Erziehung;
- 6) alle höhere wissenschaftliche und Kunst-Vereine, welche vom Staat unterstützt werden, die Akademie der Künste und Wissenschaften, ingleichen die Bauakademie zu Berlin, insoweit der Staat sich eine Einwirkung auf solche vorbehalten hat, oder sie durch neue Konstitutionen festsetzt, in jedem Fall aber ihre Fonds und deren Verwaltung;
- 7) alle Lehranstalten, Universitäten, Gymnasien, gelehrte Elementar-, Bürger-, Industrie- und Kunst-Schulen, ohne Unterschied der Religion;
- 8) alle Anstalten, welche Einfluß auf die allgemeine Bildung haben.

Hat die Abtheilung in dieser Hinsicht, Bemerkungen, in Absicht auf die Theater zu machen; so theilt sie solche dem Staatskanzler, oder dem Chef der Abtheilung für die allgemeine Polizei, nach Beschaffenheit der Sache mit.

C. Wydział obrządków religijnych i oświecenia publicznego

liczy do obrębu swych działań wszystko to, co pod względem religii, oświecenia i kształcenia dla nauk i sztuk jest przedmiotem staranności Rządowej.

Mianowicie tu należą:

- 1) Prawo najwyższego dozoru i staranności Rządu względem wyznania (jus circa sacra) w znaczeniu powszechnego prawa krajowego, i bez różnicy wyznań.
- 2) W miarę urzędzenia względem różnych wyznań, nawet i prawa Konsystorialne (jus sacrorum) mianowicie co do protestantów, podług Powszechnego Prawa krajowego.
- 3) Przedstawienie w Radzie Stanu wniosku o tolerowanie sekt oddzielnych i dopełnienie prawideł w tey mierze postanowionych.
- 4) Dozór nad żydami co do ich obrządków religijnych.
- 5) Nauka religijna przy wychowaniu.
- 6) Wszelkie celnieysze związki naukowe i kunsztów przez Rząd wspierane, akademie nauk i kunsztów, również i akademie budownicza w Berlinie, ile sobie Rząd zastrzegł wchodzenia w ich urządzenie, albo też co nowego względem nich postanowi, zawsze jednak fundusze onychże i zarządzenie niemi.
- 7) Wszelkie instytuta nauk, uniwersytety, gymnazya, uczone szkoły elementarne mieyskie, przemysłowe i kunsztów bez różnicy wyznania.
- 8) Wszelkie instytuta mające wpływ na kształcenie publiczne.

Wydział, gdy znajdzie w tym względzie powód do uwag względem teatrów, takowe podług okoliczności udzieli albo Kanclerzowi Stanu albo Wydziałowi policyi powszechney.

Unsere Genehmigung muß der Chef der Abtheilung des Cultus und öffentlichen Unterrichts namentlich einholen:

- 1) über jede Annahme und jede Veränderung von Stiftungen für religiöse und Schulzwecke, auch jede Stiftungswidrige Verwendung;
- 2) zur Besetzung der Inspektoren protestantischer Kirchen, der ersten Geistlichen in den Residenzen, der Akademien, so weit Wir die Besetzung oder Bestätigung Uns vorbehalten haben, der ordentlichen Professorate auf den Universitäten und der Schuldirektorate bei den Gymnasien. Die Besetzung der katholischen bischöflichen und weisbischöflichen Stellen, ressortirt vom Staatskanzler.
- 3) Zur Anstellung der Mitglieder bei der wissenschaftlichen Deputation für den Unterricht;
- 4) Zu jeder Bestimmung wegen der Toleranz.

Unter dem Chef des Cultus und öffentlichen Unterrichts stehen unmittelbar:

- 1) Von den Regierungen, namentlich die Geistlichen und Schuldeputationen;
- 2) die wissenschaftliche Deputation für den öffentlichen Unterricht in Berlin, welche das aufgehobene Ober-Schul-Collegium vertritt, und zugleich Prüfungsbehörde für höhere Schulbediente ist, eben so die ähnlichen Deputationen in Königsberg und Breslau;
- 3) die Akademie der Wissenschaften und bildenden Künste, und die Bauakademie;
- 4) die Universitäten;
- 5) die Gymnasien in Berlin.

Der Abtheilung für den Cultus und den öffentlichen Unterricht, wird übrigens besonders für das Specielle ein Director vorgefetzt.

D. Die Abtheilung für das Postwesen.

Dieser ist der General-Postmeister als Chef vorgefetzt. Unter ihm steht das gesammte Postwesen. Das Departement der Allgemeinen Polizei

Mianowicie Naczelnik wydziału obrządków religijnych i oświecenia publicznego wyjednać musi Nasze zezwolenie:

- 1) Gdy idzie o przyjęcie lub zmianę w fundacjach dla celów pobożnych lub szkolnych, również o obrócenie funduszu wbrew fundacyi.
- 2) Do mianowania Inspektorów kościołów protestanckich, pierwszych duchownych w stolicach kraiu, na urzędy w akademii, tak dalece, iakeśmy sobie mianowanie i potwierdzenie zastrzegli, Professorów zwyczajnych w uniwersytetach i Dyrektorów szkół przy gimnazyach. Mianowanie na Biskupów i Sufraganów katolickich, należy do Kanclerza Stanu.
- 3) Do mianowania Członków w wydziale naukowym dla oświecenia.
- 4) Do każdego postanowienia względem tolerancyi.

Bezpośrednio pod wydziałem obrządków religijnych i oświecenia publicznego zostają:

- 1) Deputacye duchowne i szkolne w Regencyach.
- 2) Deputacya naukowa dla oświecenia publicznego w Berlinie, która wstępuje w miejsce uchylonego naywyższego Collegium szkolnego, i zarazem iest Władzą do badania zdadności na urzędy wyższe w wydziale szkolnym; niemniej podobne Deputacye w Królewcu i Wrocławiu.
- 3) Akademia nauk i kształcących sztuk i akademie budownicza.
- 4) Uniwersytety.
- 5) Gymnazyja w Berlinie.

Zresztą na czele wydziału obrządków religijnych i oświecenia publicznego, oddzielny Dyrektor znaydować się ma, dla trudnienia się szczegółami.

D. Wydział interessów Pocztowych.

Na czele iego znayduje się Generalny Pocztmistrz, pod nim zostaje wszystko, co się ściąga do Poczty. Wydział Policji powsze-

konkurriert, wenn die Hülfe nöthig ist. Der General-Postmeister steht übrigens zu Uns und zu dem Staatskanzler und dem Staatsrathe, dessen Mitglied er ist, in demselbigen Verhältnisse, als die übrigen Chefs der Hauptabtheilungen der Ministerien des Innern und der Finanzen.

Unsere Genehmigung ist er einzuholen verbunden:

1) Ueber Veränderungen in der Postgesetzgebung, die durch den Staatsrath gehen müssen.

2) Ueber die Anstellung der Glieder des General-Postamts, der Postdirektoren und wo diese Genehmigung bisher bei Postbedienungen erforderlich war.

3) Ueber Erhöhung oder Herabsetzung des Postgeldes und des Porto.

4) Ueber neue Postconventionen, bei denen das auswärtige Departement konkurriert.

Unter dem Postdepartement stehen unmittelbar, alle Postbediente ohne Ausnahme.

Das Ministerium der Finanzen

hat zu seinem Geschäftsbezirk das ganze Finanzwesen und besteht aus zwei Hauptabtheilungen:

A. Der Abtheilung für die Einkünfte des Staats.

Namentlich gehören dahin:

- 1) die Verwaltung und Veräußerung der Domainen und landesherrlichen Forsten und Jagden.
- 2) alle direkte und landesherrliche Abgaben.

Das Salzwesen, die Einkünfte aus dem Bergbau, den Hütten, Porzellan- und andern Fabrikationen, gehören zu andern Abtheilungen.

Zu Unserer Genehmigung muß der Chef dieser Abtheilung außer den allgemeinen Gegenständen noch vorlegen:

- 1) alle Veräußerungen von Domainen und Forstgrundstücken, nach den Bestimmungen der Veräußerungs-Instruktion,
- 2) alle Veränderungen des Abgabensystems,

chney wpływa wtenczas, gdy iego potrzeba pomocy. Generalny Pocztnistrz względem Nas, Kanclerza i Rady Stanu, który jest Członkiem w równym z innymi Naczelnikami głównych Wydziałów Ministerii wewnętrznego i finansów, zostaje stósunku.

Naszego poszukiwać winien zezwolenia:

1) względem zmiany w prawodawstwie pocztowém, która przechodzić musi przez Radę Stanu;

2) do mianowania Członków Pocztni generalnego, Dyrektorów poczt, i gdzie aż dotąd co do innych urzędników pocztowych, Naszego było trzeba potwierdzenia;

3) względem podwyższenia lub zniżenia opłaty za pocztę i portory;

4) względem nowych umów pocztowych, do których wpływa Departament zewnętrzny.

Wszyscy urzędnicy pocztowi bez wyjątku zostają bezpośrednio pod Wydziałem interesów pocztowych.

Ministerium Finansów

liczy do obrębu swego wszystko, co się ściąga do finansów, i składa się z dwóch wydziałów głównych:

A. z Wydziału dla dochodów krajowych.

Mianowicie tu należą:

- 1) zarządzenie i alienacya dóbr, lasów i myśliwstw krajowych;
- 2) podatki krajowe stałe i niestałe.

Sól, dochód z górnictwa, hut, porcelany i innych fabrykacyi, należą do innych wydziałów.

Oprócz ogólnych przedmiotów, Naczelnik tego tu wydziału przedstawić Nam musi do zatwierdzenia:

- 1) wszelkie alienacye dóbr i lasów krajowych, a to według brzmienia instrukcyi w tey mierze wydanej;
- 2) wszelkie zmiany w systemacie podatkowania;

3) alle Befehlungen der Stellen bei den Sektionen, den Steuer- und Abgabebörden, dem Forst- und Jagdwesen, mit Einschluß der Mitglieder der technischen Oberforstdeputation, der Holz- und Brennholz-Administrationen, und wobei sonst Unsere Genehmigung bisher erforderlich gewesen ist.

Für die obenerwähnten zwei Hauptgegenstände:

1) die Domainen, Forsten und Jagden,
2) die direkten und indirekten landesherrlichen Abgaben,
bestehen Unterabteilungen, deren jeder ein Direktor vorgefetzt ist, welcher die Verwaltung unter der Leitung des Chefs führt. Die Mitglieder dieser Sektionen oder Direktionen haben bloß beratende Stimmen.

Wegen einer besondern Intendantur der Domainen und Forsten, die verbunden mit der Sektion und ausgerüstet mit praktischen und lokalen Kenntnissen, hauptsächlich an Ort und Stelle wirken soll, werden wir noch das Nähere bestimmen.

Außer jenen Sektionen oder Direktionen stehen unmittelbar unter dem Chef des Departements für die Einkünfte des Staats und jenen Sektionen, nach ihrem Ressort:

- 1) die Regierungen in Absicht auf ihren Wirkungskreis, besonders die Abgabe-Deputationen,
- 2) die Hauptstempel-Kammer,
- 3) die technische Oberforst-Deputation, welche zugleich Prüfungs-Behörde der Forstbedienten ist, nebst der Forst-Karten-Kammer.

B. Die Abtheilung für die Generalkassen und die Geldinstitute des Staats.

Diese hat zu besorgen:

- 1) die Verwaltung des öffentlichen Schatzes und der Ueberschüsse,
- 2) die Generalkassen,
- 3) die General-Buchhandlung,
- 4) das Statswesen, wegen dessen eine besondere ausführliche Anordnung ertheilt werden wird.

3) wszelkie mianowania na urzędy w sekcjach, w wszelkich Władzach podatków i opłat, w wydziale leśnym i myśliwstwa, nie wyłączając członków najwyższej Deputacyi leśney-technicznej, administracyi drzewa na potrzeb i opałowego, i gdzie tylko Naszey potrzeba było approbacyi.

Dla wzmiankowanych dwóch głównych przedmiotów, iako to:

- 1) dóbr, lasów i myśliwstwa;
- 2) podatków krajowych stałych i nie-stałych,

maią bydź dwa Podwydziały, na których kaźdey czele znajduie się Dyrektor, który zawiaduje administracyą pod kierunkiem Naczelnika. Członki tychże sekcyi czyli Dyrekcyi, maią tylko głos doradczy.

Szczególniejsze wydamy postanowienie względem oddzielney Intendantury dóbr i lasów, którey połączoney z sekcya i opatrzoney w wiadomości praktyczne i lokalne, główniejszym będzie obowiązkiem działać na mieyscu.

Oprócz takowych sekcyi czyli Dyrekcyi;—bezpośrednio pod Naczelnikiem wydziału dla dochodów krajowych i pod temiż sekcjami zostaią, w miarę przedmiotów do nich należących:

- 1) Regencye, a szczególniey Deputacya podatków;
- 2) Główna Komora stęplów;
- 3) Najwyższa Deputacya technicznie-leśna, która iest zarazem Władzą do badania zdatości na urzędników leśnych, oraz i Kamera mapp leśnych.

B. Wydział dla Kass generalnych i Instytutów pieniężnych krajowych.

Do niego należy:

- 1) Administracya skarbu publicznego i nadwplywów lub mnieywydatków;
- 2) Kassy generalne;
- 3) Buchhalterya generalna;
- 4) wszystko, co się ściaga do etatów, względem czego oddzielne postanowienie wydaném zostanie.

Jeder Verwaltung soll jährlich nach dem Etat ein bestimmter Kredit bei den Generalkassen bewilligt werden, auf den sie anzuwenden kann. Zu allem was über die hiernach genehmigte Summe hinausgeht, ist Unsere besondere Zustimmung und Unser Befehl an die Abtheilung für die Generalkassen erforderlichlich.

5) Das Staats-Schuldenwesen.

6) Die Lotterien.

7) Die Leitung der Geldinstitute des Staats, namentlich der Bank und der Seehandlung und insofern der Staat dabei konkurriert, die der Geldinstitute und des Kreditwesens der Provinzen, Korporationen und Gemeinden; mithin auch der landschaftlichen Kreditssysteme, nach den oben bei der Abtheilung für die Gewerbe- und Handelspolizei gegebenen Bestimmungen.

8) Das Münzwesen in Absicht auf das Finanzielle dabei, den Metallankauf u. s. w.

9) Die wegen der Staatspapiere des Papiergeldes, zu machende Operationen und zu nehmende Maassregeln. Betreffen diese neue Grundsätze; so gehören sie nach den oben schon gemachten Bestimmungen, mit vor die Abtheilung für den Handel und die Gewerbe.

10) Für den Salzan Kauf und Handel.

Unsere Genehmigung ist erforderlichlich:

1) bei allen Ausgaben die nicht in den Etats bestimmt, oder für die den Ministern und Departements-Chefs nicht ein besonderer Dispositionsfond bewilligt ist.

2) Bei neuen wichtigen Planen über das Finanz- und Staats-Schulden-Wesen.

3) Bei größeren Operationen der Bank und der Seehandlung, die nicht zu der gewöhnlichen kaufmännischen Geschäftsführung gehören.

4) Bei der Besetzung der Stellen der Direktoren und Mitglieder der Sektionen und Unterabtheilungen, derendantsen der Hauptkassen.

5) Bei neuen wichtigen Kontrakten über den Salzan Kauf und Bestimmung der Salzpreise.

Dla každey administracyi ma rokrocznie podług etatu bydź przeznaczony kredyt u Kass generalnych, na który assygnować może. Do wydania więcey nad summę tym sposobem przeznaczoną, potrzeba Naszego oddzielnego zezwolenia i nakazu do wydziału Kass generalnych.

5) Interesta dla długów krajowych.

6) Lotterye.

7) Kierunek instytutami pieniężnymi krajowymi, mianowicie instytutem banku i handlu morskiego tak dalece, iak kray do nich wpływa, kierunek instytutami podobnemi i interessami kredytowemi prowincyów, korporacyi i gmin, a zatem i systematów kredytowych landschaftowych, a to wedle przepisów powyżey dla wydziału Policyi przemysłu i handlu udzielonych.

8) Mennica pod względem interessu finansowego, zakupienia kruszców i t. d.

9) Operacye i środki względem papierów krajowych i pieniędzy papierowych przedsięwziąć się mające. Jeżeli idzie o utworzenie nowych zasad, więc podług powyżey danych przepisów wpływa wydział dla handlu i przemysłu.

10) Zakupienie i handel solą.

Naszego potrzeba zezwolenia:

1) na wydatki etatem nie objęte, albo dla których oddzielne fundusze Ministrom i Naczelnikom wydziałowym przeznaczone nie zostały;

2) dla główniejszych nowych planów w przedmiocie finansów i długów krajowych;

3) do operacyi większych banku i handlu morskiego, które nie należą do zwyczajnego prowadzenia interessów kupieckich;

4) do mianowania na urzędy Dyrektorów i członków sekcyi i Podwydziałów, Rendantów Kass głównych;

5) do nowych celniejszych kontraktów o zakupowanie soli, lub oznaczenie ceny oneyże.

Folgende Sektionen sollen unter der speziellen Verwaltung besonderer Direktionen stehen, welche jenen unter der Leitung des Chefs vorstehen. Die Mitglieder derselben haben auch eine nur beratende Stimme.

- 1) Für die Generalkassen, die Generalbuchhaltung und das Etatswesen.
- 2) Für die Bank, die Lotterien und die Münze, desgleichen für das Kreditwesen der Provinzen, Korporationen u. s. w.
- 3) Für die Seehandlung, das Staatsschulden- und das Salzwesen.

Die Direktoren dieser drei Sektionen bilden unter dem Vorsitz des Chefs der ganzen Abtheilung, ein Plenum, in welchem alle Hauptgegenstände zur Berathung gezogen werden. Es versammelt sich so oft es nöthig ist.

Unter dem Chef dieser Abtheilung und den Sektionen nach ihrem Ressort, stehen:

- 1) die Regierungen in Absicht auf das Kassens- und Etatswesen.
- 2) die Generalkassen;
- 3) die Bank;
- 4) die Staatsbuchhalterei;
- 5) die Seehandlung;
- 6) die Staatsschulden-Behörde;
- 7) die Salz-Administration;
- 8) die Lotteriedirektion.

Die Verhältnisse der Chefs der Hauptabtheilungen der Ministerien des Innern und der Finanzen zu dem Staatskanzler, dem diese Ministerien jetzt anvertraut sind, haben oben schon ihre Bestimmung erhalten. Er wird theils mit ihnen einzeln Rücksprache nehmen und ihnen die nöthigen Anweisungen geben, theils wo es erforderlich ist, mehreren von ihnen, oder sie alle, zu gemeinschaftlichen Berathungen versammeln, wobei nach den Umständen, Direktoren der Sektionen und auch Mitglieder derselben zugezogen werden können.

Następujące sekcye mają zostawać pod szczególném zarządzeniem oddzielnych Dyrektorów, którzy prezydować w nich będą pod kierunkiem Naczelników. Członki onychże mają tylko głos doradczy:

- 1) Sekcya dla Kass generalnych, Generalney buchhalteryi i interesów etatowych;
- 2) dla banku, lotteryi i mennicy, również dla interesów kredytowych prowincyi i korporacyi i t. d.
- 3) dla handlu morskiego, długów krajowych i interesów soli tyczących się.

Dyrektorowie trzech tych sekcyi pod prezydencyą Naczelnika całego Wydziału, stanowią plenum, w którym wszelkie przedmioty główne pod naradzenie przychodzą. Takowe się zgromadza, gdy tego potrzeba.

Pod Naczelnikiem tego tu Wydziału, i pod sekcyami stoją w miarę przedmiotów:

- 1) Regencye, pod względem interesów kassowych i etatowych.
- 2) Kassy generalne.
- 3) Bank.
- 4) Buchhalteria krajowa.
- 5) Handel morski.
- 6) Władza względem długów krajowych.
- 7) Administracya soli.
- 8) Dyrekcyja lotteryi.

Już powyżey postanowiono, co do stosunku Naczelników wydziałów głównych Ministerii wewnętrznego i finansów, względem Kanclerza Stanu, któremu Ministeria te są teraz poruczone. Albo z nimi pojedynczo się rozprawi, i onymże potrzebne udzieli wskazówki, albo w razie potrzeby kilku z nich lub wszystkich wezwie do wspólnego naradzenia się, do którego w miarę okoliczności, Dyrektorowie jako też Członkowie sekcyów powołani być mogą.

Der Justiz-Minister

hat zum Geschäftskreise

1) alles ohne Ausnahme, was die Obergewalt auf die eigentliche Rechtspflege betrifft. Diese selbst ist, wie es sich versteht, den Gerichten allein überlassen. Er hat jene Aufsicht, mithin auch die gesammte Civil- und Kriminal-Justiz, ferner die Anstellung aller Justizbedienten, oder den Vorschlag dazu bei Uns. Der Geschäftsbetrieb bei allen Justizbehörden, das Pupillen-, Deposital- und Hypotheken-Wesen, stehen unter ihm. Außer dem werden ihm noch:

- 2) die Lehnsachen beigelegt.
- 3) Soll er in Angelegenheiten Unsers Hauses in rechtlicher Hinsicht sein Gutachten abgeben.

Wo die Aufsicht auf die Leitung des Kriminalwesens mit der allgemeinen Polizeiaufsicht zusammen greift, handelt der Justizminister gemeinschaftlich mit dem Chef der allgemeinen Polizei. Namentlich findet dieses rücksichtlich der Straf-Anstalten statt.

Neue Geseze bringt der Justizminister gleich andern Departements-Chefs, im Staatsrath in Vorschlag, welcher sodann das Weitere veranlaßt.

Jede Abänderung der Verfassung, es betreffe solche die Behörden oder die Form der Rechtspflege, bringt er im Staatsrath zum Vortrage, ehe er solche bei Uns vorschlägt.

Er communicirt mit den andern Ministern und Departements-Chefs, sobald deren Geschäftskreis mit eingreift und handelt auch verfügt mit ihnen gemeinschaftlich, wenn jenes der Fall ist. Die Stellen bei Straf-Anstalten, die von ihm allein ressortiren, besetzt er zwar allein, sobald solche aber auch zum Geschäftskreise der allgemeinen Polizei gehören, überläßt er deren Besetzung, so wie die ganze innere Oekonomie, dem Departement der allgemeinen Polizei, welches mit ihm nöthigenfalls communicirt.

Insbondere müssen auch die andern Ministerien und Departements, in Rücksicht auf den Nation

Jahrgang 1810.

Minister Sprawiedliwości

liczy do obrębu swego działania:

- 1) wszystko, co się ściąga do najwyższego dozoru nad wymiarem sprawiedliwości. Wymiar sam bowiem, iak się samo rozumie, wyłącznie sądom iest oddany. Dozór takowy służy mu co do ogólnej sprawiedliwości cywilnej i kryminalnej. Mianowanie wszystkich urzędników sprawiedliwości, lub przedstawienie ich Nam do nominacji, należy do Niego i kierunek postępowaniem w wszelkich Władzach, interessa pupillarne, depozytalne i hypoteczne zostają pod Nim. Oprócz tego ma się ieszcze trudnić
- 2) interessami lennymi;
- 3) i w okolicznościach Domu Naszego w prawnym względzie swe dawadz zdanie.

Gdy dozór nad kierunkiem interessami kryminalnymi zchodzi się z ogólnym dozorem policyi, natenczas Minister Sprawiedliwości działa wspólnie z Naczelnikiem policyi powszechnej. Mianowicie to się ściąga do instytutów kar.

Projekta do nowych praw, Minister Sprawiedliwości tak, iak drudzy Naczelnicy wydziałów, wniesie do Rady Stanu, która następnie dalsze wyda rozporządzenie.

Wszelką zmianę w urzędzeniu, czyli to władz czyli sposobu wymiaru sprawiedliwości wniesie do Rady Stanu, nim ją Nam przedstawi.

Znosi się z drugimi Ministrami i Naczelnikami wydziału, gdy ich działania się stykają, i w takowym razie vspólnie z nimi działa i decyduje. Mianowanie na urzędy w instytutach kary, od niego dependujących, zostaje przy Nim oddzielnie; ieżeli iednak takowe też należą do obrębu działań policyi powszechnej, więc mianowanie takowe iako też całą ekonomią wewnętrzną zostawi Wydziałowi Policyi powszechnej, który w razie gotrzeby z nim się zniesie.

Szczególniey też inne Ministeria i wydziały pod względem na swobodę narodową,

nal Wohlstand, bei dem Hypotheken und Pupillenwesen mit einwirken.

Ueber alle gemeinsame Gegenstände findet nach ihrer Beschaffenheit, eine Berathung, entweder unter Einzelnen, oder im Staatsrathe statt.

Die Gesetz-Kommission ist zwar dem gesammten Staatsrath untergeordnet: es soll aber bei derselben durch den Justizminister besonders darauf gehalten werden, daß sie wegen der in sein Fach einschlagenden Gesetze, mit vorzüglichen Rechtsgelehrten stets besetzt werde.

Außer den im Allgemeinen zu Unserer Genehmigung vorbehaltenen Fällen, muß Uns der Justizminister

1) alle zu Unserer Vollziehung geeignete Kriminal-Erkenntnisse in der bisher üblichen Art vorlegen;

2) Uns die erforderlichen Uebersichten des Zustandes der Rechtspflege durch Vorlegung der Generallisten über die Geschäftsführung sämmtlicher Justizbehörden mit seinen Bemerkungen gewähren.

Diese theilt er auch dem Staatsrath mit.

3) Die Verwendung der für die Rechtspflege ausgesetzten Fonds bleibt ihm zwar überlassen; jedoch ist Unsere Einwilligung nöthig zu jeder Personalvermehrung, zur Erhöhung der Besoldungen über die zu bestimmenden Normalhöhe und zu Remunerationen, die nicht aus Besoldungs-Ersparnissen herrühren.

4) Zur Besetzung aller oberen Stellen, mit Inbegriff der Raths- und der Justizdirigenten-Stellen in allen größern Städten, muß er ebenfalls Unsere Genehmigung einholen.

5) Straferkenntnisse gegen königliche Diener, wodurch sie von ihrem Amte auf eine Zeitlang oder auf immer entfernt werden, desgleichen Begnadigungsgesuche und Anträge die sie betreffen, können nicht anders, als nach geschehenem Vortrage im Staatsrath, durch solchen an Uns gebracht werden.

wspólnie z Nim działać winny co do inrerer-sów hipotecznych i pupillarnych.

Względem wszelkich przedmiotów wspólnych w miarę okoliczności, albo pojedynczo pomiędzy osobą, albo w Radzie Stanu naradzić się muszą.

Lubo Kommissya prawodawcza zostaje pod Ogółem Rady Stanu, wszelako co do niey szczególniey przestrzegać będzie Minister sprawiedliwości, aby z względu roztrząśnienia w niey praw do Jego Wydziału i ściągających się, szczególnie zdadni prawnicy w niey się mieścili.

Oprócz przedmiotów w ogóle do Naszego potwierdzenia przywiązanych, Minister Sprawiedliwości winien Nam:

1) przedstawić w sposobie dotychczasowym, wszelakie aprobacyi Naszey wymagające wyroki kryminalne,

2) Przedstawieniem generalnych wykazów działań wszystkich Władz sprawiedliwości wystawi Nam obraz należyty o położeniu, w którym się znajduie wymiar sprawiedliwości, z dołączeniem swych uwag, które udzieli Radzie Stanu.

3) Obrócenie funduszów dla sprawiedliwości przeznaczonych wprawdzie Jemu zostawione, wszelako Naszego potrzeba zezwolenia, na każde pomnożenie osób, na podwyższenie pensyi nad ilość oznaczyć się mającą i do remuneracyi, które nie pochodzą z oszczędzeń pensyi.

4) Musi wyiednać approbatę Naszą do mianowania na urzędy wyższe z włączeniem stopnia Konsyliarzy i dirigentów sądowych w miastach większych.

5) Wyroki karę naprzeciw urzędnikom Królewskim stanowiące, i onych na czas lub na zawsze od urzędu oddalające, również prośby o aggracyacyą i wnioski ich się ty-czące, nie wprzód, iak po przedstawieniu ich w Radzie Stanu, do Nas podane być mogą.

Unmittelbar unter dem Justizminister stehen:

- 1) Das Obertribunal.
  - 2) Das Kammergericht in Berlin und die Oberlandesgerichte, als Provinzial-Collegien.
  - 3) Alle übrigen Gerichte ohne Ausnahme.
- Kein Departements-Chef kann an jene Obergerichte verfügen. Andere Departements wenden sich in Fällen, wo sie Auskunft von ihnen zu erhalten wünschen, an den Justizminister. Wegen des Staatskanzlers sind schon oben Bestimmungen gegeben, die auch hier gelten.

Der Minister der auswärtigen Angelegenheiten

hat zum Wirkungskreise alle Gegenstände, welche die Verhältnisse mit fremden Mächten und die Verhandlungen mit auswärtigen Regierungen betreffen. Dahin gehört auch die Censur aller Schriften politischen Inhalts.

Der Staatskanzler wird durch ununterbrochene Mittheilung der eingehenden Berichte Unserer Geschäftssträger, und der Noten auch der mündlichen Eröffnungen der Gesandten, in fortwährender Kenntniß der Verhandlungen erhalten. Wöchentlich einmal, wohnt derselbe dem Vortrage des auswärtigen Departements bei, und es werden alsdann die wichtigsten Angelegenheiten desselben zum Vortrage gebracht. Wenn es nöthig ist, werden außerordentliche Vorträge gehalten.

Wir Selbst wollen stets die genaueste Uebersicht und Kenntniß sämmtlicher auswärtigen Verhältnisse haben, daher legt uns der Minister, dem solche anvertrauet sind, alle Berichte der Gesandten und Geschäftssträger, so wie die von Fremden übergebenen Noten oder gemachten Eröffnungen vor, oder thut uns Vortrag daraus, in Gegenwart des Staatskanzlers.

Nach Unsern Entschliessungen, leitet er sodann die Geschäfte seines Ressorts, ertheilt den fremden Gesandten Antwort und bescheidet die Unserigen. Sobald es darauf ankommt, diesen Abweichungen von den ih-

Bezpośrednio pod Ministrem sprawiedliwości zostają:

- 1) Trybunał najwyższy.
- 2) Sąd kameralny w Berlinie i Sady główne krajowe, iako Collegia prowincyjne.
- 3) Wszystkie inne Sady bez wyjątku.

Nie może żaden Naczelnik departamentowy do takowych Sądów wyższych wydawać rozporządzenia. Inne wydziały w przypadkach zasiągnięcia iakowey od nich wiadomości, udadzą się po to do Ministra Sprawiedliwości. Co do Kanclerza Stanu, powyżey dane przepisy i tu mają miejsce.

Minister interessów zagranicznych

ma w swym obrębie działania, wszelkie przedmioty, które się ściągają do stosunków z obcymi Mocarstwami i układów z Rządami zagranicznymi. Również do niego należy cenzura wszelkich pism treści polityczney.

Przez nieprzerwaną komunikacją raportów Naszych Aientów, podań i ustnych oświadczeń Posłów, Kanclerz Stanu ciąglą wiadomość o wszelkich czynnościach mieć będzie. Raz w tydzień przytomnym Tenże będzie na posiedzeniu Departamentu zagranicznego a natenczas celnieysze przedmioty będą przedstawione. W razie potrzeby nadzwyczajne posiedzenia odbywać się będą.

Sami zaś chcemy każdego czasu mieć obraz i najściślejszą wiadomość o wszystkich stosunkach zagranicznych, zaczem Minister, któremu takowe będą powierzone, wszystkie doniesienia Posłów i Aientów, iako też podań i oświadczenia zagranicznych, Nam przedłoży lub z takowych w przytomności Kanclerza Stanu zda Nam sprawę.

Podług naszych rozporządzeń nada on następnie ruch czynnościom swego wydziału, udzieli Posłom zagranicznym odpowiedź i Naszym. Gdy tym tu zmiana wprzód im udzielo-

nen früher gegebenen Vorschriften über politische Verhältnisse, oder die Verfolgung wichtiger Gegenstände, aufzugeben, muß die Ausfertigung der Regel nach, von Uns Höchstsich selbst vollzogen werden. In andern Fällen erläßt der Minister der auswärtigen Angelegenheiten die Verfügungen, da der bisherige Curialstil abgeschafft ist, nur in seinem Namen.

In wichtigern und eiligen Fällen, wo Unsere Genehmigung nicht eingeholt werden kann, geschieht dieses von ihm, wo möglich gemeinschaftlich mit dem Staatskanzler, oder den Umständen nach von ihm allein, doch gewärtigen Wir sogleich Anzeige davon, wenn der Gegenstand der Regel nach, Unsere Vollziehung erfordert hätte.

Die Conzepte der Verfügungen an die Gesandten und andere Personen welche Wir vollziehen, werden vor der Reinschrift dem Staatskanzler zur Mitsignatur mitgetheilt. Eben dieses findet in Absicht auf die Signatur der Conzepte wichtiger Notizen an fremde Gesandten und Geschäftsträger statt.

Die Conzepte der von dem Minister allein abgelassenen Verfügungen an die Gesandten und Geschäftsträger werden nach der Absendung dem Staatskanzler zur Einsicht mitgetheilt.

Die Geschäfte werden in zwei Sektionen bearbeitet.

- 1) Die Erste betrifft die äußern Verhältnisse des preussischen Staats im Allgemeinen, die Communication mit den fremden Geschäftsträgern, ihre Legitimation und Präsentation und die Instruktion der Unsrigen über die höhere Politik. Dieser steht der Minister selbst vor, und im Behinderungs- oder Abwesenheitsfalle, ein Geheimer Staatsrath als Stellvertreter. Der Minister vollzieht die Reisepässe in das Ausland und alle Zahlungs-Verfügungen.
- 2) Die Zweite, alle Geschäfte des auswärtigen Departements, die sich auf die innere Verfassung und Verwaltung des Staats oder auf den Handel und die Privat-Angelegenheiten der Untertanen beziehen, Consular, Gränz, Post, Polizen, Paß und andre Sachen, die nicht zu den

nym przepisach co do stosunków politycznych, lub popieranie celniejszych przedmiotów ma być polecane, rezolucya takowa pospolicie przez Nas podpisaną być ma. W innych przypadkach Minister spraw zagranicznych wyda decyzje, a to w swém imieniu, ponieważ dotychczasowy styl kurialny został uchylonym.

W ważniejszych nagłych i spiesznym przypadkach, gdy zatwierdzenie Nasze nie może być zażądane, Sam, i jeżeli tylko podobna, wspólnie z Kanclerzem Stanu, lub wedle okoliczności Sam tylko Jeden wyda potrzebne rozporządzenia, wszelakoż Nam o tém niezwłocznie ma być doniesiono, gdyby interest był wymagał Naszey approbaty.

Expedycje rozporządzeń do Posłów lub innych osób przez Nas podpisać się mające, nim na czysto przepisane zostaną, Kanclerzowi Stanu do zaświadczenia podpisu przedstawione być mają. To samo ma mieć miejsce względem ekspedycji ważnych rezolucji do Posłów i Agentów zagranicznych.

Expedycje decyzji, które przez samego Ministra do Posłów i Agentów zostaną wydawane, po odejściu ich, Kanclerzowi Stanu dla przejrzenia ich udzielone być mają.

Czynności obrabiane będą w 2ch sekcjach.

- 1) Pierwsza ściąga się do stosunków zagranicznych Państwa Pruskiego w ogóle do komunikacji z Agentami zagranicznymi, ich legitymacji, prezentacji onychże i do objaśnienia Agentów krajowych względem polityki wyższej. W sekcji tej prezyduje sam Minister, a w razie przeszkody lub niebytności, Tajny Radzca Stanu jako zastępca. Paspporta za granicę i wszelkie nakazy wypłat, przez Ministra podpisywane będą.
- 2) Druga obejmująca wszelkie czynności wydziału zagranicznego, które się ściągaia do zewnętrznego urzędzenia lub administracyi kraju, do handlu i prywatnych okoliczności poddanych konsulatów, granic, poczt, policyi, paszportów i innych przedmiotów

höhern politischen Angelegenheiten gehören. Dieser ist ein besonderer Sektionschef vorgefetzt, der die wichtigeren Gegenstände, vorzüglich solche, die die Vollziehung des Departements-Chefs erfordern, diesem vorträgt, alle Correspondenz und die Communication mit innern Departements und Behörden führt, und Mitglied des Staatsraths ist.

Was für auswärtige Angelegenheiten der ersten Sektion an den Staatsrath gebracht werden sollen, hängt von Unserer besondern Bestimmung ab. Von Veränderungen der politischen Verhältnisse, welche auf das Innere Einfluß haben, erhält der Staatsrath durch den Minister der auswärtigen Angelegenheiten oder den Chef der zweiten Sektion seines Departements Nachricht.

Wir ernennen die Gesandten und bestimmen ihre Besoldung. Auch über die Anstellung des gesammten Gesandtschaftspersonals, muß Unsere Genehmigung eingeholt werden.

Unter dem auswärtigen Departement stehen unmittelbar:

- 1) Die Gesandtschaften. Wenn andere Departements an solche etwas gelangen lassen wollen, und Nachrichten von ihnen zu erhalten wünschen, so ersuchen sie das auswärtige Departement um die erforderliche Verfügung.
- 2) Die Consulate. Auch bei diesen findet dieselbe Vorschrift statt, mit Ausnahme des Chefs der Abtheilung für Gewerbe, welcher mit ihnen über Gegenstände seines Fachs unmittelbar verhandeln kann und auch an ihrer Besetzung Theil nimmt.
- 3) Bei dem Departement der auswärtigen Angelegenheiten selbst, ist Unsere Genehmigung blos zur Anstellung der Räte erforderlich, die übrigen Anstellungen, bleiben dem Minister überlassen, wenn der Personaletat nicht überschritten wird.
- 4) Ueber die etatsmäßigen Fonds hat er ebenfalls die Disposition, insofern bei den Besoldungen die Normalsätze nicht überschritten werden, und bei

w rzedzie celniejszych okoliczności politycznych nie mieszczących się. W sekcji tej prezyduie oddzielny Naczelnik, który ważniejsze okoliczności, a szczególniej approbaty Naczelnika wydziału wymagające, Temu tu przedstawi, korespondencyą i komunikacyą z wydziałami i władzami wewnętrznymi załatwia i jest oraz Członkiem Rady Stanu.

Oddzielne postanowienie Nasze oznaczy okoliczności zagraniczne z sekcji pierwszej, które do Rady Stanu wniesione być mają. O zmianach w stosunkach politycznych do wewnętrznego położenia kraju ściągających się, odbierze Rada Stanu wiadomość przez Ministra spraw zagranicznych lub Naczelnika drugiej sekcji Jego wydziału.

Do Nas należy mianowanie Posłów i wyznaczenie gaży dla nich. Również zatwierdzenie Nasze poszukiwane być musi, co do mianowania wszelkich osób do Poselstwa należących.

Pod wydziałem interessów zagranicznych zostają bezpośrednio:

- 1) Poselstwa. Wydziały inne mając cokolwiek im do udzielenia lub chcąc od nich uzyskać wiadomości, mają w tej mierze po należytej decyzji udać się do wydziału zagranicznego.
- 2) Konsulaty. Dopiero wytknięty przepis do nich również się stosuje, wszelako Naczelnik wydziału dla przemysłu w przedmiotach swego obrębu bezpośrednio z nimi może korespondować i należy też do mianowania onychże.
- 3) Co do składu samego wydziału spraw zagranicznych, więc tylko co do mianowania Konsyliarzy, Naszego potrzeba zezwolenia. Inne nominacje należą do Ministra, byleby nie przestąpiono etatu osób.
- 4) Również zarządza funduszami etatowymi; byleby co do pensyów ilości normalne przestąpione nie zostały, a co do gratyfikacyi

Remunerationen und persönlichen Bewilligungen die ersten aus vakanten Besoldungen, die letztern aus den zu außerordentlichen Ausgaben bestimmten Fonds erfolgen können; sonst muß Unsere Genehmigung erbeten werden.

Das Kriegs-Ministerium

oder das Departement, hat zum Geschäftsbezirk, das gesammte Militair-Weesen. Wir haben über dessen Verwaltung bereits eine besondere Verordnung vom 25. December 1808 erlassen und erklären daher nur noch, daß auch dieses Departement mit Unserm Cabinet, dem Staatskanzler und dem Staatsrath in dieselben Verhältnisse tritt, welche durch gegenwärtige Verordnung allgemein für alle oberste Staatsbehörden festgesetzt sind.

Wir befehlen hierdurch, sich nach dieser Unserer Verordnung, wegen der obersten Staatsbehörden überall zu achten, und behalten Uns wegen der Unterbehörden Unsere Bestimmungen, so weit sie noch nicht erfolgt und noch nöthig sind, vor.

Gegeben Berlin den 27sten October 1810.

Friedrich Wilhelm.

v. Hardenberg.

No. 3.

(No. 3. b. D.) Edikt über die Finanzen des Staats und die neuen Einrichtungen wegen der Abgaben u. s. w. Vom 27sten October 1810.

Wir Friedrich Wilhelm, von Gottes Gnaden, König von Preußen u. c.

Haben Uns bisher unablässig damit beschäftigt, die besten Mittel ausfindig zu machen, um den

i udzielen osobistych, tam te z wakujących pensyi, te tu z funduszów na nadzwyczajne wydatki przeznaczonych wymierzone być mogą, inaczej bowiem po Nasze zatwierdzenie udadź się należy.

Ministerium Woyny

czyli wydział woenny, liczy do obrębu swego działania wszystko, co do woyskowości się ściąga. Już w dniu 25. Grudnia 1808. względem administracyi tego tu Wydziału, osobne wydaliśmy urządzenie, i tylko oświadczamy ieszcze: że i ten Wydział z Gabinetem Naszym, Kanclerzem Stanu i Radą Stanu w te same wchodzi stósunki, które mocą obecney ustawy, ogólnie dla wszystkich naywyższych Władz Rządowych postanowione zostały.

Rozkazuiemy ninieyszém, aby się do obecney Naszey ustawy względem naywyższych Władz Rządowych zupełnie stósowano, a co się tycze Władz niższych, zastrzegamy sobie wydanie postanowień Naszych, gdzieby ich było potrzeba, i ieszcze wydane nie były.

Dan w Berlinie d. 27. Października 1810.

FRYDERYK WILHELM.

v. Hardenberg.

Nro. 3.

(Nro. 3. oryg.) Edykt względem finansów krajowych i nowych urzędzeń co do podatków i t. d. Z dnia 27. Października 1810.

My FRYDERYK WILHELM
z Bożey Łaski Król Pruski etc. etc.

Niustannie zatrudniliśmy się wynalezieniem środków naylepszych w celu przywróce-

durch den letzten Krieg gesunkenen Wohlstand Unseres Staats wieder herzustellen, den Kredit empor zu heben und die Verpflichtungen zu erfüllen, welche der Staat gegen seine Gläubiger auf sich hat, insbesondere haben wir durch sehr große Anstrengungen, soviel als nur immer möglich war auf die an Se. Majestät den Kaiser der Franzosen zu entrichtende Kriegskontribution von 120 Millionen Franken abgetragen, so daß solche mit dem Ende des jetzt laufenden Jahres zur Hälfte abbezahlt seyn wird. Mit Rührung haben Wir die Beweise von Anhänglichkeit aller Klassen Unserer getreuen Unterthanen an Unsere Person, Unser Haus und Unsere Regierung bemerkt, insonderheit auch die Hülfe erkannt, welche Uns bei der Sicherstellung der gedachten Kontribution und bei der Aufbringung der einstweilen nöthigen Fonds von Unsern getreuen Ständen und von dem Handelsstande mit größter Bereitwilligkeit geleistet worden ist. Die Schwierigkeiten, welche Wir noch zu überwinden haben, sind beträchtlich, und erfordern noch zu Unserer Bekümmerniß nicht geringe Opfer. Wir vertrauen aber auf die Vorsehung, die Unsere nur auf die Rettung des Staats und auf das Wohl Unserer Unterthanen gerichteten Bestrebungen segnen wird und auf die patriotischen Gesinnungen Unsers treuen Volks. In dieser festen Zuversicht wollen Wir sowohl demselben, als den Gläubigern des Staats hier die Beschlüsse bekannt machen, welche Wir gefaßt haben, um den Zweck zu erreichen.

Die dringendste Angelegenheit ist die gänzliche Erfüllung Unserer Verpflichtung gegen Frankreich, die daraus folgende Befestigung der freundschaftlichen Verhältnisse mit dieser Macht und die dadurch zu bewirkende Befreiung des Landes von der großen Last der Unterhaltung fremder Truppen in den Oden Festungen und der Approvisionierung derselben für den Belagerungszustand.

Es liegt uns aber am Herzen, den Staatsgläubigern gerecht zu werden, welches überdem unerläßlich ist, um Uns den Kredit zu verschaffen, den Wir brauchen jene Verpflichtungen zu erfüllen.

nia podupadłego w skutek ostatniej wojny stanu Państwa Naszego, w celu dzwignienia kredytu i dopełnienia obowiązków Rządu względem swych wierzycieli; szczególniej naywiększe uczyniliśmy nateżenia, aby ile było można, z należącej się J. C. M. Cesarzowi Francuzów, kontrybucyi w summie 120 millionów Franków zapłacić, tak, iż z końcem bieżącego roku połowa iey upłaconą będzie. Dostrzegliśmy z czułością dowody przywiązania wszystkich klass wiernych Naszych poddanych, do Osoby i Domu i Rządu Naszego, i szczególniej poznaliśmy pomoc, która Nam w zabezpieczeniu rzeczony kontrybucyi, przez dostarczenie tymczasowo potrzebnych funduszów od Naszych wiernych Stanów i stanu kupieckiego z naywiększą skwapliwością przyniesioną została. Pozostają ieszcze do pokonania wielkie trudności, i wymagają z żalem dla Nas ofiar znacznych. Ufamy iednak Opatrzności, która pobłogosławi usiłowaniam Naszym do dzwignienia iedynie kraiu, i do dobra poddanych Naszych zamierzającym, ufamy też patryotycznym uczuciom wiernego Ludu Naszego. W tém mocném zaufaniu tak Im, jako i wierzycielom kraiu oświadczamy uchwały, któreśmy uznali za stósowne do dopięcia zamierzonego celu.

Okolicznością nayważniejszą iest, zupełne dokonanie zobowiązań Naszych względem Francyi, wypływające z tąd zatwierdzenie przyiaznych z témże Mocarstwem stósunków, a następnie uwolnienie kraiu od wielkiego ciężaru utrzymywania woysk obcych w fortcach nad Odrą, i od opatrzenia ich w potrzeby wedle stanu obleżenia.

Szczególniej zaś idzie nam o to, uiszczyć się wierzycielom kraiywym, co iest uieuchronnie potrzebném do ziednania Nam kredytu, dla dopełnienia rzeczonych obowiązków potrzebnego.

Wir sehen Uns genöthigt, von Unfern getreuen Unterthanen die Entrichtung erhöheter Abgaben, hauptsächlich von der Konsumtion und von Gegenständen des Luxus zu fordern, die aber vereinfacht, auf weniger Artikel zurückgebracht, mit Abstellung der Nachschüsse und der Thor-Accisen, so wie mehrerer einzelner lästigen Abgaben, verknüpft und von allen Klassen der Nation verhältnismäßig gleich getragen, und vermindert werden sollen, sobald das damit zu bestreitende Bedürfnis aufhören wird. In den Gegenden, welche durch den Krieg ganz vorzüglich gelitten haben, besonders im Königreich Preußen, wollen wir Bedacht nehmen, durch außerordentliche Hülfsmittel die Last zu erleichtern, welche aus jenen neuen Konsumtionssteuern entsteht.

Es versteht sich übrigens, daß die durch das Kontinental-System für jetzt nöthwendig gewordenen hohen Abgaben von Kolonial-Waaren, die für diese bestimmten niedrigeren Sätze in sich fassen.

Ueberhaupt aber soll das drückende jener neuen Auflagen dadurch möglichst vergütigt werden, daß Wir mittelst einer gänzlichen Reform des Abgabensystems alle nach gleichen Grundsätzen für Unsere ganze Monarchie von Jedermann wollen tragen lassen. Auf dem kürzesten Wege wird daher auch ein neues Kataster angelegt werden, um die Grundsteuer darnach zu bestimmen.

Unsere Absicht ist hierbei keinesweges auf eine Vermehrung der bisher aufgekommenen gerichtet, nur auf eine gleiche und verhältnismäßige Vertheilung auf alle Grundsteuerpflichtigen. Jedoch sollen alle Exemtionen wegfallen, die weder mit der natürlichen Gerechtigkeit, noch mit dem Geist der Verwaltung in benachbarten Staaten länger vereinbar sind. Die bis jetzt von der Grundsteuer befreit gebliebenen Grundstücke, sollen also ohne Ausnahme damit belegt werden, und Wir wollen, daß es auch in Absicht auf Unsere eigene Dominial-Besitzungen geschehe. Wir hoffen, daß diejenigen, auf welche diese Maßregel Anwendung findet, sich damit beruhigen werden, daß künftig der Vorwurf sie nicht weiter treffen kann, daß sie sich auf Kosten ihrer Mitun-

Widziemy Nas powodowanymi do zażądania od wiernych Naszych poddanych, podwyższonych podatków szczególniej od konsumcyi i przedmiotów zbytkowych; wszelakoż one zmodyfikowane na mniej artykułów zredukowane z uprzątaniem nadpłat i innych uciążliwych danin, porówno i stósunkowo przez wszystkie klasy Narodu, poniesione byđz mają, a które zostaną zmnieyszone, skoro ustanie potrzeba za pomocą ich załatwić się mająca. W okolicznościach, które szczególniej ucierpiały przez wojnę, mianowicie w Królestwie Pruskiem, będzie Naszém staraniem, środkami nadzwyczajnymi przyić w pomoc na ułatwienie ciężaru z nowych konsumcyjnych podatków wynikającego.

Samo się z siebie rozumie, że podatki niższe względem towarów kolonialnych przepisane, iuż są obięte podatkami wyższemi w skutek systematu kontynentalnego, na teraz z tychże towarów pobieranymi.

W ogóle ciężar nowych podatków wedle możności tém ma byđz wynagrodzony: iż w skutek zupełney odmiany systematu podatkowania, wszelkie podatki podług równych dla całkiej Monarchii zasad, przez każdego opłacane byđz mają. Ma byđz drogą naykrótszą ułożone Katastrum, aby podług niego, podatek stały z gruntu ustanowiony został.

Powiększenie takowego podatku wcale Naszym nie iest zamiarem, idzie Nam tylko o równy i stósunkowy podział między wszystkich do opłaty onegoż należących. Wszelkie wyjątki ani z naturalną słusnością, ani z duchem administracyi w krajach ościennych niezgodne, nadal mieć nie będą mieysca. Wszelkie grunta, które dotąd od podatku takowego były wolne, bez wyjątku do niego należeć mają, i iest wolą Naszą: aby to samo i względem posiadłości Naszych dominialnych miało mieysce. Spodziewamy się: iż ci, do których wytknięte ściągają się przepisy, znajdą w tém zaspokojenie, iż na przyszłość nie wystawią się na zarzut, iakoby na koszt swych współpoda-

terthanen, öffentlichen Lasten entzieht, so wie mit den Betrachtungen: daß die von ihnen künftig zu entrichtende Grundsteuern dem Aufwande nicht gleich kommen, den sie haben würden, wenn man die ursprünglich auf ihren Gütern haftenden Ritter-Dienstverpflichtungen von ihnen forderte, für welche die bisherigen ganz unverhältnismäßigen Abgaben gegen die Grundsteuer wegfallen; wie auch, daß freie Benutzung des Grundeigentums, völlige Gewerbefreiheit und Befreiung von andern Lasten, die sonst notwendig gewesen seyn würden, statt finden sollen; endlich daß die Grundsteuer schon in einem großen Theile Unserer Monarchie von den Grundbesitzern wirklich getragen wird.

Wir wollen nämlich eine völlige Gewerbefreiheit gegen Entrichtung einer mäßigen Patentsteuer und mit Aufhören der bisherigen Gewerbesteuern verstaten, das Zollwesen simplifiziren lassen, die Bann- und Zwangsgerechtigkeiten aufheben und zwar da, wo ein Verlust wirklich nach den vorzuschreibenden Grundsätzen erwiesen wird, gegen eine Entschädigung abseiten des Staats; dem Theile Unserer Untertanen, welcher sich bisher keines Eigentums seiner Besitzungen erfreute, dieses ertheilen und sichern, auch mehrere drückende Einrichtungen und Auflagen gänzlich abschaffen.

Diesemnach soll künftig die Natural-Brodt-Korn- und Fourage-Lieferung für die Armee aufhören und der Bedarf aus den öffentlichen Einkünften für Geld angeschafft werden.

Der bisher von den sogenannten pflichtigen Landbewohnern gestellte Vorspann, soll in Friedenszeiten wegfallen, und fernerhin für das Civil und einzelne Militairpersonen gar keiner, für das Militair in Friedenszeiten aber von einem jeden, der Anspann hält, Luruspferde allein ausgenommen, weil diese einer besondern Steuer unterworfen seyn sollen, gegen volle Bezahlung aus den öffentlichen Einkünften gestellt werden.

Mit dem Serviswesen soll eine Einrichtung getroffen werden, nach welcher die Last theils gleichheitlich von allen Städtebewohnern, theils aus den allgemeinen Fonds zu tragen seyn wird.

Jahrgang 1810

nich usuwali się od ciężarów publicznych; i w zastanowieniu się: że podatek na przyszłość przez nich opłacać się mający, nie może poyść w porównanie z wydatkiem, któryby musieli ponieść, gdyby żądano od nich początkowo dobra ich ciężących powinności służby rycerskiej; za który to podatek, dotychczasowe z nim w żadnym stosunku nie będące daniny upadną; niemniej: że ma nastąpić wolne używanie własności gruntowej, zupełna wolność przemysłu i uwolnienie od innych potrzebnymi być mogących ciężarów; nakoniec: że podatek ten w wielkiej części Monarchii Naszey iuż posiadziciele gruntu ponoszą.

Chcemy bowiem dozwolić zupełney wolności przemysłu za opłatą umiarkowanego patentowego, z uchyleniem dotychczasowych podatków z procederu, nakazać sprostowanie podatków z cła, służebności osobiste uchylić, a to za wynagrodzeniem z strony Rządu, gdyby podług wskazać się mających zasad, strata dowiedzioną została, tey części poddanych Naszych, która dotychczs nie zaszczycała się własnością swych posiadłości, takową udzielić i zabezpieczyć, zgoła więcey ciężących urzędzeń i podatków zupełnie znieść.

W skutek tego ma ustać na przyszłość dostarczenie wytyczne, chleba, zboża i furażów dla woyska, a potrzeby takowe za pieniądze z publicznych dochodów bydź zakupione.

Podwoły dotychczas od mieszkańców ziemi do niey zobowiązanych dawane, w czasie pokoju ustaią i nadal dla osób cywilnych i pojedynczych woyskowych żadne, dla woyska zaś, w czasie wojny przez każdego zaprzag mającego za zupełną zapłatą z dochodów publicznych, mają bydź dostarczone, z wyjątkiem iednak koni zbytkowych, na które oddzielny podatek ustanowionym zostanie.

Względem serwisu wydane zostanie urządzenie takie, aby ciężar ten w równych częściach przez wszystkich mieszkańcy miast, częścią też z funduszków publicznych był opędzony.

[5]

Die Stempelabgaben sollen einer zweckmäßigen Regulirung und mäßigen Erhöhung unterworfen werden.

Einzelne Edikte werden über jede der erwähnten Veränderungen das Nöthige näher bekannt machen.

Uebrigens fallen gegen die neu zu bestimmenden Abgaben, künftig alle übrigen bisherigen wegen des Krieges gemachten Anforderungen an Unsere getreuen Untertanen, als z. B. die Beiträge zu der Festungsverpflegung, Lieferungs-Anschreiben, sowohl in Gelde als in Naturalien u. s. w. gänzlich, jedoch mit Vorbehalt der Reste, weg. Auch soll das im Jahre 1809 geforderte Anleih von 1,500,000 Reichl. baar zurückgezahlt, oder bei dem neuen Anleih, davon unten die Rede seyn wird, das Entrichtete von einem jeden angerechnet werden können.

Gern würden Wir es dabei bewenden lassen, das Bedürfnis nur durch jene Abgaben zu bestreiten, allein die Nothwendigkeit, den Ueberrest der Kontribution an Frankreich binnen kurzer Zeit zu bezahlen, zwingt Uns, noch weitere Opfer, jedoch nur ein für allemal, zu verlangen.

Wir haben die landesväterliche Absicht, Unsere Domänen zur Tilgung der Staatsschulden zu bestimmen. Zu dem Ende ist ihr successiver Verkauf beschlossen, und eine den Umständen angemessene Instruction wegen der Veräußerung und Behandlung derselben ertheilt, wodurch jener so viel immer nur möglich befördert und erleichtert wird. Dabei sollen die Staatspapiere zu $\frac{2}{3}$ nach dem Nominalwerth angenommen werden. Es versteht sich von selbst, daß die Erwerber von Domänen-Grundstücken die darauf haftenden Pfandbriefe übernehmen, oder daß für solche den Gläubigern andere von gleichem Verrathe gegeben werden müssen, im Fall sie abgelöst werden.

Ferner haben Wir beschlossen, die geistlichen Güter in Unserer Monarchie zu säkularisiren und verkaufen zu lassen, das Aufkommen davon aber gleichfalls dem Staatsschulden-Abtrage zu widmen, indem Wir für vollständige Pensionirung der jetzigen

Podatek stęplowy stósowniey urządzonym i miernie podwyższonym bydź ma.

Oddzielne edykta postanowią potrzebne przepisy względem zmian wskazanych.

Zresztą w zamianę nowo zaprowadzić się mających podatków, wszystkie inne dotychczas z powodu wojny do wiernych Naszych poddanych uczynione pretensye, iak n. p. składki do opatrywania fortec, rekwizycye li-liwerunkowe bądź w pieniądzech, bądź w naturaliach zupełnie ustać mają, z zastrzeżeniem iednak zaległości. Również żądana w roku 1809tym pożyczka 1,500,000. Tal. albo w gotowiznie powróconą, albo co na poczet iey wniesionem zostało, przy nowey pożyczce, o której poniżej mowa będzie, przez każdego ma bydź potrąconém.

Chętniebyśmy poprzestali na opędzeniu potrzeb za pomocą wyżej rzeczonych podatków, lecz konieczność wypłacenia Francyi w czasie naykrótszym resztuiącey kontrybucyi, znagla Nas do wyciągania, ale tylko iuż raz na zawsze, ofiar nowych.

Mamy zamiar oycowski względem kraiu, przeznaczyć ekonomie Nasze w celu umorzenia długów kraiowych. Tym końcem mają one bydź po sobie sprzedane, i dla przyspieszenia i załatwienia rzeczy instrukcyja do okoliczności stósowna względem alienacyi i postępowania w tey mierze wydaną została. Przy takowych sprzedażach mają bydź przyimowane papiery kraiowe w $\frac{2}{3}$ nominalney ich wartości. Samo się z siebie rozumie, iż nabywcy dóbr ekonomicznych listy zastawne oneż ciążące przeymują, albo iż w razie zkupienia takowych wierzycielom w zamianę ich inne pewney wartości, wydane bydź muszą.

Daley postanowiliśmy, sekularyzować i sprzedaż dobra duchowne w Monarchii Naszej, i summy ztąd pochodzące przeznaczyć dla funduszu upłat długów kraiowych, wszelakoż pensyonowanie terażniejszych preben-

Pfrendner und für reichliche Dotierung der Pfarreien, Schulen und milden Stiftungen sorgen. Wir haben hierin nicht nur das Beispiel fast aller Staaten und den allgemeinen Zeitgeist vor Uns, sondern auch die Ueberzeugung, daß Wir weit mehr der Gerechtigkeit gemäß handeln, wenn Wir jene Güter unter den oben erwähnten Bedingungen zur Rettung des Staats verwenden, als wenn Wir zu diesem Ende das Vermögen Unserer getreuen Unterthanen stärker anziehen wollten.

Wäre es thunlich, nur Unsre Domainen schnell genug gegen baares Geld umzusetzen; so würde der Werth derselben allein hinreichen, Unsere Verpflichtungen zu genügen, ohne irgend einen Anspruch an das Kapital-Vermögen Unserer getreuen Unterthanen zu machen.

Da dieses aber ganz unmöglich ist, da durch Anlehn im Auslande der Zweck nicht allein zu erfüllen steht, obgleich Wir Maasregeln genommen haben, diese Quelle, so weit es nur immer geschehen kann, zu benutzen, so bleibt nichts übrig, wenn der Staat gerettet werden soll, als das Fehlende an barem Gelde im Lande selbst anzuschaffen.

Wir wollen dieses aber — mit Ausnahme einer ein für allemal, jedoch in mehreren monatlichen Terminen zu entrichtenden sehr mäßigen Steuer, von denen, die sich von der Arbeit ihrer Hände nähren und nur ein ganz geringes Vermögen besitzen; — nicht als eine Auflage, weder auf das Vermögen, noch auf das Einkommen, verlangen, sondern nur als eine Anleihe, behufs Tilgung der Kontribution an Frankreich, auf Unsere, wie oben schon erwähnt ist, zur Befreiung des Staats von Schulden bestimmten Domainen und die geistlichen Güter. Dieses Anleihen soll zu vier Procent jährlich richtig verzinst werden, und Wir sichern dessen Wiederbezahlung durch spezielle Hypothekierung eigener dazu anzuweisender Domainenämter und geistlicher Güter, die überdem noch solidarisch dafür haften und die Zinsenzahlung leisten sollen. Es sollen Bedingungen damit verknüpft werden, wodurch die Masse der Staatspapiere, die man zu $\frac{1}{3}$ nach dem Nominalwerth dabei

daryuszów i obfite opatrzenie plebaniów, szkół i instytutów pobożnych Naszém będzie staraniem. Mamy w tém za sobą przykład wszystkich prawie Narodów i duch powszechny czasu, ale też i przekonanie: że obracając dobra takowe pod wytkniętymi warunkami na podniesienie kraiu, działamy sprawiedliwie, iak gdybyśmy w tym celu bardziej ieszcze majątek wiernych Naszych poddanych mieli obarczać.

Gdyby tylko ekonomie Nasze iak nayspieszniej na pieniądz gotowy zamienić się dały, wartość ich wystarczyła by na dopełnienie zobowiązań Naszych, i niebyłoby powodu uczynienia iakieykolwiek pretensy do majątku wiernych poddanych Naszych.

Gdy to iednak zupełnie iest niepodobnem, gdy pożyczka za granicą, sama nie wystarczy na dopięcie celu, lubośmy przedsięwzięli środki korzystania z źródkła tego wedle możności, więc iezeli kraj ma bydz dźwignionym, nie pozostaje iak niedostatkowi w gotowiznie, w kraiu zaradzić.

Z wyjątkiem składki bardzo umiarkowaney raz na zawsze w ratach miesięcznych opłacać się mającey przez tych, którzy z pracy rąk swych utrzymują się i mały tylko posiadają majątek, to, co żądamy nie ma bydz podatkiem ani z majątku ani z dochodu, ale tylko pożyczką na dobra Nasze i duchowne; do uwolnienia kraiu od długów przeznaczone, pożyczką dla umorzenia kontrybucyi francuzkiej. Z pożyczki takowey rokrocznie procent po cztery od sta ma bydz płacony, a powrócenie iey zabezpieczamy szczególną hypoteką ekonomiów i dóbr duchownych do tego szczególniej przeznaczonych, które też solidarnie obciążone, procent mają dostarczyć. Mają z tém bydz połączone warunki, aby masa papierów kraiyowych, które przy pożyczce w $\frac{1}{3}$ części nominalney wartości bydz będą mogły dawane, zmniejszoną, a wartość pozosta-

wird anbringen können, vermindert und der Werth der übrig bleibenden erhöht wird, und das Anleih soll man auch nicht auf einmal, sondern binnen zwei Jahren in halbjährigen Terminen entrichten.

Ein besonderes Edikt wird hierüber das Nähere bestimmen.

Durch Ersparnisse, wo sie irgend ohne erhebliche Nachteile angebracht werden können, durch Verkauf der Domainen und geistlichen Güter, durch Anleihe im Auslande, durch die aufzubringenden Abgaben, endlich durch das oben erwähnte inländische Anleih, glauben Wir Uns im Stande zu befinden, ohne irgend einer weiteren Anforderung an Unsere getreuen Unterthanen zu bedürfen, die nachfolgenden Zwecke zu erfüllen:

- 1) Die Kontribution an Se. Majestät den Kaiser der Franzosen zu bezahlen.
- 2) Sollen alle laufenden Zinsen vom 1sten Januar 1811 an, mithin zuerst am 1sten July 1811, sowohl von den ausländischen als inländischen Staatsschulden, desgleichen von denen der Geld-Institute des Staats, als namentlich von der Bank und der Seehandlung, in den ursprünglich bestimmten Terminen wiederum pünktlich bezahlt werden.
- 3) Wir werden die Gläubiger des Staats insgesammt auffordern lassen, die rückständigen Zinsen bei den in der Aufforderung zu benennenden Behörden anzugeben. Diese Zinsen sollen sodann auf den Verschreibungen abgeschrieben werden und die Gläubiger dagegen Zinscheine erhalten. Für die ausländischen Schulden, von der ersten und zweiten Wittgensteinschen Anleihe, von der Frankfurter von 1794, von der Thurn- und Tarischen, von der Langheimschen, von der der Bank zu Fürth und der Münsterschen, sollen diese Zinscheine halb am 1sten July 1811, halb am 1sten Januar 1812 baar realisierbar ausgestellt, und überdem bei der in Deutschland zu eröffnenden Anleihe zu einem Drittel, desgleichen bei dem Verkauf der Domainen und geistlichen Güter zu zwei Drittel mit andern Staatspapieren, für voll angenommen werden. Die Zinscheine von den inländischen Anleihen, können Wir vor

ihnen podniesioną została. Pożyczka też nie na raz, ale w ciągu dwóch lat w półrocznych ratach wniesioną bydz ma.

Edykt oddzielny szczególniey postanowi w tey mierze.

Sądziemy, iż oszczędzenia gdzie tylko bez znacznego uszczerbku zrobić się dadzą, sprzedaż ekonomistów Naszych i dóbr duchownych, pożyczka za granicą, podatki wnieść się mające, nakoniec na ostatku rzeczona pożyczka w kraiu, postawią Nas w stanie, nie zażądania czego więcey od wiernych Naszych poddanych, a dopełnienia następujących celów:

- 1) iż kontrybucya Cesarzowi Francuzów wyplaconą zostanie.
- 2) Wszystkie bieżące procenta od 1go Stycznia 1811. r. tak z długów zagranicznych, iak i kraioowych, również i instytutów pieniężnych kraioowych, mianowicie banku i towarzystwa morskiego, w początkowo ustanowionych terminach, a zatem nypierwszy raz w dniu 1. Lipca 1811. r. punktualnie opłacane bydz mają.
- 3) Rozkażemy wezwać wszystkich kraiu wierzycieli, aby do Władz wskazać się mających ilość zaległych procentów podali. Takowa na zapisach zmazana, a za nie ceduły procentowe wierzycielom będą wydane. Co do długów zagranicznych, to iest pożyczki pierwszej i drugiej Witgensteinskiej, Frankfortskiej z roku 1794, Turn i Taxis, Langheimskiej, banku w Fuerth i Monasterskiej; ceduły takowe procentowe będą wystawione wypłacalnymi w gotowiźnie w połowie dnia 1. Lipca 1811. w drugiej połowie 1. Stycznia 1812, oprócz tego one przy pożyczce w Niemczech zaciągnąć się mającey, w iedney trzeciej części, a przy sprzedaży ekonomistów i dóbr narodowych wraz z innymi papierami kraioowymi w dwóch trzecich częściach, a to w całej wartości przyimowane będą. Ceduły

beendigtem Abtrage der Kontribution an Frankreich, zu Unserm Leidwesen nicht so schnell baar realisiren; sie sollen halb am 1sten Januar, halb am 1sten July 1814 zahlbar seyn, mittlerweile aber bei dem inländischen Anleih zu einem Drittel, und bei dem Verkauf der Domainen und geistlichen Güter ebenfalls wie jene zu zwei Dritteln für voll gelten.

- Was die Kapital-Zahlungen anbetrifft, so sollen
- a) Forderungen, die nicht als Anleih zu betrachten sind, nach und nach und bald möglichst abbezahlt werden, so wie die Kräfte der Kassen es gestatten.
  - b) Wegen der auswärtigen Anleihe sollen, nachdem die rückständigen Zinsen abgetragen seyn werden, also vom 1sten July 1812 an, die ursprünglichen Bedingungen erfüllt, mittlerweile aber die Verschreibungen darüber, bei dem in Deutschland zu eröffnenden Anleih mit andern Staatspapieren zu einem Drittel, wie auch bei dem Verkauf der Domainen und geistlichen Güter zu Zweidrittel, im Nominalwerth annehmbar seyn.
  - c) Alle übrige Staatsschulden aber ohne Ausnahme, sowohl diejenigen, welche jetzt als solche betrachtet werden, mit Einschluß der Schulden, Aktien und Papiere der Seehandlung und der Hauptbank, auch anderer Institute des Staats, als solche, die Wir von den Provinzial- und Kommunal-Schulden künftig für dergleichen erklären und auf die Staatsschuldenfonds übernehmen werden, sind, um der Agiotage zu steuern, zu konsolidiren, mit Ausschluß der Bank-Obligationen, bei denen die bisherige Verzinsung bleibt, auf einenlei Zinsfuß zu Vier Prozent zu setzen und die bisherigen Verschreibungen gegen neue einzuwechseln. Abseiten der Gläubiger darf keine Aufkündigung Statt finden; sie müssen die Zahlung, wenn sie derselben bedürfen,

procentowe pożyczek krajowych, nie przędzey z żalem dla Nas na gotowy pieniądz zamienione bydz mogą, dopóki kontrybucyi francuzkiej zupełnie nie wypłacimy. Naznaczamy zrealizowanie onychże w połowie na 1. Stycznia i w połowie na 1. Lipca 1814. aż dotąd iednak przy pożyczce w kraiu wiedney trzeciej, a przy sprzedaży ekonomistów i dóbr duchownych, porówno z drugimi w dwów trzecich częściach w całej wartości przyimowane bydz mają.

- 4) Co się tycze wypłat kapitału, więc
  - a) summy nie mogące bydz uważane jako pożyczki, po sobie i ile stan Kass tego dozwoli, iak nayspieszniey upłacone bydz mają;
  - b) co do pożyczek zagranicznych, więc po wypłaceniu procentów zaległych, a zatém od dnia 1. Lipca 1812. r. warunki początkowe mają bydz dopełnione, aż dotąd iednak zapisy długu, przy pożyczce w Niemczech zaciągnąć się mającey wraz z drugimi papierami krajowemi w wiedney trzeciej, a przy sprzedaży ekonomistów i dóbr duchownych w dwóch trzecich częściach podług wartości nominalney przyimowane będą;
  - c) wszystkie inne długi krajowe bez wyjątku, bądź te, które iako takie są teraz uważane z włączeniem długów, akcyi i papierów Towarzystwa morskiego, głównego banku i innych instytutów krajowych, bądź te, które na przyszłość z massy długów prowincyalnych i gminnych za krajowe uznamy i przemiesimy na fundusz długów krajowych, wszystkie dla zapobieżenia zmianie kursu (agiotage) mają bydz zkonsolidowane, na iedney stopie procentowey pocztery od sta postanowione i zapisy dotychczasowe na nowe zamienione z wyłączeniem iednak obligacyi bankowych, względem których dotychczasowy procent pozostae. Wierzyciele wypowiedzą

auf dem Markt durch Verkauf suchen, aber es wird eine Summe unveränderlich bestimmt, die spätestens gleich nach Abtragung der Contribution an Frankreich und der rückständigen Zinsen, jährlich auf die Weise abgezahlt wird, daß von den numerirten Obligationen eine den Abtrags-Summen gleichkommende Anzahl durch das Loos ausgewählt und öffentlich gezogen werde. Wir behalten Uns dabei vor, auch mehr abzutragen, wenn die Umstände es gestatten.

In wiefern die Provinzial- und Kommunal-Kriegeschulden, oder ein Theil derselben, für Staatsschulden zu erklären sind, muß noch von vorhergehenden Untersuchungen abhängig gemacht werden. Wir wünschen dabei eine Ausgleichung zu Stande zu bringen und werden Bedacht darauf nehmen, daß da, wo es die Billigkeit erfordert, auch diejenigen Beiträge in Anrechnung kommen, welche Einzelne in den Kommunen oder Provinzen in ungleichem Verhältnis für das Ganze leisteten, welches z. B. in Berlin geschehen ist. Damit überall nach gleichen Grundsätzen verfahren werde, und man einseitige Ansichten vermeide, sollen:

- 1) Sämmtliche Provinzial- und Kommunal-Kriegeschulden einer General-Kommission, die in Unserer Residenzstadt Berlin ihren Sitz haben wird, unterworfen werden. Diese soll Unsern Ministerien des Innern und der Finanzen untergeordnet seyn und aus den Provinzen und Kommunen werden Wir Repräsentanten dazu berufen.
- 2) Das erste Geschäft dieser Behörde soll seyn, den Kreditzustand und das Schuldenwesen der Provinzen und Kommunen, einer genauen Prüfung zu unterziehen und die Schulden zu liquidiren. In einigen Provinzen sind schon Schritte dieserhalb geschehen.
- 3) Soll sie sich mit der Ausgleichung beschäftigen, wobei von dem Hauptgesichtspunkte auszugehen ist, daß möglichste Gleichheit der Lasten mit Hintansetzung unmöglich zu bewirkender kleinlicher Genauigkeit hergestellt und nur ein National-Interesse begründet werde.

daß nie mögen tylko papiery na burzach przedawać; wszelakoż summa pewna wyznaczoną bydź ma, która nayspóźniej zaraz po zaspokoieniu kontrybucyi francuzkiej i zaległych procentów, rokrocznie tym końcem wypłaconą zostanie, iż ilość numerowanych obligacyi summie dopiero rzeczoney wyrównywiająca przez los publicznie ciągnioną będzie. Zastrzegamy sobie wyznaczyć większą summę, gdy tego okoliczności dozwolą.

Dochodzenia poprzedniczo przedsięwzięć się mające wykażą, czyli długi woienne prowincyalne i gminne lub pewna część ich za długi Rządowe uznane bydź mają. Życzeniem iest Naszem, aby w tym względzie porównanie przyszło do skutku i będziemy zważać na to: aby gdzie tego słusność wymagać będzie, składki przez pojedyncze osoby w gminach lub prowincjach, w nierównym stósunku dla ogółu poczynione, iak n. p. w Berlinie, były przedmiotem porównania. W celu postępowania podług zasad iednostaynych i uprzątניה wszelkich zasad iednostronnych:

- 1) Wszelkie długi woienne prowincyalne i gminne, należeć mają do Kommissyi generalney, która w stolicy Naszey Berlinie zasiadać będzie. Kommissya ta zostawać będzie pod kierunkiem Ministerii wewnętrnych i finansów, a Sami powołamy do niey Reprezentantów z prowincyi i gmin.
- 2) Nayspierzszém władzy tey będzie dziełem, badać iaknaysciśley stan kredytu i długów prowincyi i gmin, oraz przystąpić do likwidacyi długów. W niektórych prowincjach już kroki ku temu poczyniono.
- 3) Ma się trudnić porównaniem wychodząc z tego punktu głównego: aby ile bydź może, równość ciężarów z niezważaniem na drobnotki niedostępney skrupulatności wynalezioną, i interesy tylko narodowy został utworzonym.

- 4) Muß sie die Oberaufsicht auf die Verwaltung selbst führen.
- 5) Da, wo die Provinzen oder Kommunen außer Stand sind, sich aus eignen Kräften zu helfen, wollen Wir ihnen durch unverzinsliche Vorschüsse zu Hülfe kommen, vornemlich um ihre Pfandschulden einzulösen und sie in Stand zu setzen, die laufenden und rückständigen Zinsen von ihren Schulden zu zahlen.
- 6) Soll endlich nach erfolgter Prüfung und Liquidation, auch Regulirung der von jeder Seite zu leistenden Beiträge, eine Uebernahme auf den Staatsschulden-Fonds und Konsolidation der Provinzial- und Kommunal-Kriegeschulden, wie auch eine Bestimmung eines gleichen Zinsfußes und die eines zum Kapital-Abtrage ausgesetzten unveränderlichen Fonds statt finden; so wie Wir ihre Tilgung auch sonst noch auf alle Weise, z. B. durch Annahme bei dem ausländischen Anleihe u. begünstigen wollen. Vorerst ertheilen Wir hierdurch die öffentliche Versicherung, daß Wir ihre richtige Verzinsung und Abtragung zu sichern beschloßen haben. Es versteht sich, daß hier von den Pfandbriefs-Instituten gar nicht die Rede sey. Diese gehen das Privatvermögen an und bleiben ganz für sich.
- 4) Będzie miała główny dozór nad administracją samą.
- 5) Gdzieby prowincye lub gminy z własnych sił zaradzić sobie nie mogły, przyjdziemy im w pomoc zakładami bez żądania procentu, aby mogli długi zastawne wykupić i postawić się w stanie opłacenia procentów bieżących i zaległych z ich długów.
- 6) Nakoniec po skutecznieniu dochodzenia i likwidacyi, nastąpić ma ustanowienie składek od każdej stróny należnych, przeięcie na fundusz długów krajowych i konsolidacya długów woiennych prowincyi lub gmin, urządzenie równey stopy procentu i wyznaczenie funduszu na umorzenie kapitału niezmiennie postanowionego, iako też szczególniey wszelkiemi sposoby n. p. przyięciem na pożyczkę zagraniczną, umorzeniem tych długów popierać będziemy. Tymczasowo oświadczamy ninieyszém publicznie, iż postanowiliśmy zabezpieczyć rzetelne procentów zapłacenie i upłacenie kapitału. Samo się rozumie z siebie, iż to wszystko do Instytutów względem listów zastawnych nie ściąga się. Te tylko tyczą się majątku prywatnego i są zupełnie odrębnemi.

Wir halten die rückständigen Besoldungen Unserer Dienerschaft für eine dringende Schuld des Staats. Schon lange beschäftigt sich eine Kommission mit der Liquidation derselben und in einzelnen Fällen sind den Bedürftigsten baare Abschlagszahlungen geleistet worden. Um indessen allgemeinere und schnellere Hülfe zu gewähren, sind Wir, bei der Unmöglichkeit, vorerst beträchtliche baare Abzahlungen zu leisten, entschlossen, ohne das Ende der Liquidation abzuwarten, so wie die einzelnen Posten konstatirt sind und werden, Bons den 1. Januar 1814 zahlbar, mit Hinzurechnung von vier Prozent jährlicher Zinsen bis dahin vom 1. Januar 1811 an, auf $\frac{2}{3}$ der Forderungen ausstellen zu lassen, insofern diese mit 25 Rthlr. aufgehen. Das nicht in dieser Summe aufgehende aber, soll baar in Gelde zuge-

Zaległe pensye urzędników Naszych uznaiemy za nagły dług kraiu. Już od dawna Kommissya trudni się likwidacyą onych i w niektórych przypadkach, potrzebniejszym gotowe na poczet zapłaty dane zostały. Chcąc iednak przynieść powszechnieyszą i śpiesznieyszą pomoc, a nie widząc podobieństwa, uczynienia na teraz znacznieyszzych wypłat w gotowiznie, postanowiliśmy, aby nie czekając końca likwidacyi, po wynalezieniu i ustanowieniu należytości pojedynczych, na trzy czwarte części pretensyi z doliczeniem procentu rocznego po cztery od sta od dnia 1. Stycznia 1811., bony wypłacalne na 1. Stycznia 1814. wydane zostały. Coby iednak summą 25 Talarów nie było objęte, w gotowiznie dopłaconém, pozostaia-

schossen, das vierte $\frac{1}{4}$ aber, den Berechtigten unter eben diesen Bestimmungen in alten Tresorscheinen und die Differenz gegen 25 baar gegeben werden; damit sie nicht genöthigt sind, die zinsbaren Bonds sogleich anzugreifen.

Wegen der alten Tresor- und neuen Thalerscheine, wie auch wegen der Münzscheine, bleibt alles in der bekannten Verfassung, und es soll strenge gehalten werden, was hierunter öffentlich zugesagt ist. Eben dasselbe gilt auch von dem Prämien-Urtheil vom 27. December 1808.

Wir werden übrigens Unsere stete und größte Sorgfalt darauf richten, durch jede nothwendige und heilsame Einrichtung in polizeilicher und finanzieller Hinsicht Unsern uns so sehr am Herzen liegenden Hauptzweck, das Wohl Unserer getreuen Untertanen herzustellen, möglichst zu befördern. Zu dem Ende soll auch die nächste Möglichkeit ergriffen werden, das Münzwesen auf einen festen Fuß zu setzen, so wie Wir Uns vorbehalten, der Nation eine zweckmäßig eingerichtete Repräsentation, sowohl in den Provinzen als für das Ganze zu geben, deren Rath Wir gern benutzen und in der Wir nach Unsern landesväterlichen Gesinnungen, gern Unsern getreuen Untertanen die Ueberzeugung fortwährend geben werden, daß der Zustand des Staats und der Finanzen sich bessere, und daß die Opfer, welche zu dem Ende gebracht werden, nicht vergeblich sind. So wird sich das Band der Liebe und des Vertrauens zwischen Uns und Unserm treuen Volk immer fester knüpfen.

Wir hoffen, daß ein jeder, wes Standes er auch sey, jene zur Rettung jest unumgänglich erforderlichen Opfer mit patriotischem Gemeinsinn gern bringen und dadurch die Gesinnungen erhöhen werde, mit denen Wir Unsern guten Untertanen ergeben sind, so wie dieses die schönste Belohnung für Unsere Sorgen seyn wird.

Gegeben Berlin, den 27sten Oktober 1810.

Friedrich Wilhelm.

v. Hardenberg.

ca czwarta część, pod tymiż warunkami w starych biletach skarbowych, a różnica względem 25. w gotowiznie dopłaconą bydź ma, a to dla tego: aby nie widzieli się w potrzebie szafowania bonami procent przynoszącemi.

Co do starych biletów skarbowych i nowych talarowych również i biletów mennicznych, wszystko pozostaje przy dawném urzędzeniu i ściśle ma bydź dotrzymaném, co publicznie przyrzeczono. To samo rozumie się o pożyczce na premie z dnia 27. Grudnia 1808.

Zresztą naywiększém i nieprzerwaném Naszém będzie staraniem, abyśmy wszelkiemi potrzebnymi i skutecznymi urządzeniami tak w względzie policyinym iako i finansów, popierali zamiar Nasz nayglówniejszy, przywrócenia dobrego bytu poddanych Naszych. Tym końcem przy naypierwszey porze stopa menniczną stale ma bydź urządzona, iako też zachowuiemy sobie udzielić Narodowi stósownie ułożoną reprezentacyą tak w prowincyach iako i dla ogółu; od której chętnie przyimiemy radę i której nadaniem zechcemy wedle Naszych uczuć oycowskich z ukontentowaniem wiernym Naszym poddanym udzielić przekonanie: iż stan kraju i finansów polepsza się, i że przyniesione na ten koniec ofiary, nie są nadaremne. Tym to sposobem węzeł miłości i zaufania między Nami i wiernym ludem Naszym mocniej ściagnionym zostanie.

Spodziewamy się, iż każdy któregokolwiek stanu chętnie i z uczuciem patryotycznym przyniesie ofiary powyższe dla dzielnego wsparcia nieuchronnie potrzebne i tém samém podwoi uczucie, którem tchniemy dla dobrych Naszych poddanych, co też będzie nayprzyjemniejszą za starania Nasze nagrodą.

Dan w Berlinie d. 27. Października 1810.

FRYDERYK WILHELM.

v. Hardenberg.

No. 4.

(No. 7. b. D.) Edikt wegen Aufhebung des Vorspanns.
Vom 28ten Oktober 1810.

Wir Friedrich Wilhelm III., von Gottes Gnaden König von Preußen etc. etc.

Thun kund und fügen hiermit zu wissen:

Im Verfolg des Edikts vom 27. Oktober über die neue Finanz-Verwaltung verordnen Wir:

§. 1. Der Vorspann für Civil-Offizianten und für einzelne reisende Militair-Personen hört vom 1. Januar 1811 an, gänzlich auf. Unsere Regierungen werden mit besonderer Anweisung versehen, welche Maassregeln zur Fortschaffung gedachter Personen zu ergreifen sind.

§. 2. Die Verpflichtung zur Bestellung des Militairvorspanns bei Marschen ganzer Truppenabtheilungen und großen Transporten von Militair-Bedürfnissen bleibt dagegen, wie bisher, jedoch mit der Maassgabe, daß jeder nach Verhältnis seines Zugviehstandes dazu verpflichtet ist, und alle früheren Exemtionen aufgehoben.

Diejenigen Pferde, von welchen Luxussteuern entrichtet werden, sind allein von der Bestellung zum Vorspann befreit, weil bei Bestimmung jener Steuer-sätze der Werth dieser Begünstigung schon mit eingerechnet ist.

§. 3. Bei Berechnung des Zugviehstandes werden 3 Zugoachsen 2 Pferden gleich geachtet.

§. 4. Alle bisherigen Beschränkungen über die Gattung des zu haltenden Zugviehes fallen hinweg.

§. 5. Vom 1. Januar 1811 an, wird aus Unfersn Klassen für den bleibenden Vorspann auf die Meile 6 Gr. für jedes gestellte Pferd gezahlt.

§. 6. Diese Vergütung erstreckt sich nur auf den im Frieden zu leistenden Vorspann. Der Vorspann im Kriege muß zwar von allen Besitzern von
Jahrgang 1810.

Nro. 4.

(Nro. 7. oryg.) Edykt względem zniesienia podwód.
Z dnia 28. Października 1810.

My FRYDERYK WILHELM, z Bożej Łaski, Król Pruski etc. etc.

Czyniemy wiadomo i podaiemy ninieyszém do wiadomości:

W następstwie edyktu z dnia 27. Października względem nowej administracyi finansowej stanowimy:

§. 1. Podwoły dla Oficyalistów cywilnych i dla pojedynczo jeżdżących wojskowych, ustaią zupełnie od dnia 1. Stycznia 1811. Regencye Nasze odbiorą osobną instrukcyą; wskazującą sposoby przewożenia pomienionych osób.

§. 2. Utrzymuie się natomiast, iak dotąd, obowiazek dostawiania podwód dla woyska w pochodach całych oddziałów i wielkich przewozów potrzeb wojskowych, tak atoli, iż każdy w miarę swego pociągu jest do nich obowiazanym, i wszystkie dawnieysze wyiátky ustaią.

Same tylko konie, od których opłacaią się podatki zbytlowe, uwolnione są od dostawy podwód, ile że przy stanowieniu owych podatków porachowano iuż wartość tego fa-woru.

§. 3. Przy obliczaniu pociągów przyimuią się trzy woły pociągowe za 2 konie.

§. 4. Wszelkie dotychczasowe ograniczenia względem gatunku trzymać się muiącego bydła pociągowego ustaią.

§. 5. Od dnia 1. Stycznia 1811. płacić się będzie z Kass Naszych za utrzymanie podwoły na milę 6 dgr. od każdego dostawionego konia.

§. 6. Wynagrodzenie to rozciaga się tylko do podwód podczas pokoju dostawianych. Podwoły w czasie woyny muszai być wpraw-

Zugvieh gestellt werden, allein über die Art der Bezahlung desselben werden nöthigenfalls besondere Bestimmungen ergeben.

Berlin, den 28. Oktober 1810.

Friedrich Wilhelm.

v. Hardenberg.

No. 5.

(No. 8. b. D.) Edikt über die Aufhebung der Natural-, Fourage- und Brod-Lieferung. Vom 30sten Oktober 1810.

Wir Friedrich Wilhelm, von Gottes Gnaden, König von Preußen etc. etc.

Thun kund und fügen hiemit zu wissen:
Im Verfolg des Edikts vom 27. Oktober über die künftige Finanz-Verwaltung sehen Wir fest:

- 1) Die Natural-Fourage-Lieferung und die Getreides-Lieferung zur Verpflegung des Militäirs mit Brod, hört vom 1. Januar 1811 auf.
- 2) Der Bedarf wird künftig in der Regel durch freiwillige Lieferung der Unterthanen auf den Grund abzuschließender Contracte und erst wenn dies Schwierigkeiten findet, durch Entrepreneurs herbeigeschafft.
- 3) Die Bezahlung erfolgt nach den contractsmäßigen Preisen aus den Staats-Kassen.
- 4) Im Fall die Abstellung der bisherigen Zwangslieferungen durch die Unterthanen vom 1. Januar 1811 für das nächstfolgende Quartal zu schwierig, oder die Ablieferungen schon geschehen seyn sollten; so wird doch die für diesen Zeitraum gelieferte Fourage nach dem diesjährigen Martini-Preis der Hauptstadt der Provinz gezahlt.

die durch alle trzymających bydło dostawiane, atoli względem sposobu płacenia za nie wydane będą w potrzebie osobne postanowienia.

Berlin dnia 28. Października 1810.

FRYDERYK WILHELM.

v. Hardenberg.

No. 5.

(Nro. 8. oryg.) Edykt względem uchylenia dostawy wytyczney furazów i chleba. Z dnia 30. Października 1810.

My FRYDERYK WILHELM
z Bożej Łaski Król Pruski etc. etc.

Wszem w obec wiadomo czyniemy:
W skutek ustawy z dnia 27. Października względem przyszłego zarządzenia finansami, postanawiamy ninieyszém:

- 1) Dostawa wytyczna furazów i dostawa zboża dla opatrywania woyska w żywność z dniem 1. Stycznia 1811. r. ustanie.
- 2) Na przyszłość potrzeby takowe powszechnie przez dobrowolną tylko dostawę poddanych na mocy zawrzeć się mających kontraktów, a dopiero, gdyby w tey mierze zayść miały trudności, przez entrepreneurs dostarczone będą.
- 3) Zapłata w cenach kontraktem ustanowionych nastąpi z Kass krajowych.
- 4) Gdyby uprzątnienie dotychczasowych dostaw od poddanych wymaganych, na ćwierćrocze po 1. Stycznia 1811. nadchodzące nader wielkich miało doznać trudności, albo gdyby dostawy już były uskutecznione, więc wszelako za furaz na czas ten odstawiony ma nastąpić zapłata wedle ceny targowej, która będzie na Sty Marcina r. b. w stolicy prowincyi.

5) Sollte bei eiligen Marschen des Militairs die Fourage aus den Magazinen nicht zur Stelle geschafft werden können, so bleiben Unsere in der Nähe wohnende Unterthanen verpflichtet, den erforderlichen Bedarf gegen Bezahlung des Marktpreises abzuliefern.

Signatum Berlin, den 30. Oktober 1810.

Friedrich Wilhelm.

v. Hardenberg.

5) Gdyby przy nagłych marszach wojska furaz z składów na miejsce nie mógł być sprowadzonym, natenczas poddani Nasi w bliskości mieszkający obowiązani będą dostarczyć potrzebę, za opłatą ceny targowej Sto Marcińskiej.

Dan w Berlinie d. 30. Października 1810.

FRYDERYK WILHELM.

v. Hardenberg.

No. 6.

No. 12. d. D.) Edikt über den Vor- und Aufkauf in der ganzen Monarchie. Vom 20. November 1810.

Wir Friedrich Wilhelm, von Gottes Gnaden, König von Preußen etc. etc.

Da die Gesetze wider die Vor- und Aufkäuferei

- a) den Vertrieb der Produkte erschweren, die Produktion und zulezt mithin auch die Consumtion beschränken;
- b) mit den Grundsätzen der Gewerbe-Freiheit und dem neuen Besteuerungs-System in Widerspruch stehn;

so verordnen Wir:

§. 1.

Das Vor- und Aufkaufs-Edikt vom 17ten November 1747 sowohl, als die Verordnung für Ostpreußen, Litthauen und West-Preußen über diesen Gegenstand vom 18ten November 1808 und alle frühere dahin einschlagende allgemeine oder besondere Verordnungen ohne Unterschied, werden Kraft dieses aufgehoben.

§. 2.

Jedem Stadt- und Landbewohner, der den erforderlichen Gewerbschein zum Handel gelöst hat, ist

Nro. 6.

(Nro. 12. oryg.) Edykt względem przedkupu i pokupu w całej Monarchii. Z dnia 20. Listopada 1810.

My FRYDERYK WILHELM

z Bożej Łaski Król Pruski etc. etc.

Ponieważ prawa naprzeciw przed- i pokupowaniu,

- a) sprawiają trudność w przerabianiu i obracaniu produktów, że produkcją a tém samem nakoniec i konsumcją ograniczają,
- b) że zostają w sprzeczności z zasadami wolności przemysłu i z nowym systematem podatowania,

przeto stanowimy:

§. 1.

Uchylają się niniejszém, tak edykt względem przed- i pokupu z dnia 17. Listopada 1747, iako też ustawa z dnia 18. Listopada 1808. dla Pruss wschodnich, Litwy i Pruss zachodnich w tym przedmiocie wydana i wszelkie inne do tego ściągające się urządzenia ogólne i szczególne bez różnicy.

§. 2.

Wolno każdemu mieszkańcowi miasta i wsi, w cedulę patentową do handlu opa- [6*]

es erlaubt, Produkte und Fabrikate des platten Landes aufzukaufen und nachdem er von den einer Consumtions-Abgabe unterworfenen, etwa noch unbesteuerten Objecten die Gefälle berichtigt hat, wieder zu verkaufen. Der Verkauf, die Anlegung von Niederlagen und die Versendungen unfern der Landes-Grenze, an den See-Küsten und den größeren Strömen, sind an diejenige Bedingungen geknüpft, welche zur Sicherung unserer Zoll-Intraden entweder schon vorgeschrieben sind, oder noch werden vorgeschrieben werden.

§. 3.

An Markttagen bleibt das Aufkaufen und Verkaufen, im, und vor den Thoren, so wie auf den Straßen und in den Wirthshäusern, kurz an jedem Orte außer dem Markt untersagt, insofern das Object unter 5 Thlr. werth ist, bei Strafe der Confiskation; hat das Object höhern Werth, so findet nach dem Ermessen der Polizei-Behörde eine Strafe von 5 bis 100 Thln. statt.

Käufer und Verkäufer haften gemeinschaftlich für diese Strafe, jedoch so, daß sie von dem einen derselben vollständig, mit Ueberlassung des Regresses wegen der Hälfte an den andern, beigetrieben werden kann.

§. 4.

Alle auf dem Markte selbst nach der besondern Verfassung eines jeden Orts etwa bestehenden Verkaufrechte einzelner Klassen, werden hierdurch aufgehoben, so daß ein völlig freies Marktverkehr stattfindet.

Gegeben Potsdam, den 20. Nov. 1810.

Friedrich Wilhelm.

v. Hardenberg.

trzonemu, zakupić płody i fabrykaty po wsiach, i takowe sprzedawać, skoro tylko od przedmiotów konsumcyi ulegających, nie opłacone z nich podatki zaspokoili. Co do zakupowania, założenia składów i wysyłania nad granicę kraju, nad brzegi morskie lub rzek znacznieszszych, warunki zachowane być mają te, które dla zabezpieczenia dochodów celnych, już albo przepisane zostały, albo jeszcze ustanowione zostaną.

§. 3.

Zakupowanie i sprzedawanie w dni targowe w mieście czy za bramą, po ulicach i gościńcach, zgoła na każdym mieyscu, wyjąwszy na rynku czyli targu, zakazuje się, a to pod karą konfiskacyi, gdy przedmiot niżej pięć talarów wartuie, w razie wyższego przedmiotu, pod karą 5 do 100 talarów przez władzę policyjną wymierzyć się mającą.

Kupujący i przedawca wspólnie za karę takową odpowiadają, tak iednak, iż ieden z nich do zapłacenia oneyże, z zostawieniem mu iednak regressu względem połowy od drugiego, pociągnionym i przytrzymanym być może.

§. 5.

Gdziekolwiekby podług ustaw szczególnych mieyscowych, dla pewnych klass były jeszcze prawa przedkupu na targach, takowe ninieyszém znoszą się, tak, iż proceder targowy zupełnie wolnym i nieograniczonym być ma.

Dan w Poczdamie dnia 20. Listopada 1810.

FRYDERYK WILHELM.

v. Hardenberg.

No. 7.

(No. 13. b. D.) Gesinde-Ordnung für sämtliche Provinzen der Preussischen Monarchie. Vom 8ten November 1810.

Wir Friedrich Wilhelm, von Gottes Gnaden, König von Preußen &c. &c.

Thun kund und fügen hiermit zu wissen:

Die Gesinde-Ordnungen, welche bisher in den einzelnen Provinzen, Districten, Städten und Ortschaften Unserer Staaten als Provinzial- und örtliche Gesetze bestanden, sind theils allmählig außer Uebung gekommen, theils mit dem Geiste der Gesetzgebung nicht mehr vereinbar. Da nun hierdurch eine unstatthafte Ungewissheit der Rechte und Pflichten in den so allgemein verbreiteten und so äußerst wichtigen Verhältnissen zwischen Herrschaften und Gesinde entsteht; so haben Wir die Anordnungen des allgemeinen Landrechts Th. 2. Tit. 5. §. 1 bis 176. einschließlic, welche die rechtlichen Verfügungen in Beziehung auf das gemeine Gesinde enthalten, nochmals durchsehen und die Bestimmungen derselben, welche Provinzial- und örtliche Gesinde-Ordnungen voraussetzten, oder sonst Verbesserungen bedurften abändern lassen und verordnen nunmehr, wie folgt:

- 1) Alle Gesinde-Ordnungen und gesetzlichen Vorschriften, die Verhältnisse des gemeinen Gesindes betreffend, welche bisher in den einzelnen Provinzen, Districten, Städten und Ortschaften Unserer Staaten bestanden haben, sind gänzlich und ohne alle Ausnahme hiermit aufgehoben, und können in keinem Fall auf Rechte und Pflichten angewendet werden, welche zwischen Herrschaften und Gesinde vom Tage der Kundmachung dieser Verordnung ab, entstehen.
- 2) An die Stelle derselben tritt als alleinige und allgemeine Gesinde-Ordnung für Unsere sämtlichen Staaten die beiliegende neue Redaction des §. 1 bis 176. Th. 2. Tit. 5. des allgemeinen Landrechts.

Nro. 7.

(Nro. 13. oryg.) Ustawa względem czeladzi dla wszystkich prowinyi Monarchii Pruskiej. Z dnia 8. Listopada 1810.

My FRYDERYK WILHELM
z Bożey Łaski Król Pruski etc. etc.

Wszem w obec wiadomo czyniemy ninieyszém:

Urządzenia względem czeladzi w szczególnych prowincyach, obwodach, miastach i mieyscach w kraiu Naszym iako prawo prowincjonalne lub statut mieyscowy będące, częścią wyszły z używania, częścią też z duchem prawodawstwa w sprzeczności zostaią. Ponieważ z tąd, w stosunkach tyle powszechnych i nader ważnych, pomiędzy państwem i czeladzią wynika niepewność praw i obowiązków, która mieysca mieć nie powinna; przeto rozkazaliśmy przeyrzeć urządzenia Pow. Pra. Kraio. w Cz. II. Tit. 5. §. 1. do 176 incl. prawne przepisy względem czeladzi zawieraiące i zmienić urządzenia te, które do będących iuż ustaw prowincjonalnych i mieyscowych względem czeladzi odwołuią się, albo z innego powodu poprawy wymagały. Stanowiemy zatem ninieyszém, co następuje:

- 1) Uchylaią się ninieyszém zupełnie ustawy względem czeladzi i przepisy prawne, stosunków pospolitey czeladzi tyczące się, a dotąd w szczególnych prowincyach, obwodach, miastach i mieyscach kraioów Naszych będące. Nie mogą one w żadnym przypadku byđz przystósowane do praw i obowiązków, które od dnia ogłoszenia obecney ustawy pomiędzy państwem i czeladzią wynikną.
- 2) W mieyscu uchylonych wstępuje załączona tu nowa redakcyja §. 1. do §. 176. Cz. II. Tyt 5. Pow. Praw. krai. iedynd i powszechna ustawa względem czeladzi, dla wszystkich kraioów Naszych.

3) Die in dieselbe aufgenommenen Abänderungen derogiren den abweichenden Stellen des allgemeinen Landrechts dergestalt, daß dieselben für gänzlich aufgehoben geachtet und überall die Rechte und Pflichten der Herrschaften und des Gesindes nur nach dieser neuen Redaction beurtheilt werden sollen.

Wir befehlen Unsern Landes-, Polizei- und Justiz-Collegien, Polizei-Obrigkeiten und Gerichten, wie auch allen Unsern getreuen Unterthanen sich hiernach gebührend zu achten.

Berlin den 8. November 1810.

Friedrich Wilhelm.

v. Hardenberg.   Kircheisen.

3) Zmiany w nięj umieszczone uwłaczają inaczey stanowiącym przepisom Pow. Prawa kraj. w ten sposób, iż te tu za zupełnie uchylone, a wszelkie prawa i obowiązki państwa i czeladzi iuż tylko podług teyże nowey redakcyi uważane bydź mają.

Rozkazujemy Naszym Władzom kraiovym policyi i sprawiedliwości, Zwierzchnościom policyinym i sądowym, iako też wszystkim Naszym wiernym poddanym, aby się do tego należycie stósowali.

Berlin dnia 8. Listopada 1810.

FRYDERYK WILHELM.

v. Hardenberg.   Kircheisen.

Von den Rechten und Pflichten der Herrschaften und des Gesindes.

§. 1.

1) Von gemeinem Gesinde.

Das Verhältniß zwischen Herrschaften und Gesinde gründet sich auf einem Vertrage, wodurch der eine Theil zur Leistung gewisser häuslicher oder wirtschaftlicher Dienste auf eine bestimmte Zeit, so wie der andere zu einer dafür zu gebenden bestimmten Belohnung sich verpflichtet.

§. 2.

Wer Gesinde mietzen kann.

In der ehelichen Gesellschaft kommt es dem Manne zu, das nöthige Gesinde zum Gebrauch der Familie zu mietzen.

§. 3.

Weibliche Dienstboten kann die Frau annehmen, ohne daß es dazu der ausdrücklichen Einwilligung des Mannes bedarf.

§. 4.

Doch kann der Mann, wenn ihm das angenommene Gesinde nicht anständig ist, dessen Beschaffung nach verfloßner gesetzmäßiger Dienstzeit, ohne Rücksicht auf die Vertragsmäßig bestimmte, nach vorgängiger Aufkündigung verfügen.

O prawach i obowiązkach państwa i czeladzi.

§. 1.

1) O pospolitey czeladzi.

Stósunek między państwem i czeladzią zasadza się na umowie, którą strona iedna do dopełnienia pewnych posług domowych lub gospodarskich na czas pewny, druga do udzielenia za to oznaczoney nagrody obowiązue się.

§. 2.

Kto przyjmować może czeladź.

W składzie towarzystwa małżeńskiego mąż urzędza czeladź do potrzeby domowej.

§. 3.

Czeladź żeńską żona urzędzić może i niepotrzeba na to wyraźnego zezwolenia męża.

§. 4.

Wszelako mąż, gdy urzędzona przez żonę czeladź mu się nie podoba, może ją z służby oddać po upłynieniu czasu prawem oznaczonego, chociażby czas służby umową oznaczony nie był ieszcze upłynął.

§. 5.

Wer als Gesinde sich vermietten kann:

Wer sich als Gesinde vermietten will, muß über seine Person frei zu schalten berechtigt seyn.

§. 6.

Kinder, die unter väterlicher Gewalt stehen, dürfen ohne Einwilligung des Vaters, und Minderjährige ohne Genehmigung ihres Vormundes sich nicht vermietten.

§. 7.

Verheirathete Frauen dürfen nur mit Einwilligung ihrer Männer als Ammen oder sonst in Dienste gehen.

§. 8.

Nur wenn die Einwilligung in den Fällen des §. 6 und 7. auf eine gewisse Zeit, oder zu einer bestimmten Dienst-Herrschaft, ausdrücklich eingeschränkt werden, ist die Erneuerung derselben zur Verlängerung der Zeit, oder bei einer Veränderung der Herrschaft erforderlich.

§. 9.

Dienstboten, welche schon vermietet gewesen, müssen bei dem Antritte eines neuen Dienstes die rechtmäßige Verlassung der vorigen Herrschaft nachweisen.

§. 10.

Leute die bisher noch nicht gedient zu haben angeben, müssen durch ein Zeugniß ihrer Obrigkeit dargethun, daß bei ihrer Annehmung als Gesinde kein Bedenken obwalte.

§. 11.

Hat Jemand mit Verabsäumung der Vorschriften §. 9. 10. ein Gesinde angenommen: so muß, wenn ein anderer, dem ein Recht über die Person oder auf die Dienste des Angenommenen zusteht, sich meldet, der Mieths-Contract als ungültig so fort wieder aufgehoben werden.

§. 12.

Außerdem hat der Annehmende durch Uebertretung dieser Vorschriften eine Geldbuße von Einem bis Zehn Thaler an die Armen-Casse des Orts verwirkt.

§. 5.

Kto na się może przyjąć obowiązki czeladzi.

Musi być mocen zarządzać swą osobą, kto się za czeladź zechce urządzić.

§. 6.

Dzieci pod władzą oycowską będące, bez zezwolenia oycy; małoletni bez zezwolenia opiekuna urządzić się nie mogą.

§. 7.

Niewiasty żonate tylko za zezwoleniem ich mężów służbę mamki lub inną przyjąć są mocne.

§. 8.

Tylko, gdy w przypadkach §. 6. i 7. zezwolenie tamże wytknięte na czas pewny, lub dla pewnego państwa, wyraźnie ograniczonem zostało, potrzeba poszukiwać nowego zezwolenia, to na przedłużenie służby lub urzędzenie się u innego państwa.

§. 9.

Służący, którzy już w służbie zostawali, przy wstępie do nowej muszą wykazać prawny powód opuszczenia przeszłego państwa.

§. 10.

Ludzie udający, iż jeszcze nie służyli, zaświadczeniem ich Zwierzchności uprzątnąć muszą wszelką wątpliwość w urządzaniu ich jako czeladzi.

§. 11.

Gdy kto wbrew przepisom §. 9. i 10. urządził czeladź, a drugi mający prawo do osoby lub posług urządzonego, zgłasza się, kontrakt natychmiast jako nieważny uchylonym być musi.

§. 12.

Oprócz tego przymuiący, za same zaniebdanie takowych przepisów przewinił karę jednego do dziesięciu talarów do kassy ubogich mieysca.

§. 13.

Gesinde, Mäkler.

Niemand darf mit Gesindemäkeln sich abgeben, der nicht dazu von der Obrigkeit des Orts bestellt und verpflichtet worden ist.

§. 14.

Dergleichen Gesindemäkler müssen sich nach den Personen, die durch ihre Vermittelung in Dienste kommen, sorgfältig erkundigen.

§. 15.

Insonderheit müssen sie nachforschen, ob dieselben nach den gesetzlichen Vorschriften sich zu vermietzen berechtigt sind.

§. 16.

Gesinde, welches schon in Diensten steht, müssen sie unter keinerlei Vorwände zu deren Verlassung und Annehmung anderer Dienste anreizen.

§. 17.

Thun sie dieses, so müssen sie dafür das erstemal mit Fünf bis Zehn Thalern Geld, oder verhältnismäßiger Gefängnißstrafe angesehen, im Wiederholungs-Falle aber noch außerdem von fernerer Treibung des Mäklergewerbes ausgeschlossen werden.

§. 18.

Sie müssen den Herrschaften, die durch ihre Vermittelung Gesinde annehmen wollen, die Eigenschaften der vorgeschlagenen Person getreulich und nach ihrem besten Wissen anzeigen.

§. 19.

Wenn sie untaugliches oder untreues Gesinde, wider besseres Wissen, als brauchbar oder zuverlässig empfehlen: so müssen sie für den durch dergleichen Gesinde verursachten Schaden selbst haften.

§. 20.

Außerdem verwürken sie dadurch, es mag Schaden geschehen seyn oder nicht, für das erstemal Fünf bis Zehn Thaler Geld, oder verhältnismäßige Gefängnißstrafe, und werden im Wiederholungs-Falle von dem fernern Betriebe des Mäklergewerbes ausgeschlossen. Diese Anschließung findet selbst bei dem erstenmale Statt, wenn sie den Schaden zu ersetzen unvermögend sind.

§. 13.

Stręczarze do urzędzenia czeladzi.

Nikt nie może być stręczarzem w urzędzeniu czeladzi, jeżeli na to od Zwierzchności mianowanym i zobowiązanym nie został.

§. 14.

Takowi stręczarze starannie dowiadywać się powinni względem osób, które za ich pośrednictwem chcą pozyskać służby.

§. 15.

Szczególniey badać powinni, czyli osoby takowe podług przepisów prawa urządzić się są zdolne.

§. 16.

Pod żadnym pozorem nie powinni zachęcać lub powodować czeladzi w służbie będącej, do opuszczenia lub przyjęcia innej służby.

§. 17.

Jeżeli się tego dopuszczą, za pierwszy raz karą pięciu do dziesięciu talarów lub odpowiadającą karą więzienia złożeni, w razie powtórzenia zaś, oprócz tego od dalszego prowadzenia takowego procederu, wyłączeni być mają.

§. 18.

Powinien państwu, które za ich pośrednictwem urządza czeladź, o przymiotach poleconey osoby wiernie i podług naylepszey wiadomości donieść.

§. 19.

Gdy czeladź niezdatną lub niewierną wbrew lepszemu przekonaniu iako zdatną lub wierną wystawiają, sami zostaną w odpowiedzialności za szkodę przez takową czeladź wyrządzoną.

§. 20.

Oprócz tego bez względu na to, czy szkoda wyrządzoną została lub nie, za pierwszy raz karą pięciu do dziesięciu talarów lub stosowną karą więzienia przewinili, a w razie powtórzenia od dalszego takowego procederu wyłączeni być mają. Wyłączenie takowe już za pierwszy raz ma miejsce, gdyby nie byli w stanie zastąpienia szkody.

§. 21.

Polizeiobrigkeiten, welche Gesindemäkler concessioniren, liegt zugleich ob, das Mäklerlohn nach den örtlichen Verhältnissen zu bestimmen und bekannt zu machen.

§. 22.

Schließung des Mieths-Vertrags.

Zur Annehmung des gemeinen Gesindes bedarf es keines schriftlichen Vertrages,

§. 23.

Die Gebung und Annehmung des Miethsgeldes vertritt die Stelle desselben.

§. 24.

Der Betrag des Miethsgeldes hängt von freier Uebereinkunft zwischen der Herrschaft und dem Gesinde ab.

§. 25.

Das Miethsgeld wird der Regel nach auf den Lohn abgerechnet, insofern ein andres bei der Vermietung nicht ausdrücklich ausbedungen wird.

§. 26.

Auch da, wo die Herrschaft sich der Abrechnung des Miethsgeldes durch ausdrückliche Verabredung begeben hat, ist sie dennoch dazu berechtigt, wenn das Gesinde aus eigener Schuld die verabredete Dienstzeit nicht aushält.

§. 27.

Hat sich ein Dienstbote bei mehreren Herrschaften zugleich vermietet, so gebührt derjenigen, von welcher er das Miethsgeld zuerst angenommen hat, der Vorzug.

§. 28.

Die Herrschaft, welche nachstehen muß oder sich ihres Anspruchs freiwillig begiebt, kann das Miethsgeld und Mäklerlohn von den Dienstboten zurückfordern.

§. 29.

Auch muß ihr, wenn sie die frühere Vermietung nicht gewußt hat, der Dienstbote den Schaden ersetzen, welcher daraus entsteht, daß sie ein anderes Gesinde für höhern Lohn mieten muß.

Jahrgang 1810.

§. 21.

Zwierzchności policyjne, nadające concessyę stręczarzom, mają obowiązek ustanowienia należytości za stręczenie z względem na stósunki mieyscowe i takową do wadomości podać powinny.

§. 22.

Zawarcie umowy o urządzenie czeladzi.

Nie potrzeba umowy piśmienney do przyjmowania pospolitey czeladzi.

§. 23.

Udzielenie i przyjęcie zadatku zastępuje miejsce kontraktu.

§. 24.

Ilość zadatku zawisła od dobrowolney umowy między państwem i czeladzią.

§. 25.

Jeżeli przy urządzeniu inaczej nie umówiono, zadatek potrąca się z zasług.

§. 26.

Chociażby państwo wytrącenia zadatku z zasług wyraźnie się było zrzekło, iednak wytrącić go może, gdy czeladź z własney winy niedotrzymuje umówionego czasu służby.

§. 27.

Jeżeli służący do kilku państw się urządził, to z nich ma pierwszeństwo, od którego najprzód zadatek przyjął.

§. 28.

Państwo, które tym sposobem musi ustąpić lub też prawa swego dobrowolnie się zrzeka, zwrotu zadatku i należytości za stręczenie od służącego żądać ma prawo.

§. 29.

Również, gdy o wcześniejszém urządzeniu się nie miało wiadomości, służący szkodę ztąd wynikłą, że państwo innego na wyższe zasługi przyjąć było zagnoném, wynagrodzić iest obowiązany.

§. 30.

Die Herrschaft, bei welcher der Diensthote bleibt, muß auf Verlangen diesen Betrag (§. 28. 29.) von seinem Lohne abziehen und der andern Herrschaft zustellen.

§. 31.

Außerdem muß der Diensthote, der sich solcher Gestalt an mehrere Herrschaften zugleich vermietet hat, den einfachen Betrag des von der zweiten und folgenden erhaltenen Mietzsgeldes, als Strafe zur Armenkasse des Orts entrichten.

§. 32.

Lohn und Kost des Gesindes.

Der Lohn, Kostgeld oder die Beföstigung des städtischen und ländlichen Gesindes ohne Ausnahme hängt bloß von freier Uebereinkunft bei der Vermietung ab.

§. 33.

In sofern bei der Vermietung nichts Bestimmtes hierüber abgemacht ist, muß dasjenige an Lohn, Kostgeld oder Beföstigung gewährt werden, was einem Gesinde derselben Klasse an dem Orte zur Zeit der Vermietung der Regel nach gegeben wurde; was in dieser Rücksicht Regel sey, bestimmt die Polizei-Obrigkeit des Orts.

§. 34.

Weihnachts-, Neujahrs- und andere dergleichen Geschenke kann das Gesinde auch auf den Grund eines Versprechens niemals gerichtlich einklagen.

§. 35.

Alle provinzielle oder örtliche auf Gesetzen oder Herkommen beruhende Bestimmungen wegen solcher Geschenke sind vom 2ten Januar 1811 ab, aufgehoben, und von diesem Zeitpunkte an, durchaus nicht mehr verbindlich.

§. 36.

In allen Fällen, wo Weihnachts- oder Neujahrs-Geschenke während eines Dienstjahres schon wirklich gegeben worden, kann die Herrschaft dieselben auf den Lohn anrechnen, wenn der Dienstvertrag im Laufe des Jahres durch Schuld des Gesindes wieder aufgehoben wird.

§. 30.

Państwo; przy którym zostanie służący, należytość takową (§. 28. 29.) z zasług iego wytrącić i drugiemu państwu wydadź musi.

§. 31.

Oprócz tego służący, który u kilku państwa tym sposobem się urządził, ilość wyrównywaiącą zadatkowi od drugiego i następnych państwa przyiętemu, za karę do kassy ubogich mieysca, musi zapłacić.

§. 32.

Zasługi i żywność dla czeladzi.

Zasługi, strawne lub żywność dla czeladzi mieyskiej i wieyskiej, zawisły bez wyjątku, od dobrowolney umowy w czasie urzędzenia.

§. 33.

Jeżeli w czasie urzędzenia, nic w tym względzie nie zostało umówioném, więc zasługi takie, strawne lub żywność dana bydź musi, iakie powszechnie podobna czeladź w mieyscu podczas urzędzenia go pobierała, a co w tym względzie iest zwyczajem, Zwierzchność politycyna mieyscowa postanowi.

§. 34.

Podarunków na Boże narodzenie, nowy rok, lub innego czasu dawanych, chociażby były przyobiecane, czeladź drogą prawa żądać nie może.

§. 35.

Wszelkie ustawy prowincyalne lub mieyscowe na prawach lub zwyczajaiu oparte, a rzezonych podarunków tyczące się, od dnia 2. Stycznia 1811. są uchylone, i odtąd iuż nadal obowięzywać nie będą.

§. 36.

W wszelkich przypadkach państwo ma prawo do wytrącenia podobnych w roku służby iuż danych podarunków z zasług, gdy kontrakt służby przez winę czeladzi w ciągu roku uchylonym zostanie.

§. 37.

Bei männlichen Bedienten ist die Livrée ein Theil des Lohns; und fällt nach Ablauf der durch Vertrag bestimmten Zeit, denselben eigenthümlich zu. In Ermangelung einer solchen Bestimmung entscheidet die Polizei-Obrigkeit, wie §. 33. über die Zeit, binnen welcher die Livrée verdient ist.

§. 38.

Wird außer derselben noch besondere Staats-Livrée gegeben, so hat auf diese der Bediente keinen Anspruch.

§. 39.

Mäntel, Kutscher-Pelze und dergleichen, gehören nicht zur gewöhnlichen Livrée.

§. 40.

Dauer der Dienstzeit.

Die Dauer der Dienstzeit hängt von freier gegenseitiger Uebereinkunft bei der Vermietung ab, doch kann Niemand sich zu einer Dienstzeit verpflichten, die nicht entweder durch eine gewisse Anzahl von Jahren, oder Monaten, Wochen, Tagen ausgedrückt, oder doch so bestimmt ist, daß jedem Theile freisteht, nach vorgängiger Kündigung von dem Vertrage abzugehen. Wo dies dennoch geschehen seyn sollte, muß der Dienende nach vorgängiger einjährigen Aufkündigung jederzeit entlassen werden. Dienst-Contracte, welche Eltern oder Vormünder für ihre Kinder oder Pflēgbesohlene abschließen, können von denselben nach erlangter Volljährigkeit unbedingt nach §. 112 aufgekündigt werden.

§. 41.

Ist nichts Besonderes verabredet worden, so wird die Miete bei städtischem Gesinde auf ein Viertel-Jahr, bei Land-Gesinde aber auf ein ganzes Jahr für geschlossen angenommen.

§. 42.

Antritt des Dienstes.

Die Antrittszeit ist in Ansehung des städtischen Gesindes der 2te Januar, April, Julius und October jedes Jahres; in sofern nicht ein anders bei der Vermietung ausdrücklich ausgedrückt worden ist. Fällt jedoch die Antrittszeit hiernach auf einen Sonn-

§. 37.

Liberya należy do zasług względem służących mężczyzn, i ta po upłynieniu czasu kontraktum umówionego ich staie się własnością. Jeżeli w tey mierze żadna nie zaszła umowa, więc Zwierzchność policyjna równie iak w §. 33. oznaczy czas, przez który liberya wysłużoną bydź ma.

§. 38.

Do oddzielnie dawaney liberyi galowey służący nie ma prawa.

§. 39.

Płaszczce, burki dla forszpanów i t. p. nie należą do zwyczajney liberyi.

§. 40.

Trwanie czasu służby.

Wzajemna dobrowolna umowa w czasie urzędzenia, oznacza czas trwania służby, wszelako nie może się nikt zobowiązać do czasu, któryby pewną ilość lat, miesięcy, tygodni, dni, lub tak nie był oznaczony, iż każdy z stron wolno, za poprzedniczém wyprowadzeniem od tąd od kontraktu. Gdzieby jednak przeciwna była zaszła umowa, służący za poprzedniczém roczném wypowiedzeniem, każdego czasu od służby uwolnionym bydź musi. Kontrakty służby, które rodzice lub opiekuni za dzieci swe lub małoletnich zawarli, przez tych tu po doysciu doletności bezwarunkowo podług §. 112. wypowiedziane bydź mogą.

§. 41.

Jeżeli co do czasu nic nie umówiono, więc urządzenie czeladzi mieyskiej na ćwierć roku, czeladzi wieyskiej, iako na rok uważa się.

§. 42.

Zaczącie służby.

Jeżeli co innego przy urzędzeniu wyraźnie postanowioném nie zostało, więc czeladz mieyska w 2gim Stycznia, Kwietnia, Lipca i Października każdego roku służbę zaczyna. Jeżeli jednak dni takowe na niedzielę lub święto

oder Festtag: so zieht das Gesinde den nächsten Werkeltag vorher an.

§. 43.

Bei dem Landgesinde beruht die Antrittszeit desselben zunächst auf ausdrücklicher Uebereinkunft bei der Vermietung, wo diese nicht statt findet, vorläufig auf der in der Gegend üblichen Gewohnheit. Wo diese vor jetzt nicht bestimmt entscheidet, und nach Verlauf von fünf Jahren allgemein, ist der 2te April mit den im vorigen Paragraph angenommenen Bestimmungen wegen der Sonn- und Festtage die gesetzliche Anziehungzeit.

§. 44.

Die gesetzlichen oder nach §. 43. auf landüblichen Gewohnheiten beruhenden Antrittstage für das neue Gesinde sind zugleich die Abzugstage für das alte. Kein Gesinde darf den Dienst wider Willen der Herrschaft früher verlassen, es sey denn daß seine Dienstzeit nach ausdrücklicher gegenseitiger Uebereinkunft früher beendigt wäre.

§. 45.

Nach einmal gegebenem und genommenem Miethsgelde ist die Herrschaft schuldig, das Gesinde anzunehmen und letzteres den Dienst zur bestimmten Zeit anzutreten.

§. 46.

Weder der eine noch der andere Theil kann sich davon durch Ueberlassung oder Zurückgabe des Miethsgeldes losmachen.

§. 47.

Weigert sich die Herrschaft das Gesinde anzunehmen; so verliert sie das Miethsgeld, und muß das Gesinde eben so schadlos halten wie auf den Fall, wenn das Gesinde unter der Zeit ohne rechtlichen Grund entlassen worden, unten verordnet wird. (§. 160 sequ.)

§. 48.

Doch kann die Herrschaft von dem Vertrage vor Antritt des Dienstes aus eben den Gründen abgehen, aus welchen sie berechtigt seyn würde, das Gesinde vor Ablauf der Dienstzeit wieder zu entlassen. (§. 117. sequ.)

przypadaia, więc w naybliższy przed tem dzień powszedni czeladź przyciągnąć powinna.

§. 43.

Co do czeladzi po wsiach, więc przedewszystkiem czas zaczęcia służby uważa się podług wyraźney umowy stron przy urządzaniu, a gdyby iey nie było, tymczasowo podług zwyczaju w okolicy. Gdzie ten na teraz nic pewnego nie stanowi, a po pięciu latach już ogólnie, czasem prawnym zaczęcia służby będzie dzień 2gi Kwietnia z oznaczeniem w poprzedzającym paragrafie wytkniętem co do dni niedzielnych i świątecznych.

§. 44.

Prawne, czyli też podług §. 43. zwyczajem krajowym upoważnione dni zaczęcia służby dla nowej, są zarazem dla odeyscia dotychczasowey czeladzi. Żadna wbrew woli państwa przedzey służby opuścić nie może, chyba by podług wyraźney wzajemney umowy też przedzey koniec swój wzięła.

§. 45.

Po raz danym i przyjętym zadatku, państwo czeladź przyjąć, ta zaś służbę w oznaczonym czasie rozpocząć powinna.

§. 46.

Żadna z stron nie może się od tego uwolnić zostawieniem lub oddaniem zadatku.

§. 47.

Państwo, które wzbrania się przyjąć czeladź, utracą zadatek i musi ją właśnie tak wynagrodzić, iak poniżej postanowiono na przypadek oddalenia czeladzi przed czasem bez prawnego powodu (§. 160. seq.).

§. 48.

Wszelakoż państwo przed rozpoczęciem służby może od kontraktu odstąpić, z tych samych powodów, któreby mu dały prawo oddalić czeladź przed ukończeniem czasu służby (§. 117. seq.)

§. 49.

Auch ist sie dazu berechtigt, wenn das Gesinde zuerst den Dienst anzutreten sich geweigert hat.

§. 50.

In beiderlei Fällen kann die Herrschaft das gebene Mietzsgeld zurückfordern.

§. 51.

Weigert sich das Gesinde, den Dienst anzutreten, so muß es dazu von der Obrigkeit durch Zwangmittel angehalten werden. Bleiben diese fruchtlos und ist die Herrschaft deshalb genöthigt einen andern Dienstboten zu mieten, so muß das Gesinde nicht allein den Schaden, welcher der Herrschaft hierdurch erwächst, ersetzen, und das Mietzsgeld zurückgeben, sondern es verfällt noch überdies in eine Strafe, die nach Maassgabe der Verschuldung auf zwei bis zehn Thaler oder bei Unvermögen auf verhältnismässiges Gefängniß festzusetzen ist.

§. 52.

Kann jedoch das Gesinde nachweisen, daß die Herrschaft im legt verflossenen Dienstjahre sich solche Handlungen habe zu Schulden kommen lassen, wodurch es nach §§. 136 — 140. zur Verlassung des Dienstes ohne Aufkündigung berechtigt werden würde; so kann dasselbe zum Antritt des Dienstes nicht gezwungen werden, sondern ist nur gehalten, das Mietzsgeld zurück zu zahlen.

§. 53.

Wird das Gesinde durch Zufall ohne seine Schuld, den Dienst anzutreten verhindert: so muß die Herrschaft mit Zurückgabe des Mietzsgeldes sich begnügen.

§. 54.

Erhält weibliches Gesinde vor dem Antritte der Dienstzeit Gelegenheit zu heirathen; so steht demselben frei eine andere taugliche Person zur Versehung des Dienstes an seiner Statt zu stellen.

§. 55.

Ist es dazu nicht im Stande, so muß auch dergleichen Gesinde den Dienst in Städten auf ein Viertel und bei Landwirthschaften auf ein halbes Jahr antreten.

§. 49.

Również Państwo może odstąpić od kontraktu, gdy czeladź nayprzód wzbraniała się rozpocząć służby.

§. 50.

W obydwóch przypadkach państwo może żądać napowrót zadatku.

§. 51.

Czeladź wzbraniająca się rozpocząć służbę, drogą przymusu do tego, przez Zwierchność znaglona być ma. Jeżeli środki przedsięwzięte zostają bez skutku, a państwo z tego powodu, innego urządźć sobie musi służącego, więc nietylko czeladź szkodę ztąd dla państwa wynikłą wynagrodzić i zadatek zwrócić iest obowiązana, ale też prócz tego podpada w miarę przewinienia karze dwóch do dziesięciu talarów, która w razie ubóstwa w przyzwoitą karę więzienia zamienioną zostanie.

§. 52.

Jeżeli iednak czeladź dowieść może, że państwo w ostatnim roku służby takich dopuściło się czynów, któreby podług §§. 136. — 140. dały iey prawo do opuszczenia służby bez wypowiedzenia, więc do wstąpienia w służbę przymuszoną być nie może, tylko iest obowiązana zwrócić zadatek.

§. 53.

Gdy czeladzi bez iey winy, przypadek stawa na przeszkodzie wstąpienia w służbę, więc państwo poprzestać powinno na zwrocie zadatku.

§. 54.

Jeżeli dla żeńskiej czeladzi, przed wstąpieniem w służbę wydarza się sposobność do zamezcia, więc wolno iey postawić w swe miejsce inną zdatną osobę.

§. 55.

Jeżeli iey to iest niepodobnym, więc i takowa czeladź w miastach na ćwierć roku a w gospodarstwach rólnicznych na pół roku służbę przyiąć powinna.

§. 56.

Pflichten des Gesindes in seinen Diensten.
Nur zu erlaubten Geschäften können Dienstboten gemiethet werden.

§. 57.

Gemeines Gesinde welches nicht ausschließend zu gewissen bestimmten Geschäften gemiethet worden, muß sich allen häuslichen Verrichtungen nach dem Willen der Herrschaft unterziehen.

§. 58.

Allen zur herrschaftlichen Familie gehörenden oder darin in bestimmten Verhältnissen, oder blos gastweise aufgenommenen Personen ist es diese Dienste zu leisten schuldig.

§. 59.

Dem Haupte der Familie kommt es zu, die Art und Ordnung zu bestimmen, in welcher die zur Familie Gehörigen, oder nach §. 58. in ihr Aufgenommenen, diese Dienste gebrauchen sollen.

§. 60.

Auch Gesinde, welches zu gewissen Arbeiten oder Diensten angenommen ist, muß dennoch auf Verlangen der Herrschaft andere häusliche Verrichtungen mit übernehmen, wenn das dazu bestimmte Neben-Gesinde durch Krankheit, oder sonst, auf eine Zeitlang daran verhindert wird.

§. 61.

Wenn unter den Dienstboten Streit entsteht, welcher von ihnen diese oder jene Arbeit nach seiner Bestimmung zu verrichten schuldig sey; so entscheidet allein der Wille der Herrschaft.

§. 62.

Das Gesinde ist ohne Erlaubniß der Herrschaft nicht berechtigt, sich in den ihm aufgetragenen Geschäften von andern vertreten zu lassen.

§. 63.

Hat das Gesinde der Herrschaft eine untaugliche, oder verdächtige Person zu seiner Vertretung wissentlich vorgeschlagen: so muß es für den durch selbige verursachten Schaden haften.

§. 64.

Das Gesinde ist schuldig, seine Dienste treu, fleißig und aufmerksam zu verrichten.

§. 56.

Obowiązki służbowe czeladzi.

Czeladź do pozwolonych czynności urzędzoną bydź może.

§. 57.

Pospolita czeladź, która wyłącznie do pewnych czynności urzędzoną nie została, wszystkich prac domowych podług woli państwa podiać się powinna.

§. 58.

Posługi takowe dla wszystkich do rodziny państwa należących, lub w pewnych względem niego stósunkach, albo też gościnnie tylko zostających osób, odbywać powinna.

§. 59.

Głowa rodziny oznacza sposób i porządek, którym należący do rodziny lub podług §. 58. w niej zostające osoby posług takowych mają używać.

§. 60.

Również czeladź do pewnych tylko prac i posług urzędzona, na żądanie państwa i innemi czynnościami domowemi zaiąć się powinna, jeżeli czeladź inna do nich przeznaczona dla choroby lub inney przyczyny na czas nieiaki do tego iest niesposobną.

§. 61.

Wola państwa rozwiązuie spór pomiędzy czeladzią o to, który z nich iedną lub drugą posługę podług przeznaczenia swego odbydź powinien.

§. 62.

Bez pozwolenia państwa czeladź nie może dadź zastępować się przez innych w poleconych iey czynnościach.

§. 63.

Czeladź, która na zastępcę, osobę niezdątną lub podeyrzaną z wiedzą przedstawiła, za wszelką od niey zrządzoną szkodę iest w odpowiedzi.

§. 64.

Czeladź służbę swoją wiernie, pilnie i z uwagą odbydź iest obowiązana.

§. 65.

Fügt es der Herrschaft vorsätzlich, oder aus groben oder mäßigen Versehen Schaden zu: so muß es denselben ersetzen.

§. 66.

Wegen geringer Versehen ist ein Diensthote nur alsdann zum Schadenersatz verpflichtet, wenn er wider den ausdrücklichen Befehl der Herrschaft gehandelt hat.

§. 67.

Desgleichen, wenn er sich zu solchen Arten der Geschäfte hat annehmen lassen, die einen vorzüglichen Grad von Aufmerksamkeit oder Geschicklichkeit voraussetzen.

§. 68.

Wegen der Entschädigung zu welcher ein Diensthote verpflichtet ist, kann die Herrschaft an dem Lohn desselben sich halten.

§. 69.

Kann der Schade weder aus rückständigem Lohne, noch aus andern Habseligkeiten des Diensthoten ersetzt werden: so muß er denselben durch unentgeltliche Dienstleistung auf eine verhältnismäßige Zeit vergüten.

§. 70.

Außer seinen Diensten.

Auch außer seinen Diensten ist das Gesinde schuldig, der Herrschaft Bestes zu befördern, Schaden und Nachtheil aber, so viel an ihm ist, abzuwenden.

§. 71.

Bemerkte Untreue des Nebengesindes ist es der Herrschaft anzuzeigen verbunden.

§. 72.

Verschweigt es dieselbe: so muß es für allen Schaden, welcher durch die Anzeige hätte verhütet werden können, bei dem Unvermögen des Hauptschuldners selbst haften.

§. 73.

Allen häuslichen Einrichtungen und Anordnungen der Herrschaft muß das Gesinde sich unterwerfen.

§. 65.

Czeladz szkodę państwu umyślnie lub z grubego albo miernego uchybienia zrzadzoną, musi wynagrodzić.

§. 66.

Z powodu małego uchybienia, służący natenczas tylko iest w odpowiedzi, gdy przestąpił wyraźny rozkaz państwa.

§. 67.

Również i wtenczas, gdy się urządził do takowego rodzaju czynności, których odbycie wymaga szczególnego stopnia uwagi lub zdatości.

§. 68.

Wynagrodzenia od czeladzi należne, państwo w zasługach iey poszukiwać może.

§. 69.

Jeżeli szkoda ani z zaległych zasług, ani też z inney własności służącego wynagrodzoną być nie może, bezpłatną na czas przyzwoity służbą zastąpić ią musi.

§. 70.

Prócz służby.

Czeladz i za służbą powinna popierać dobro państwa i zapobiegać, ile w iey iest mocy, szkodzie i uszczerbkowi.

§. 71.

Gdy dostrzeże niewierność drugiey czeladzi, donieść o tém państwu iest obowiązana.

§. 72.

Jeżeli zamilczy o niey, więc w razie niemożności przestępcy, sama zostaje w odpowiedzi za wszelką szkodę, któraby doniesieniem była mogła być odwróconą.

§. 73.

Czeladz podlegać powinna wszelkim domowym urządzeniom i postanowieniom państwa.

§. 74.

Ohne Vorwissen und Genehmigung der Herrschaft, darf es sich auch in eigenen Angelegenheiten vom Hause nicht entfernen.

§. 75.

Die dazu von der Herrschaft gegebene Erlaubnis darf nicht überschritten werden.

§. 76.

Die Befehle der Herrschaft und ihre Verweise, muß das Gesinde mit Ehrerbietung und Bescheidenheit annehmen.

§. 77.

Reizt das Gesinde die Herrschaft durch ungebührliches Betragen zum Zorn, und wird in selbigem von ihr mit Scheltworten, oder geringen Thätlichkeiten behandelt, so kann es dafür keine gerichtliche Genugthuung fordern.

§. 78.

Auch solche Ausdrücke oder Handlungen die zwischen andern Personen als Zeichen der Geringschätzung anerkannt sind, begründen gegen die Herrschaft noch nicht die Vermuthung, daß sie die Ehre des Gesindes dadurch habe kränken wollen.

§. 79.

Außer dem Falle, wo das Leben oder die Gesundheit des Dienstboten durch Mißhandlungen der Herrschaft in gegenwärtige und unvermeidliche Gefahr geräth, darf es sich der Herrschaft nicht thätig widersetzen.

§. 80.

Vergehungen des Gesindes gegen die Herrschaft müssen durch Gefängniß oder öffentliche Strafarbeit nach den Grundsätzen des Kriminal-Rechts geahndet werden.

§. 81.

Auf die Zeit, durch welche das Gesinde wegen Erleidung solcher Strafen seine Dienste nicht verrichten kann, ist die Herrschaft befugt, dieselben durch Andre auf dessen Kosten besorgen zu lassen.

§. 82.

Pflichten der Herrschaft.

Die Herrschaft ist schuldig, dem Gesinde Lohn und Kleidung zu den bestimmten Zeiten ungesäumt zu entrichten.

§. 74.

W własnych nawet interessach, bez wiedzy i zezwolenia państwa z domu oddalić się nie może.

§. 75.

Nie godzi iey się przestąpić pozwolenia przez państwo udzielonego.

§. 76.

Rozkazy państwa i nagany, czeladź z uszanowaniem i skromnością musi przyjmować.

§. 77.

Czeladź która nieprzyzwoitém sprawowaniem się pobudza państwo do gniewu, a następnie wyłaianą lub lekko uderzoną zostanie, nie może za to żądać satysfakcy sądowej.

§. 78.

Podobnież czynności i wyrazy, które pomiędzy innemi osobami za znak znieważenia uchodzą, ieszcze nie dają miejsca domniemaniu naprzeciw państwu, iż chciało obrazić honor czeladzi.

§. 79.

Prócz przypadku, gdy życie lub zdrowie służącego przez złe obchodzenie się państwa na obecne i nieuchroune niebezpieczeństwo narażone zostaje, nie może się czynnie państwu opierać.

§. 80.

Przewinienia czeladzi naprzeciw państwu więzieniem lub pracą publiczną wedle przepisów prawa kryminalnego, mają być ukarane.

§. 81.

Na czas w którym czeladź dla poniesienia kar takowych powinności swych pełnić nie może, państwo ma prawo, takowe komu innemu, na koszt iey polecić.

§. 82.

Oboowiązki państwa.

Państwo oboowiązane wydadź czeladzi bezzwłocznie w oznaczonym czasie zasługi i odzież.

§. 83.

Ist auch Kost versprochen worden, so muß selbige bis zur Sättigung gegeben werden. Offenbar der Gesundheit nachtheilige und ekelhafte Speisen kann das Gesinde anzunehmen nicht gezwungen werden. In Fällen, wo über die Beköstigung Streit entsteht, entscheidet in Ermangelung bestimmter Verabredung die Polizei-Obrigkeit wie §. 33., über die Menge und Beschaffenheit derselben.

§. 84.

Die Herrschaft muß dem Gesinde die nöthige Zeit zur Abwahrung des öffentlichen Gottesdienstes lassen, und dasselbe dazu fleißig anhalten.

§. 85.

Sie muß ihm nicht mehrere noch schwerere Dienste zumuthen, als das Gesinde nach seiner Leibes-Beschaffenheit und seinen Kräften ohne Verlust seiner Gesundheit bestreiten kann.

§. 86.

Zieht ein Dienstbote sich durch den Dienst oder bei Gelegenheit desselben eine Krankheit zu, so ist die Herrschaft schuldig, für seine Kur und Verpflegung zu sorgen.

§. 87.

Dafür darf dem Gesinde an seinem Lohne nichts abgezogen werden.

§. 88.

Außerdem ist die Herrschaft zur Vorsorge für franke Dienstboten nur alsdann verpflichtet, wenn dieselben keine Verwandten in der Nähe haben, die sich ihrer anzunehmen vermögend und nach den Gesetzen schuldig sind.

§. 89.

Weigern sich die Verwandten dieser Pflicht: so muß die Herrschaft dieselbe einstweilen, und bis zum Austrage der Sache, mit Vorbehalt ihres Rechts, übernehmen.

§. 90.

Sind öffentliche Anstalten vorhanden, wo dergleichen Kranken aufgenommen werden: so muß das Gesinde es sich gefallen lassen, wenn die Herrschaft seine Unterbringung daselbst veranstaltet.

Jahrgang 1810.

§. 83.

Gdy żywność przyobiecana została, więc takowa aż do zupełnego nasycenia dostarczoną być winna. Czeladź nie może być zagnana do brania pokarmów widocznie zdrowiu szkodliwych lub obrzydliwych. W razie sporu o żywność w niedostatku pewnej w tej mierze umowy, Zwierzchność policyjna podług §. 33. postanowi, wiele i w jakim gatunku daną być ma.

§. 84.

Państwo powinno dać czeladzi czas do odbywania publicznego nabożeństwa, i do tegoż pilnie ją przytrzymywać.

§. 85.

Nie musi ani więcej ani trudniejszych żądać posług, iak te, które czeladź podług konstytucyi ciała i sił, bez obawy dla zdrowia, wypełnić jest zdatną.

§. 86.

Jeżeli służący w skutek służby lub przy iey wypełnieniu ściągnał na się chorobę, państwo o uleczenie i utrzymywanie go mieć musi stronie.

§. 87.

Nic iednak z tego powodu czeladzi z zasług potrąconém być nie ma.

§. 88.

Prócz tego, państwo tylko wtenczas względem chorey czeladzi staranie mieć powinno, gdyby ta w bliskości nie miała krewnych do utrzymania iey sposobnych, lub obowiązanych z prawa.

§. 89.

Gdyby krewni wymawiali się z tej powinności, państwo obowiązane takową z zachowaniem swego prawa, aż do rozstrzygnięcia sporu dopełnić.

§. 90.

Gdzie znajdują się domy publiczne dla przyjmowania takowych chorych przeznaczone, czeladź poprzestać musi, gdy państwo tam ją pomieści.

[8]

§. 91.

In dem §. 88. bestimmten Falle kann die Herrschaft die Kurkosten von dem auf diesen Zeitraum fallenden Lohne des kranken Dienstboten abziehen.

§. 92.

Dauert eine solche Krankheit über die Dienstzeit hinaus: so hört mit dieser die äußere Verbindlichkeit der Herrschaft auf, für die Kur und Pflege des kranken Dienstboten zu sorgen.

§. 93.

Doch muß sie davon der Obrigkeit des Orts in Zeiten Anzeige machen, damit diese für das Unterkommen eines dergleichen verlassenen Kranken sorgen könne.

§. 94.

Unter den Umständen, wo ein Machtgeber einen dem Bevollmächtigten bei Ausrichtung der Geschäfte durch Zufall zugefügten Schaden vergüten muß, ist auch die Herrschaft schuldig für das in ihrem Dienste oder bei Gelegenheit desselben zu Schaden gekommene Gesinde auch über die Dienstzeit hinaus zu sorgen (Theil 1. Tit. 13. §. 80 — 81.)

§. 95.

Diese Pflicht erstreckt sich jedoch nur auf die Kurkosten und auf den nothdürftigen Unterhalt des Gesindes, so lange bis dasselbe sich sein Brod selbst zu verdienen wieder in den Stand kommt.

§. 96.

Ist aber der Dienstbote durch Mißhandlungen der Herrschaft ohne sein grobes Verschulden, an seiner Gesundheit beschädiget worden: so hat er von ihr vollständige Schadloshaltung nach den allgemeinen Vorschriften der Gesetze zu fordern.

§. 97.

Auch für solche Beschimpfungen und üble Nachreden, wodurch dem Gesinde sein künftiges Fortkommen erschwert wird, gebührt demselben gerichtliche Genugthuung.

§. 98.

In wiefern eine Herrschaft durch Handlungen des Gesindes in oder außer seinem Dienste verantwortlich werde, ist gehörigen Orts bestimmt. (Theil 1. Tit. 6. §. 60. sequ.)

§. 91.

W przypadku oznaczonym w §. 88. państwo może wytrącić koszta leczenia chorego służącego z zasług na czas ten przypadających.

§. 92.

Gdy choroba potrwa nad czas służby, obowiązek prawny państwa do staranności o leczenie i utrzymanie chorego służącego, z końcem służby ustaie.

§. 93.

Wszelako wcześniej donieść musi o tem Zwierzchności mieysca, a to: aby taż o umieszczenie takowego opuszczonego chorego mogła mieć staranie.

§. 94.

Pod względem okoliczności, gdy mocodawca szkodę pełnomocnikowi swemu przy sprawowaniu interessów, przez przypadek zrzadzoną wynagrodzić musi, i państwo ma na sobie obowiązek staranności o czeladź, która w służbie iego lub z powodu oneyże szwanku doznała. (Część I. Tyt. XIII. §. 80. — 81.)

§. 95.

Wszelakoż obowiązek ten ściaga się tylko do kosztów leczenia i niezbędnych życia potrzeb a to, aż czeladź znów sama na chleb zarobić sobie sposobną zostanie.

§. 96.

Jeżeli iednak służący przez złe obchodzenie się państwa bez grubego przewinienia swego, doznał uszczerbku na zdrowiu, natenczas żądać może zupełnego wynagrodzenia podług powszechnych przepisów prawa.

§. 97.

Również za obelgi i posądzenia takie, które czeladzi dalszy ich los utrudniaią, sądowa satysfakcyia iey się należy.

§. 98.

Jak dalece państwo z czynności czeladzi w służbie lub procz służby, odpowiedzialnem się staie, prawa w swém mieyscu oznaczyły. (Część I. Tit. 6. §. 60. sequ.)

§. 99.

Aufhebung des Vertrages durch den Tod.

Stirbt ein Dienstbote: so können seine Erben Lohn und Kostgeld nur so weit fordern, als selbiges nach Verhältnis der Zeit bis zum Krankenlager rückständig ist.

§. 100.

Begräbniskosten ist die Herrschaft für das Gesinde zu bezahlen in keinem Falle schuldig.

§. 101.

Stirbt das Haupt der Familie; so sind die Erben nicht gehalten, das Gesinde länger, als bis zur nächsten gesetzlichen Frierzeit §. 32. 33. 34. zu behalten, wenn auch durch besonderen Vertrag eine längere Dienstzeit festgesetzt wäre.

§. 102.

Erfolgt jedoch der Todesfall nach der Kündigungsfrist: so muß Gesinde, welches blos zu häuslichen Verrichtungen bestimmt ist, das baare Lohn doch ohne Kost oder Kostgeld für das nächstfolgende Vierteljahr noch überdies, statt Entschädigung für die verspätete Kündigung, erhalten; Gesinde aber, das zur Landwirtschaft gebraucht wird, noch für das nächstfolgende Jahr beibehalten werden, falls keine andere freiwillige Abkunft getroffen werden kann.

§. 103.

Sind Dienstboten zur besondern Bedienung einzelner Mitglieder der Familie angenommen, so können bei dem Absterben derselben die Bestimmungen des vorstehenden Paragraphs auch auf sie angewendet werden.

§. 104.

Männliche Dienstboten behalten die ganze gewöhnliche Livree, wenn sie der verstorbenen Herrschaft schon ein halbes Jahr oder länger gedient haben.

§. 105.

Sind sie noch nicht so lange in ihren Diensten gewesen, so müssen sie Rock, Weste und Huth zurücklassen.

§. 99.

Ustanie kontraktu przez śmierć.

Dziedzice zmarłego służącego mają prawo do zasług i strawnego, iak dalece takowe w miarę stosunku czasu aż do nastąpieney choroby, są zaległe.

§. 100.

W żadnym zaś razie państwo nie ma obowiązku poniesienia kosztów pogrzebowych.

§. 101.

W razie zeyścia głowy familii, dziedzice iego nie są obowiązani czeladź dłużey iak do naybliższego prawem oznaczonego czasu, w którym podług §§. 32. 33. 34. czeladź odprawić lub w służbę wstępować zwykła, zotrzymać, choćby nawet szczególną umową dłuższy czas służby był ustanowiony.

§. 102.

Gdy śmierć się wydarza po czasie do wypowiedzenia oznaczonym, więc czeladzi do domowych posług przeznaczoney, w nagrodę opóźnionego wypowiedzenia, gotowe zasługi za nadchodzący kwartał bez żywności iednak lub strawnego, muszą bydź wypłacone; przeciwnie zaś czeladź do wieyskiego gospodarstwa użyta, w niedostatku dobrowolney umowy inaczey stanowiącey, na następujący ieszcze rok w służbie utrzymaną bydź musi.

§. 103.

Jeżeli służący do szczególney wygody pojedynczych członków familii przyjęci zostali, więc w razie zeyścia onychże, przepisy poprzedzającego paragrafu i do nich przystosowane bydź mogą.

§. 104.

Służący mężczyzni zotrzymują całą zwycajną liberyą, iezeli przez pół roku lub więcéy w służbie zmarłego państwa zostawali.

§. 105.

Jeżeli służba ich nie tak długo ieszcze trwała, suknią, westkę, i kapelusze muszą zostawić.

§. 106.

War der Bediente nur Monatweise gemiethet; so erhält er Lohn und Kostgeld, wenn die Herrschaft vor dem funfzehnten Monatstage stirbt, nur auf den laufenden, sonst aber auch auf den folgenden Monat.

§. 107.

Entsteht Konkurs über das Vermögen der Herrschaft, so finden die Vorschriften §. 101 bis 106. Anwendung.

§. 108.

Der Tag des eröffneten Konkurses wird in dieser Beziehung dem Todestage gleich geachtet.

§. 109.

Wegen des alsdann rückständigen Gesindelohns bleibt es bei den Vorschriften der Konkurs-Ordnung.

§. 110.

Nach vorher gegangener Aufkündigung.

Außer diesen Fällen kann der Mieths-Vertrag während der Dienstzeit einseitig nicht aufgehoben werden.

§. 111.

Welcher Theil denselben nach Ablauf der Dienstzeit nicht forsetzen will, muß innerhalb der gehörigen Frist aufkündigen.

§. 112.

Die Aufkündigungsfrist wird bei städtischem Gesinde auf Sechs Wochen und bei Landgesinde auf Drei Monate vor dem Ablaufe der Dienstzeit angenommen, insofern ein Andres bei der Vermiethung nicht ausdrücklich verabredet ist. Sollten indes andere Kündigungsfristen bei dem ländlichen Gesinde bisher noch üblich gewesen seyn: so mag es dabei für die nächsten Fünf Jahre (§. 48.) noch sein Bewenden behalten.

§. 113.

Bei Monatweise gemietheten Dienstboten findet die Aufkündigung noch am Funfzehnten eines jeden Monats statt.

§. 114.

Ist keine Aufkündigung erfolgt: so wird der Vertrag als stillschweigend verlängert, angesehen.

§. 106.

Gdy służący na miesiące tylko był urządzony, a państwo przed piętnastym dniem miesiąca umiera, więc należą mu się zasługi i strawne za miesiąc bieżący, w przeciwnym razie i za nadchodzący miesiąc.

§. 107.

W razie konkursu nad majątkiem państwa, przepisy §. 101. — 106. mają miejsce.

§. 108.

Dzień otworenia konkursu uważa się w tym względzie za dzień śmierci.

§. 109.

Względem zaległych na ten czas zasług, zostawia się przy przepisach ustawy o konkursach.

§. 110.

Po poprzedniczym wypowiedzeniu.

Oprócz tych przypadków kontrakt z czeladzią w czasie trwania służby iednostronnie zniesionym bydz nie może.

§. 111.

Strona, która po upłynieniu czasu służby daley iey nie chce popierać, w czasie przyzwolnym wypowiedziec powinna.

§. 112.

Co do mieyskiej czeladzi, czas wypowiedzenia na sześć tygodni, co do czeladzi wieyskiej na trzy miesiące przed upłynieniem czasu służby ustanawia się, jeżeli w czasie przyjmowania iey inaczey wyraźnie nie postanowiono. Jeżeli iednak co do wieyskiej czeladzi inny dotąd był zwyczaj względem czasu wypowiedzenia, więc przy tymże na nadchodzące pięć lat (§. 48.) ma się ieszcze pozostać.

§. 113.

Co do służących na miesiące urządzonych; wypowiedzenie ieszcze w dniu piętnastym każdego miesiąca może nastąpić.

§. 114.

Jeżeli wypowiedzenia nie było, kontrakt uważa się za przedłużony.

§. 115.

Bei städtischem Gesinde wird die Verlängerung auf ein Viertel und bei Landgesinde auf ein ganzes Jahr gerechnet.

§. 116.

Bei Monatweise gemiethetem Gesinde, versteht sich die Verlängerung immer nur auf Einen Monat.

§. 117.

Ohne Aufkündigung von Seiten der Herrschaft.

Ohne Aufkündigung kann die Herrschaft ein Gesinde sofort entlassen:

1) Wenn dasselbe die Herrschaft oder deren Familie durch Thätlichkeiten, Schimpf und Schmähworte oder ehrenrührige Nachreden beleidigt, oder durch boshafte Verhöhnungen, Zwistigkeiten in der Familie anzurichten sucht.

§. 118.

2) Wenn es sich beharrlichen Ungehorsam und Widerspenstigkeit gegen die Befehle der Herrschaft zu Schulden kommen läßt.

§. 119.

3) Wenn es sich den zur Aufsicht über das gemeine Gesinde bestellten Hausofficianten mit Thätlichkeiten, oder groben Schimpf und Schmähbreden, in ihrem Amte widersetzt.

§. 120.

4) Wenn es die Kinder der Herrschaft zum Bösen verleitet, oder verdächtigen Umgang mit ihnen pflegt.

§. 121.

5) Wenn es sich des Diebstahls oder der Veruntreuung gegen die Herrschaft schuldig macht.

§. 122.

6) Wenn es sein Nebengesinde zu dergleichen Lasten verleitet.

§. 123.

7) Wenn es auf der Herrschaft Namen ohne deren Vorwissen Geld oder Waaren auf Borg nimmt.

§. 124.

8) Wenn es die noch nicht verdiente Livrée ganz oder zum Theil verkauft oder versetzt.

§. 115.

Przedłużenie takowe co do mieyskiéy czeladzi rachuje się na kwartał, co do czeladzi wieyskiéy na rok cały.

§. 116.

Względem czeladzi na miesiące urządzo- néy, przedłużenie rozumie się tylko na miesiąc.

§. 117.

Bez wypowiedzenia z strony państwa.

Państwo może natychmiast oddalić czeladź bez wypowiedzenia:

1) Gdy też państwo lub iey rodzinę czynnie lub słownie albo krzywdzącymi obmowami obraża, albo złosliwém podżeganiem poróżnienie w familii wzniecić usiłuje.

§. 118.

2) Gdy się dopuszcza ciągłego nieposłuszeństwa i krnąbrności naprzeciw rozkazom państwa.

§. 119.

3) Gdy urzędnikom domowym do dozoru nad pospolitą czeladzią powołanym, w ich urzędowaniu, czynnie lub obelżywemi i krzywdzącymi wyrazy opiera się.

§. 120.

4) Gdy dzieci państwa do złego naprowadza, albo z niemi w podeyrzaném obcowaniu przestaie.

§. 121.

5) Gdy się dopuszcza kradzieży lub przeniewierzenia na państwie.

§. 122.

6) Gdy współczeladź do podobnych występstw naprowadza.

§. 123.

7) Gdy na imie państwa pomimo iego wiedzy pieniądze lub towary bierze na kredyt.

§. 124.

8) Gdy przedaie lub zastawia całkiem lub w części, nie wystużoną ieszcze liberyją.

§. 125.

9) Wenn es wiederholentlich ohne Vorwissen und Erlaubniß der Herrschaft über Nacht aus dem Hause geblieben ist.

§. 126.

10) Wenn es mit Feuer und Licht gegen vorhergegangene Warnungen unvorsichtig umgeht.

§. 127.

11) Wenn auch ohne vorhergegangene Warnung aus dergleichen unvorsichtigem Betragen wirklich schon Feuer entstanden ist.

§. 128.

12) Wenn das Gesinde sich durch läderliche Aufführung ansteckende oder ekelhafte Krankheiten zugezogen hat.

§. 129.

13) Wenn das Gesinde ohne Erlaubniß der Herrschaft seines Vergnügens wegen ausläuft, oder ohne Noth über die erlaubte, oder zu dem Geschäfte erforderliche Zeit ausbleibt, oder sonst den Dienst muthwillig vernachlässigt, und von allen diesen Fehlern auf wiederholte Verwarnung nicht absteht.

§. 130.

14) Wenn der Diensthote dem Trunk oder Spiel ergeben ist, oder durch Zänkereien und Schlägereien mit seinem Nebengesinde den Hausfrieden stört, und von solchem Betragen auf geschene Vermahnung nicht abläßt.

§. 131.

15) Wenn dem Diensthoten diejenige Geschicklichkeit gänzlich ermangelt, die er auf Befragen bei der Vermiethung zu besitzen ausdrücklich angegeben hat.

§. 132.

16) Wenn ein Diensthote von der Obrigkeit auf längere Zeit, als acht Tage, gefänglich eingezogen wird.

§. 133.

17) Wenn ein Gesinde weiblichen Geschlechts schwanger wird, in welchem Falle jedoch der Obrigkeit Anzeige geschehen und die wirkliche Entlassung

§. 125.

9) Gdy pomimo wiedzy i pozwolenia państwa po kilkakroć w nocy dom opuszcza.

§. 126.

10) Gdy niezważając na dawane przestrogi, nieostrożnie z ogniem lub światłem postępuje.

§. 127.

11) Gdy i bez poprzedniczej przestrogi, z nieostrożności takowey istotnie już ogień powstał.

§. 128.

12) Gdy czeladź rozwiozłém swém sprawowaniem się sprawiła sobie choroby obrzydliwe lub zarażające.

§. 129.

13) Gdy czeladź bez pozwolenia państwa za swém tylko ukontentowaniem, i bez potrzeby, nad czas pozwolony lub do czynności iakiey potrzebny niepowraca albo z resztą swawolnie w służbie się opuszcza, i od wszystkich tych przywar (nałogów) pomimo powtorzonych napomnień nieodstępuje.

§. 130.

14) Gdy służący trunkowi lub grze się oddaie, albo też kłótniami i biciem się z współczeladzią mięsza spokojność domową i od podobnego postępowania pomimo przestrogi nie odstępuje.

§. 131.

15) Gdy służącemu zbywa zupełnie na tey zdatości, o której w czasie urzędzenia go zapytany, oświadczył, iż ją posiada.

§. 132.

16) Gdy służący przez Zwierzchność na więcéy dni ośm uwięzionym zostaie.

§. 133.

17) Gdy służąca w ciąży zachodzi, iednak w tym razie Zwierzchności o tem donieść i istotne oddalenie z służby nie prędzey na-

nicht eher, als bis von dieser die gesetzmäßigen Anstalten zur Verhütung alles Unglücks getroffen worden, erfolgen muß.

§. 134.

18) Wenn die Herrschaft von dem Gesinde bei der Annahme durch Vorzeigung falscher Zeugnisse hintergangen worden.

§. 135.

19) Wenn das Gesinde in seinem nächstvorhergehenden Dienste sich eines solchen Betragens, weshalb dasselbe nach §. 117 — 128. hätte entlassen werden können, schuldig gemacht und die vorige Herrschaft dieses in dem ausgestellten Zeugnisse verschwiegen, auch das Gesinde selbst es der neuen Herrschaft bei der Annahme nicht offenherzig bekannt hat.

§. 136.

Von Seiten des Gesindes.

Das Gesinde kann den Dienst ohne vorhergehende Aufkündigung verlassen:

1) Wenn es durch Mißhandlungen von der Herrschaft in Gefahr des Lebens oder der Gesundheit versetzt worden.

§. 137.

2) Wenn die Herrschaft dasselbe auch ohne solche Gefahr, jedoch mit ausschweifender und ungewöhnlicher Härte behandelt hat.

§. 138.

3) Wenn die Herrschaft dasselbe zu Handlungen, welche wider die Gesetze oder wider die guten Sitten laufen, hat verleiten wollen.

§. 139.

4) Wenn dieselbe das Gesinde vor dergleichen unerlaubten Zumuthungen gegen Personen, die zur Familie gehören oder sonst im Hause aus- und eingehen, nicht hat schützen wollen.

§. 140.

5) Wenn die Herrschaft dem Gesinde das Kostgeld gänzlich vorenthält, oder ihm selbst die nothdürftige Kost verweigert.

§. 141.

6) Wenn die Herrschaft auf eine Zeit, welche die laufende Dienstzeit übersteigt und in eine Entfernung, die mehr als sechs Meilen beträgt, ei-

stąpić może, aż tam ta prawu odpowiadających środków do zaradzenia wszelkiemu nieszczęściu nie predsięweźmie.

§. 134.

18) Gdy czeladź w czasie urzędzenia iéy, złożeniem fałszywych świadectw dopuściła się podstępu naprzeciw państwu.

§. 135.

19) Gdy czeladź w poprzedzaiący słuźbie stała się winną postępowania takiego, dla którego w moc §. 117. — 128. z słuźby oddaloną! bydz mogła, a przeszle państwo o tem w zaświadczeniu zamilczało, czeladź też nowemu państwu w czasie urzędzenia się otwarcie tego niewyiawiła.

§. 136.

Z strony czeladzi.

Może czeladź opuścić słuźbę bez wypowiedzenia:

1) Gdy srogie państwa z nią obeyscie się, życie lub zdrowie iey na niebezpieczeństwo naraziło.

§. 137.

2) Gdy obchodzenie się państwa, choć bez rzeczony obawy, było nadzwyczajnie i nader surowém.

§. 138.

3) Gdy państwo chciało ią naprowadzić do czynów prawu lub dobrym obyczaiom przeciwnych.

§. 139.

4) Gdy nie zasłaniała czeladzi od podobnych niepozwolonych napastowań z strony osób do familii należących lub przebywaiących w domu.

§. 140.

5) Gdy państwo czeladzi strawnego wcale nie daie, albo nieuchronną nawet żywność udzielić się wzbrania.

§. 141.

6) Gdy państwo wyieźdza w odległości więcey sześć mil, lub w podobney odległości wcale swe zamieszkanie przenosi, a to na

ne Reise vornimmt oder überhaupt in diese Entfernung ihren bisher gewöhnlichen Wohnsitz verlegt und es nicht übernehmen will, den Dienstboten zum Ablaufe der Dienstzeit kostenfrei zurück zu senden. Hat die Herrschaft mehrere gleich gewöhnliche Wohnsitze; so wird die Entfernung von sechs Meilen nach demjenigen berechnet, den sie zuletzt wirklich bewohnt hat.

§. 142.

7) Wenn der Dienstbote durch schwere Krankheit zur Fortsetzung des Dienstes unvermögend wird.

§. 143.

Nach der Zeit, doch nach vorhergegangener Aufkündigung von Seiten der Herrschaft.

Vor Ablauf der Dienstzeit, aber doch nach vorhergegangener Aufkündigung, kann die Herrschaft einen Dienstboten entlassen:

1) Wenn demselben die nöthige Geschicklichkeit zu den, nach seiner Bestimmung ihm obliegenden Geschäften ermangelt.

§. 144.

2) Wenn nach geschlossenem Miethsvertrage die Vermögensumstände der Herrschaft dergestalt in Abnahme gerathen, daß sie sich entweder ganz ohne Gefinde behelfen, oder doch dessen Zahl einschränken muß.

§. 145.

Von Seiten des Gefindes.

Dienstboten können vor Ablauf der Dienstzeit, jedoch nach vorhergegangener Aufkündigung den Dienst verlassen:

1) Wenn die Herrschaft den bedungenen Lohn in den festgesetzten Terminen nicht richtig bezahlt.

§. 146.

2) Wenn die Herrschaft das Gefinde einer öffentlichen Beschimpfung eigenmächtig aussetzt.

§. 147.

3) Wenn der Dienstbote durch Heirath oder auf andere Art zur Anstellung einer eigenen Wirthschaft vortheilhafte Gelegenheit erhält, die er durch Ausbauerung der Miethzeit versäumen mußte.

čas nad czas służby, a niechce przejść na się po upłynieniu służby swym kosztem odesłać służącego. Gdy państwo ma więcej zwyczajnych zamieszkań, odległość mil sześciorachuje się od tego, w którym na ostatku zamieszkiwało.

§. 142.

7) Gdy ciężka choroba służącego czyni nie-sposobnym do dalszego odbywania służby.

§. 143.

Przed czasem, atoli po poprzedniem wypowiedzeniu ze strony państwa.

Może państwo czeladź oddalić przed upłynieniem czasu służby, po poprzedniczym jednak wypowiedzeniu:

1) Gdy teyż zbywa na zdatości do posług z przeznaczenia iey wypływających.

§. 144.

2) Gdy po zawartéy o urządzenie umowie, państwo w majątku tak podupadło, iż albo bez czeladzi zupełnie obeysć się, albo liczbę iey ograniczyć musi.

§. 145.

Ze strony czeladzi.

Czeladź przed upłynieniem czasu służby, po poprzedniczym jednak wypowiedzeniu, może opuścić służbę:

1) Gdy państwo ugodzonych zasług w ratach oznaczonych regularnie nie wypłaca.

§. 146.

2) Gdy państwo czeladź samowolnie na publiczną ochydę wystawia.

§. 147.

3) Gdy służący przez małżeństwo lub w inny sposób dostaje sposobność do założenia własnego gospodarstwa, a wytrwanie w służbie tey by go pozbawiło.

§. 148.

In allen Fällen, wo der Miettsvertrag inner- halb der Dienstzeit, jedoch nur nach vorhergegan- ner Aufkündigung, aufgehoben werden kann, muß das laufende Vierteljahr und bei Monatweise gemie- thetem Gesinde, der laufende Monat ausgehalten werden.

§. 149.

Wenn die Aelttern der Dienstboten, wegen ei- ner erst nach der Vermietung vorgefallenen Verän- derung ihrer Umstände ihn in ihrer Wirtschaft nicht entbehren können: oder der Dienstbote in eignen Angelegenheiten eine weite Reise zu unternehmen genöthigt wird; so kann er zwar ebenfalls seine Ent- lassung fordern; er muß aber alsdann einen andern tauglichen Dienstboten statt seiner stellen, und sich mit demselben wegen Lohn, Kost und Livree ohne Schaden der Herrschaft absinden.

§. 150.

Was alsdann wegen Lohn, Kost und Livree Rechtens ist.

In allen Fällen, wo die Herrschaft einen Dienst- boten während der Dienstzeit mit oder ohne Auf- kündigung zu entlassen berechtigt ist (§. 117 — 135. 143. 144.), kann der Dienstbote Lohn und Kost oder Kostgeld nur nach Verhältniß der Zeit for- dern, wo er wirklich gedienet hat.

§. 151.

Ein gleiches gilt von denjenigen Fällen, wo der Dienstbote zwar vor Ablauf der Dienstzeit, aber doch nach vorübergängiger Aufkündigung den Dienst ver- lassen kann. (§. 145. 146. 147.)

§. 152.

In Fällen, wo der Dienstbote sofort und ohne Aufkündigung den Dienst zu verlassen berechtigt ist (§. 136 — 142) muß ihm Lohn und Kost auf das laufende Vierteljahr, und, wenn er Monatweise gemietet worden, auf den laufenden Monat vergü- tet werden.

§. 153.

Hat die Ursache zum gesetzmäßigen Austritte erst nach Ablauf der Aufkündigungsfrist sich ereig-
Jahrgang 1810.

§. 148.

W wszelkich przypadkach, gdzie kontrakt w czasie służby za poprzedniczym jednak wy- powiedzeniem zniesiony być może, bieżący kwartał, a co do urządzonych na miesiące, miesiąc bieżący dotrzymany być musi.

§. 149.

Gdy rodzice służącego, dla zasłęty po urzędzeniu już zmiany w ich stósunkach, ie- go do gospodarstwa swego nieuchronnie po- trzebują; albo też gdy służący ma przed sobą konieczną daleką podróż w własnych swych interesach; może wprawdzie żądać uwolnienia go z służby, wszelakoż inną zdatną osobę w swe miejsce postawić i z nią względem zasług, żywności i liberyi bez szkody dla państwa uło- żyć się winien.

§. 150.

Co się ma rozumieć względem zasług, żywności i liberyi.

W wszelkich przypadkach, gdy państwo ma prawo służącego w czasie służby oddalić bez czyli za wypowiedzeniem (§. 117. — 135. 143. 144.) ten tu za czas tylko wysłużony ża- dać może zasług i żywności lub strawnego.

§. 151.

To samo rozumie się o tych przypadkach, gdy służący przed upłynieniem czasu służby, jednak za poprzedniczym wypowiedzeniem, służbę opuścić może (§. 145. 146. 147.)

§. 152.

Wtenczas, gdy służący ma prawo do opu- szczenia służby natychmiast i bez wypowiedze- nia (§. 136. — 142) zasługi i żywność za bieżą- ce ćwierćrocze, a jeżeli na miesiące był urzą- dzony, za miesiąc bieżący wynagrodzone być winny.

§. 153.

Gdy powód do prawnego opuszczenia słu- żby wydarzył się po upłynieniu czasu wypowie-
[9]

ner; so muß die Herrschaft diese Vergütung auch für das folgende Vierteljahr oder für den folgenden Monat leisten.

§. 154.

In der Regel behält der Diensthote die als einen Theil des Lohns anzusehende Livrée vollständig, wenn er aus den (§. 136 — 142.) bestimmten Ursachen den Dienst verläßt.

§. 155.

Geschieht der Austritt nur aus den §. 143 und 144. enthaltenen Gründen, und hat der Bediente noch kein halbes Jahr gedient, so muß er Rock und Huth zurücklassen.

§. 156.

In den Fällen, wo das Gesinde nach §. 117 — 135., 143 und 144. von der Herrschaft entlassen wird, kann letztere der Regel nach die ganze Livrée zurückbehalten.

§. 157.

Doch gebühren dem Bedienten die kleinen Montirungsstücke, wenn er schon ein halbes Jahr gedient hat, und nur aus den §§. 143. 144. angeführten Gründen entlassen wird.

§. 158.

Wenn das Gesinde aus den §§. 145 und 146. angeführten Gründen nach vorher gegangener Aufkündigung seinen Abschied nimmt, so finden die Vorschriften §. 154 und 155. Anwendung.

§. 159.

Erfolgt aber der Austritt nur aus der §. 147. bestimmten Ursache, so muß der Diensthote mit den kleinen Montirungsstücken sich begnügen.

§. 160.

Rechtliche Folgen einer ohne Grund geschehenen Entlassung:

Eine Herrschaft, die aus andern als gesetzmäßigen Ursachen das Gesinde vor Ablauf der Dienstzeit entläßt, muß von der Obrigkeit dasselbe wieder anzunehmen und den Dienstvertrag fortzusetzen, angehalten werden.

dzenia, na ten czas państwo iest obowiązane do podobnego wynagrodzenia, to za ćwierćroczne lub miesiąc następnny.

§. 154.

Gdy służący z przyczyn w §. 136. — 142. oznaczonych służbę opuszcza, więc powszechnie zostaje mu się całkiem liberyia iako część zasług uważana.

§. 155.

Gdy służbę opuszcza z powodów §. 143 i 144. objętych, a ieszcze pół roku nie dosłużył, suknią i kapelusz zostawić powinien.

§. 156.

W przypadkach, gdy państwo czeladź wedle §. 117. — 135. 143. i 144. z służby oddala, może ona pospolicie całą zotrzymać liberyą.

§. 157.

Jeżeli służący z przyczyn w §. 143. 144. wytkniętych z służby oddalonym zostanie, a już przez pół roku służył, więc zostaną mu się rzeczy mniejsze do ubioru należące.

§. 158.

Na przypadek gdy czeladź z powodów §. 145. 146. objętych, za poprzedniczym wypowiedzeniem z służby wychodzi, przepisy §. 154. i 155. zastosowane być mają.

§. 159.

Gdy iednak opuszcza służbę z przyczyny §. 147. oznaczoney, musi poprzestać na rzeczach mniejszych do ubioru należących.

§. 160.

Skutki prawne bezasadnego oddalenia z służby.

Państwo, które z innych prawem nieoznaczonych przyczyn czeladź przed czasem z służby oddala, od Zwierzchności ma być przynaglone do przyięcia iey napowrót i dalszego dotrzymania kontraktu służby.

§. 161.

Weigert sie sich dessen beharrlich: so muß sie dem Diensthofen Lohn und Livree auf die noch rückständige Dienstzeit entrichten.

§. 162.

Auch für die Kost muß die Herrschaft sorgen.

§. 163.

Kann aber das Gesinde noch vor Ablauf der Dienstzeit ein anderweitiges Unterkommen erhalten, so erstreckt sich die Vergütungs-Verbindlichkeit der Herrschaft nur bis zu diesem Zeitpunkte, und weiter hinaus nur in sofern, als das Gesinde sich in dem neuen Dienste mit einem geringern Lohne hat begnügen müssen.

§. 164.

Ist die Herrschaft das entlassene Gesinde wieder anzunehmen bereit, das Gesinde hingegen weigert sich den Dienst wieder anzutreten; so kann letzteres in der Regel gar keine Vergütung fordern.

§. 165.

Weist aber das Gesinde einen solchen Grund seiner Weigerung nach, weswegen es seines Orts den Dienst zu verlassen berechtigt seyn würde: so gebührt demselben die §. 152. sequ. bestimmte Vergütung.

§. 166.

Kann das Gesinde den vorigen Dienst wegen eines inzwischen erhaltenen anderweitigen Unterkommens nicht antreten, so findet die Vorschrift §. 163. Anwendung.

§. 167.

Verlassung des Dienstes.

Gesinde, welches vor Ablauf der Dienstzeit ohne gesetzmäßige Ursache den Dienst verläßt, muß durch Zwangsmittel zu dessen Fortsetzung angehalten werden.

§. 168.

Will aber die Herrschaft ein solches Gesinde nicht wieder annehmen, so ist sie berechtigt, ein anderes

§. 161.

Wrazie opórnego wzbraniania się, służącemu zasługi i liberyą za resztę czasu służby wydadz iest obowiazane.

§. 162.

Również obowiazek dostarczania żywności aż dotąd, do niego należy.

§. 163.

Jeżeli iednak czeladz przed czasem uplynienia służby inne miejsce dostać może, więc obowiazek wynagrodzenia dla państwa trwa tylko aż dotąd, a nadal tylko pod względem, gdyby czeladz w nowej służbie na mniejszych zasługach przestawać musiała.

§. 164.

Gdy państwo chce znów przyjąć czeladz z służby oddaloną, ta zaś od tego się wzbrania, więc ta tu pospolicie żadnego wynagrodzenia żądać nie może.

§. 165.

Jeżeli iednak czeladz wykaże powód swego wzbraniania się taki, dla któregooby z swey strony służbę miała prawo opuścić, więc należyć iey się będzie wynagrodzenie §. 152. seq. wskazane.

§. 166.

Przeciwnie przepis §. 163. zastosowanym zostanie, gdy czeladz dla uzyskanego w tym czasie nowego miejsca do dawney służby powrócić nie zdoła.

§. 167.

Opuszczenie służby.

Czeladz, która przed uplynieniem czasy służby, takową bez prawney przyczyny opuszcza, środkami przymusu do dalszey służby przytrzymaną bydz ma.

§. 168.

Państwo, które takowey czeladzi inż nie chce przyjąć na powrót, ma prawo do urzą-
[9*]

an seine Stelle zu mieten, und der ausgetretene Dienstbote ist nicht allein schuldig die dadurch verursachten mehreren Kosten zu erstatten; sondern verfällt überdies in eine Strafe, die nach Maßgabe des Grades der Verschuldung auf zwei bis zehn Thaler oder bei Unvermögen auf verhältnismäßiges Gefängnis festzusetzen ist.

§. 169.

Das abziehende Gesinde ist schuldig, alles, was ihm zum Gebrauche in seinen Geschäften, oder sonst zu seiner Aufbewahrung anvertraut worden, der Herrschaft richtig zurück zu liefern.

§. 170.

Den daran durch seine Schuld entstandenen Schaden muß es der Herrschaft ersetzen. (§. 65 — 69.)

§. 171.

Abschied.

Bei dem Abzuge ist die Herrschaft dem Gesinde einen schriftlichen Abschied, und ein der Wahrheit gemähes Zeugniß über seine geleisteten Dienste zu ertheilen schuldig.

§. 172.

Werden dem Gesinde in diesem Abschiede Beschuldigungen zur Last gelegt, die sein weiteres Fortkommen hindern würden: so kann es auf polizeiliche Untersuchung antragen.

§. 173.

Wird dabei die Beschuldigung ungegründet befunden; so muß die Obrigkeit dem Gesinde den Abschied auf Kosten der Herrschaft ausfertigen lassen, und letzterer fernere üble Nachreden bei namhafter Geldstrafe untersagen.

§. 174.

Hat hingegen die Herrschaft einem Gesinde, welches sich grober Laster und Veruntreuungen schuldig gemacht hat, das Gegentheil wider besseres Wissen bezeugt; so muß sie für allen einem dritten daraus entstehenden Schaden haften.

§. 175.

Die folgende Herrschaft kann sich also an ihr wegen des derselben durch solche Laster oder Verun-

dzenia innego w iey mieysce; a ten, który służbę bezprawnie opuścił, nietylko wynikię ztąd kosza musi powrócić, ale też ma bydź zložony karą, która w miarę przewinienia na dwa do dziesięciu talarów, a w razie ubóstwa na stósunkowe więzienie ustanowioną bydź powinna.

§. 169.

Odchodząca czeladź, wszystko, co mu do użycia w iey czynnościach, lub też inaczej powierzonóm zostało, wiernie państwu napowrot oddadź powinna.

§. 170.

Szkodę w przedmiotach takowych wynikłą musi państwu wynagrodzić. (§. 65 — 69.)

§. 171.

Zaświadczenie.

Gdy czeladź z służby odchodzi, państwo oneyże piśmienne i z prawdą zgodne świadectwo wypełnioney przez niego służby, udzielić iest obowiązane.

§. 172.

Czeladź żądać może dochodzenia policyjnego zarzutów, któreby w wydauém iey świadectwie były umieszczone, a dalszego iey tamowały procederu.

§. 173.

Jeżeli zarzut okaże się bezzasadnym, zwierzchność kosztem państwa, wyda dla czeladzi świadectwo, a tam temu dalsze posądzania pod pewną karą pieniężną zakazuje.

§. 174.

Przeciwnie gdy państwo czeladzi, która dopuściła się grubych przestępstw i przeniewierzenia się, dobre udziela świadectwo, za wszelką dla trzeciej osoby ztąd wynikłą szkodę iest w odpowiedzi.

§. 175.

Wszelkiey więc szkody, któraby przez podobne sprawowanie się sługi, nowemu panu

ereunungen des Dienstboten verursachten Nachtheils halten.

§. 176.

Auch soll eine solche Herrschaft mit einer Geldstrafe von Einem bis Fünf Thalern zum Besten der Armenkasse des Orts belegt werden.

zrządzoną została, tenże na niem poszukiwać może.

§. 176.

Również państwo takowe udzielające świadectwo, karą pieniężną jednego do pięciu talarów na rzecz kassy ubogich mieysca złożone bydź ma.

Nro. 8.

(Nro. 18. d. D.) Reglement wegen Einrichtung der akademischen Gerichtsbarkeit bei den Universitäten.
Vom 28sten December 1810.

Wir Friedrich Wilhelm, von Gottes Gnaden, König von Preußen ꝛ. ꝛ.

haben beschloffen, der akademischen Gerichts-Versaffung eine zweckmäßigere Einrichtung zu geben; dem gemäß verordnen Wir folgendes:

§. 1. Die bisher auf Unseren Universitäten ausgeübte Gerichtsbarkeit, sie sey in Gesezen oder Privilegien gegründet, wird hiemit aufgehoben und alle das Verfahren in Rechtsfachen der Studierenden bestimmende frühern Verordnungen, in wie fern sie dieser Vorschrift widerstreiten, treten hiemit außer Kraft.

§. 2. Die Rectoren, Professoren, Privat-Dozenten, Syndici und Sekretairs der Universitäten haben den Gerichtsstand Königlicher Staats-Beamten.

§. 3. Alle andere Universitäts-Verwandte, selbst Hofmeister und Bediente der Studirenden stehen unter demjenigen Gerichte, denen andere Bürger ihres Ranges oder Standes nach der Regel zugewiesen sind.

Nro. 8.

(Nro. 18. oryg.) Regulamen względem urządzenia jurysdykcyi akademiczney na uniwersytetach.
Z dnia 28. Grudnia 1810.

My FRYDERYK WILHELM,
z Bożey Łaski, Król Pruski etc. etc.

postanowiliśmy urządzić stósowniey jurysdykcyą akademiczną, zaczęm stanowiemy, co następuie:

§. 1. Jurysdykcyja na uniwersytetach Naszych wykonywana, czyli na prawie lub nadaniach zasadzająca się, znosi się ninieyszém, i wszystkie dawnieysze ustawy postępowania w sprawach akademików, tyczące się, a z obecném postępowaniem w sprzeczności będące zupełnie ninieyszém uchylają się.

§. 2. Rektorowie, professorowie, nauczyciele prywatni, syndycy i sekretarze uniwersytetów, mają dla siebie sąd, jaki jest dla Królewskich urzędników krajowych.

§. 3. Wszystkie inne do uniwersytetu należące osoby, guwernerowie, nawet i służący akademików zostają pod temi sądami, do których mieszkańcy ich stopnia lub stanu należą.

§. 4. Nur die Studirenden selbst genießen, ohne Unterschied ihrer Herkunft, eines besonderen Gerichtsstandes und zwar in der Regel des Gerichtsstandes der Exemten.

§. 5. Dem gemäß stehen sie, in allen durch die gegenwärtige Verordnung nicht ausgenommenen Fällen zu Berlin unter dem Kammergericht, zu Königsberg und Breslau unter dem Ober-Landes-Gericht, zu Frankfurt an der Oder unter dem Stadtgericht, dem alle dasige Eximirts untergeordnet sind.

§. 6. Eltern und Vormünder der Studirenden, deren Zuziehung und Beitritt zur gerichtlichen Verhandlung nöthig ist, müssen gleichfalls so lange der Sohn oder Pflegebefohlene akademischer Bürger ist, vor diesen Gerichten Rechte nehmen, sie seien in sonstiger Rücksicht denselben unterworfen oder nicht.

§. 7. Der akademischen Obrigkeit bleibt die ausgeübte Disciplin und Polizey-Gewalt in allen rein akademischen und vermöge dieser Verordnung ihr vorbehaltenen Fällen und Geschäften.

§. 8. Kraft dessen kann sie auf Abbitte, Verweis, Unterschrift des Consilii abeundi, Exclusion, wirkliches Consilium und Relegation erkennen, auch mit Gefängniß bis zu 4 Wochen bestrafen.

§. 9. Außer den eigentlich akademischen Vergehen, die sich auf den Stand und Beruf des Studirenden und dessen Verhältniß gegen die Obern und Lehrer der Universität beziehen, stehen zur Cognition der akademischen Obrigkeit und werden disciplinarisch behandelt:

- a) Injurienfachen der Studenten unter sich;
- b) Duelle mit Studenten, in sofern dabei weder Tödtung noch Verstümmelung noch bedeutende Verwundung vorgefallen ist;
- c) alle geringere Vergehen der Studenten überhaupt, d. h. solche, denen das Gesetz nur ein vierwöchentliches Gefängniß oder eine noch geringere Strafe androhet.

§. 4. Akademicy tylko bez różnicy ich urodzenia, mają dla siebie sądownictwo szczególne, a to pospolicie Sąd dla exemtów.

§. 5. Według tego więc, akademicy w wszystkich obecnej ustawą nie wyjętych przypadkach, zostają w Berlinie pod Sądem kameralnym, w Królewcu i Wrocławiu pod głównym Sądem krajowym, a w Frankforcie nad Odrą pod Sądem mieyskim, do którego wszyscy tamteysi exemti należą.

§. 6. Również rodzice i opiekuni akademików, których pociągnięcie i działanie w sądowych czynnościach stanie się potrzebnym, muszą w tychże Sądach stawać, póki syn ich lub małoletni jest obywatelem akademicznym bez względu na to, czyli onymże są podlegli lub nie.

§. 7. Rozciągnięta karność i władza policyjna zostaje przy zwierzchności akademickiej w wszelkich przypadkach i czynnościach tylko akademicznych, i przez obecnej ustawę dla niej zastrzeżonych.

§. 8. Mocą teyż władzy może zawyrokoować przeproszenie, naganę, podpis Consilii abeundi, eksklusję, istotne consilium i relegacją, oraz karę więzienia do czterech tygodni.

§. 9. Oprócz właściwie akademicznych przekroczeń, do stanu i powołania akademika i stosunku jego względem Zwierzchników i nauczycieli akademicznych ściągających się, należą do rozpoznania Zwierzchności akademickiej, i pod względem karności roztrząsane będą:

- a) sprawy o injurye pomiędzy akademikami;
- b) pojedynki z akademikami, jeżeli nie pociągnęły za sobą uśmiercenia, zkaleczenia lub znacznego zranienia;
- c) w ogóle wszystkie mniejsze wykroczenia akademików to jest takie, na które prawo cztero-tygodniowe więzienie lub mniejszą karę zagraża.

§. 10. Wenn jemand, der nicht zur Universität gehört, gegen einen Studirenden auf Injurien klagen will, so muß er zuvor die akademische Obrigkeit anheben. Wenn vor dieser die Sache nicht verglichen, oder nicht zur Zufriedenheit des Klägers entschieden wird: so steht diesem frei, den ordentlichen Rechtsweg, vor den im §. 4. genannten Gerichten einzuschlagen, ohne daß er eine Instanz verloren hat, und die Entscheidung der Universitäts-Obrigkeit hat nur die Kraft eines einfachen Resoluts.

§. 11. Der Kläger muß jedoch seine Unzufriedenheit mit dem akademischen Spruche innerhalb acht Tagen nach dessen Publication bei Verlust seines ferneren Klagerechts, dem Rector schriftlich anzeigen.

§. 12. Uebrigens bleibt den Universitäten die Instruktion und der richterliche Ausspruch

- a. wenn ein Student wegen gesetzmäßiger Schulden belangt, oder
- b. bei Gelegenheit der im §. 9. gedachten geringen Vergehen auf Schadensersatz oder Erstattung fremden Eigenthums in Anspruch genommen wird.

§. 13. Die Appellation von den Entscheidungen der Universität in dergleichen Geldsachen gehet an die Obergerichte der Provinz, hingegen in den bloßen Disciplinarsachen hat gar keine Appellation statt, sondern nur der Weg einer simplen Beschwerde an die den Landes-Universitäten vorgesetzte Abtheilung Unsers Ministerii des Innern, wenn auf Relegation oder Consilium abeundi erkannt ist.

§. 14. Zur Ausübung der den Universitäten vermöge dieser Verordnung zustehenden Macht und Befugnisse wird der akademischen Obrigkeit ein Syndicus zugeordnet, der ein Rechtsverständiger seyn muß, übrigens weder akademischer Lehrer noch Privat-Dozent seyn darf.

§. 15. Die Ernennung desselben geschieht von der Abtheilung im Ministerio des Innern für den öffentlichen Unterricht mit Zustimmung Unsers Justiz-Ministerii.

§. 10. Gdy ktokolwiek do uniwersytetu nie należy, chce zaskarżyć akademika o injurie, wprzód do Zwierzchności akademiczney udadz się powinien. Jeżeli tu sprawa nie zostanie ugodzoną, lub też powód nie będzie kontent z wydaney decyzyi, wolno mu poyść zwyczajną prawa drogą do Sądów w §. 4. wskazanym i niestracił przezto iedney instancyi, albowiem decyzya zwierzchności akademiczney, ma tylko moc prostego rezolutu.

§. 11. Jednak powód pod upadkiem prawa do skargi, w ciągu dni ośmiu po ogłoszeniu mu decyzyi akademiczney swe niezaprzestanie na niey, Rektorowi piśmiennie oświadczyć powinien.

§. 12. Zresztą zwierzchności akademiczney zostawia się instrukcya i wyrok sądowy:

- a) gdy akademik o długi prawne zaskarżonym,
- b) lub o wynagrodzenie szkody albo powrócenie cudzey własności z powodu przekroczeń lekkich w §. 9. wzmiankowanych pociągnionym zostanie.

§. 13. Appellacya od wyroków uniwersytetu, w takowych sprawach pieniężnych, należy do Sądów wyższych prowincyi. W przedmiotach zaś karności, appellacya wcale nie ma mieysca; gdy relegacyą lub consilium abeundi zawyroковано, proste tylko zażalenie do wydziału Naszego Ministeryi spraw wewnętrznych uniwersytetom krajowym przełożonego, zaniesionym być może.

§. 14. Końcem doprowadzenia do skutku władzy i praw obecną ustawą uniwersytetom nadanych, zwierzchności akademiczney przydanym będzie syndyk, który musi być prawnikiem, wszelako ani akademicznym ani prywatnym nauczycielem być nie może.

§. 15. Mianuie go Wydział oświecenia publicznego w Ministerium wewnętrznym z zezwoleniem na to Naszego Ministra sprawiedliwości.

§. 16. In den §. 13. erwähnten Civilsachen erkennet dieser Syndicus für sich allein; hingegen an der Ausübung der Disciplin und StrafGewalt nimmt er mit dem Rector und Senat denjenigen Antheil, den ihm seine von der Abtheilung für den öffentlichen Unterricht zu vollziehende Instruktion anweisen wird.

§. 17. Der ordentlichen Polizei sind Professoren und Studenten ganz in der Art wie andere Bürger unterworfen, in wiesern nicht diese Verordnung eine Ausnahme begründet. Alle Exemptionen, die dieser Bestimmung widerstreiten, sind hiemit aufgehoben und die Polizei übt auch wider Studierende das Recht des ersten Angriffs.

Nach dieser Verordnung, welche zu Jedermanns Wissenschaft öffentlich bekannt gemacht werden soll, haben alle die es angehet, besonders Unsere Universitäten und alle Staatsbehörden sich zu achten.

Gegeben Berlin, den 28sten Dezember 1810.

Friedrich Wilhelm.
v. Hardenberg. v. Kirchheim.

§. 16. W sprawach cywilnych w §. 13. wzmiankowanych, sam wyroknie syndyk. Co zaś do wymiaru karności i władzy karzącej, więc wspólnie z Rektorem i Senatem działać będzie tak, iak instrukcja przez wydział oświecenia publicznego dla niego wydadź się mająca postanowi.

§. 17. Professorowie i akademicy porówno z innymi mieszkańcami zostają pod zwyczajną policją w każdym razie, gdzie obecne urządzenie nie ustanowiło wyjątku. Wszystkie exemptiony z postanowieniem obecnym w sprzeczności będące uchylają się, i policja użyć również może naprzeciw akademikom prawa pierwszego na nich uderzenia.

Do ustawy tej, która dla każdegokolwiek wiadomości publicznie ogłoszoną bydz ma, wszyscy których się dotyczy, a szczególniej Uniwersytety Nasze i wszystkie Władze krajowe stosować się mają.

Dan w Berlinie dnia 28. Grudnia 1810.

FRYDERYK WILHELM.
v. Hardenberg. v. Kirchheim.